

sehir

KASIM-ARALIK

ISSN: 2548-0081

kültür sanat

37

KAYSERİ
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

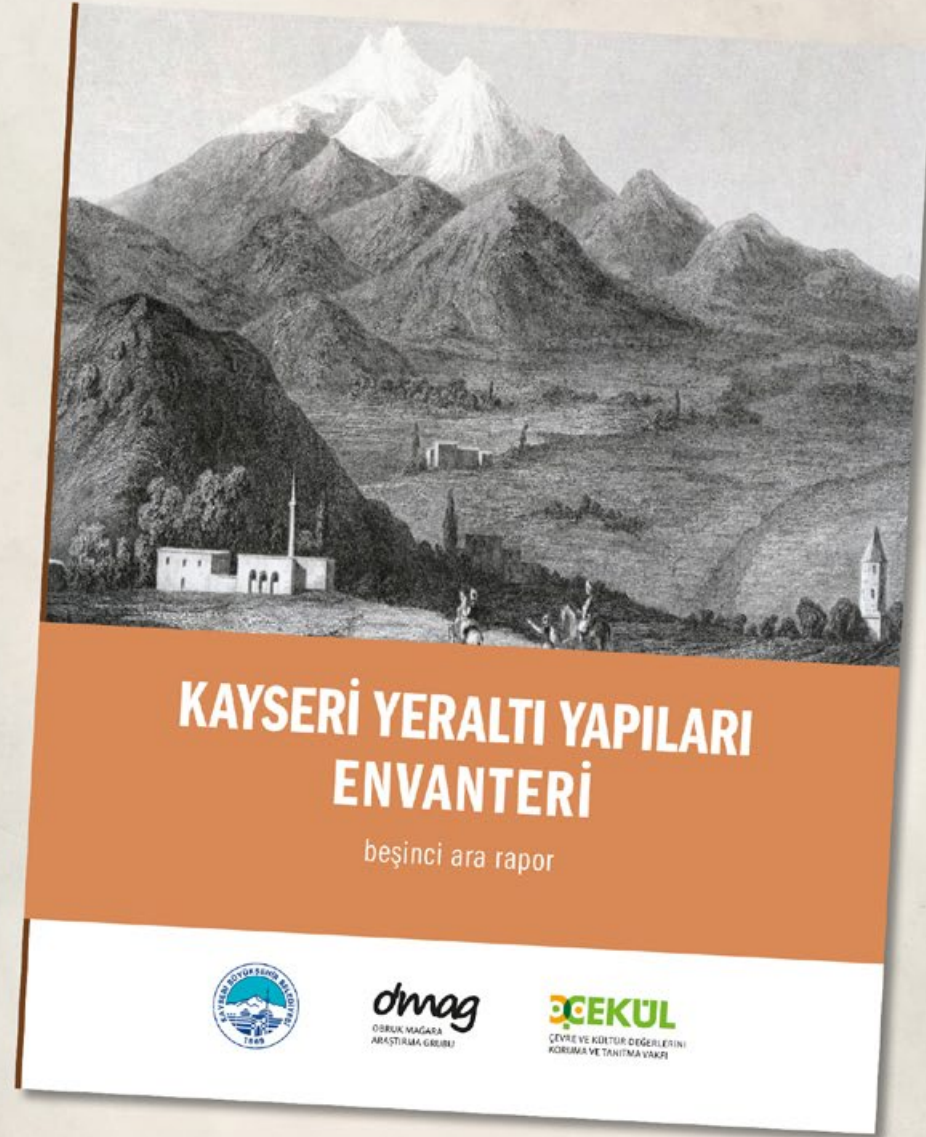
www.kayseri.bel.tr

Hacı Torun Efendi
—
Melik Mehmet Gazi ve Sikkeleri
—
Asmalı Çesme

**Kayseri Lisesi'nin
İlk Mecmuaları**

KAYSERİ YERALTI YAPILARI ENVANTERİ

BEŞİNCİ ARA RAPOR

ŞEHİR KÜLTÜR SANAT

2020 SAYI: 37 (Kasım-Aralık)

Ücretsizdir

Yerel Süreli Yayın

ISSN: 2548-0081

E-ISSN: 2564-7113

İMTİYAZ SAHİBİ

Kayseri Büyükşehir Belediyesi adına
Kayseri Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri
Hüseyin BEYHAN

GENEL YAYIN DANIŞMANI

Yusuf YERLİ

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Dursun ÇİÇEK

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Salih ÖZGÖNCÜ

YAYIN KURULU

Ahmet Selman AKYURT

Prof. Dr. Celalettin ÇELİK

Dursun ÇİÇEK

Fehmi GÜNDÜZ

Dr. Faruk KARAARSLAN

Erkan KÜP

Ayşe ÖNDER

Salih ÖZGÖNCÜ

Gürçan SENEM

Yusuf YERLİ

FOTOĞRAF KURULU

Dursun ÇİÇEK

Ali SARAÇOĞLU

Abdullah KOÇ

Faik ÇİFTÇİ

Fatih S. Mehmet ÇOLAK

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Ahmet Deniz DOĞAN

GÖRSEL YÖNETMEN

Ali SARAÇOĞLU

REDAKSİYON

Rumeysa ERSÖZLÜ

KAPAK TASARIMI

Ali SARAÇOĞLU

İLETİŞİM

Milli Mücadele Müzesi

Tacettin Veli Mah. İnönü Bulvarı No.72

38050 Melikgazi / KAYSERİ

t: (0352) 220 70 50 - 90

sehir38@kayseri.bel.tr

www.kayseribusam.com

şehir

kültür sanat

YAPIM

bilge tasarım atölyesi

Barbaros Mahallesi Oymak Caddesi
Sümer Hukuk Plaza A-Blok No: 8 Kat: 10/55
Kocasinan - Kayseri
t: +90 352 221 16 16
bilgi@bilgegrafik.com

TASARIM

Ahmet Deniz DOĞAN
Şerife BOZDAĞ

İLLÜSTRASYON

Tuğba Dökmeci (sf. 33)

BASKI

M GRUP MATBAACILIK
Kayseri Organize Sanayi Bölgesi
8. Cadde No: 7 38070
Melikgazi-Kayseri

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonların elektronik ortamlar da dahil olmak üzere çoğaltılma hakları yalnızca Kayseri Büyükşehir Belediyesine aittir. Yazılı izin olmadıkça makul alıntılar dışında bir kısmının ya da tamamının çoğaltılması yasaktır. Yayımlanan yazıların hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Dergimiz TÜRDEB -Türkiye Dergiler Birliği üyesidir.

▲ F: Ufuk Salur - Kamış İşçileri

başkandan...

Şehir'imizden Selamlar

Seyyid Burhaneddin'in, Davud el Kayseri'nin, İbrahim Tennuri'nin, Mimar Sinan'ın doğduğu ve yaşadığı topraklarda yaşamak hele de şehircilik, kültür, sanat faaliyetleri yapmak kolay değil. İnsana daha fazla ve farklı sorumluluklar yükler. Eşya ve hadise-lere herkes gibi bakamazsınız. Biz de şehrimiz kültür ve sanat hayatına imkanlarımız nispetinde bunun bilinci ile bakmaya ve hareket etmeye çalışıyoruz.

Bu anlamda Devlet Tiyatrolarının şehrimize yeniden gelmesi, İbn Arabi-Davud el Kayseri eksenli Ekberî geleneğin en önemli mekanlarından biri olan Kızıl Köşk'ün restorasyonu-nun başlaması son dönem bizi heyecanlandıran en önemli iki gelişme oldu. Geçmişin ve gele-neğin bir izi olarak bilhassa tarihi mekanlarımızın hayata katılması bizim için ayrı bir öneme sahip. Yine bu anlamda Keykubadiye kazı alanındaki çalışmaları da ilgiyle takip ediyor ve İl Kültür Müdürlüğümüzle sürekli koor-dinasyon halinde çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

Pandemi sürecine rağmen Kütüphanelerimizdeki faaliyetle-rimiz titizlikle devam ederken, kültür yayınlarımıza da hız kesmeden devam ediyoruz.

Şehir dergimiz de hazırladığımız 37. sayı ile 4. yılını doldurmuş oldu. Şehrimizin kültürüne, tarihine ve hafızasına katkı olarak düşündüğümüz dergimiz her sayısında pek çok yeni belge ve bilgiyi de okurlarına sunmaya devam ediyor.

Bu sayımız da yine dopdolu.

Mustafa Işık hocamız şehrimizin önemli alim-lerinden Hacı Torun Efendi'yi yazdı. Biraz önce

belirttiğim gibi bu sayımızda yeni belgeler yeni bilgiler sunmaya devam ediyoruz. Serdar Kozan “Kayseri Basın Tarihine Yeni Bir Katkı Kayseri Lisesi'nin İlk Mecmuaları” yazısı ile şehir kültür tarihimize önemli bir katkıda bulunuyor. Yazısını heyecanla okuyacağınızı umuyorum. Fehmi Gündüz, Melik Mehmet Gazi ve Sikkeleri yazısı ile şehir tarihimizin bir başka yönüne ışık tutuyor. Genç araştırmacımız Kübra Saykır'nın “Kayseri Sancağı ve Sancağa Bağlı Kazalarda Kadın Mahkumlar” yazısı şehir tarihimiz açısından yine önemli bir yazı.

Mimar Sinan ve pek çok mimar ve taş ustaları ile bilinen şehri-mizin taş işçiliği ile ilgili Metin Şimşek'in yazısı, halen devam eden bu geleneğe ve mesleğe farklı bir bakış açısı ile yaklaşıyor. Şiirsel bir bakışla önemli bir metin çıkmış ortaya. İlgili okuyacağınızı umuyorum.

Kayseri'mizin eşsiz doğası ile ilgili de iki yazımız var. Şerife Atik, Sevil Köslüoğlu'nun yazısı ve Mustafa Eliaçık'ın fotoğrafları eşliğinde okuyacağınız Erciyes Dağı'nın Kayaları ile Mustafa

Türkmen'in Bürüngüz Mahallemizdeki Kilise Dağı ile ilgili yazısı adeta içinde gezip dolaşacağınız yazılar olmuş. Keyifle okuyacağınızı umuyorum.

Asmalı Çeşme, 1944 Milliyetçilik Olayları ve Kayseri, Şehrin Yüzleri, Hikâye, Kitabiyat ve Kültür bölümlerimiz de yine dopdolu...

2021 yılının hayırlara vesile olmasını temenni ediyor ve her zaman belirttiğim gibi bir kütüp-hanede, bir kitabevinde, bir sergide, bir kültür ve sanat açılışında buluşmayı diliyorum...

Dr. Memduh Büyükkılıç
KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI

içindekiler...

PORTRE

Hacı Torun Efendi
Mustafa Işık

➤ 6

DOĞA - GEZİ

Erciyes Dağı'nın Kayaları
Şerife Atik, Sevil Köslüoğlu

➤ 12

ŞEHİR VE HAFIZA

Kayseri Basın Tarihine
Yeni Bir Katkı - Kayseri
Lisesi'nin İlk Mecmuaları
Serdar Kozan

➤ 20

ARKEOLOJİ

Melik Mehmet Gazi
ve Sikkeleri
Fehmi Gündüz

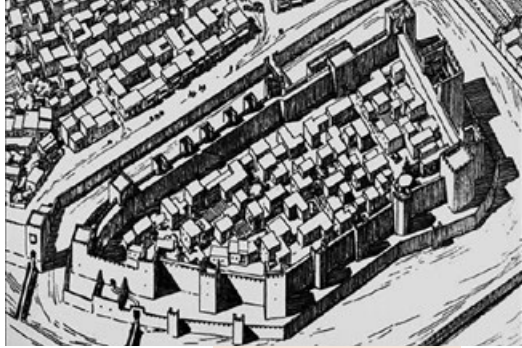
➤ 28

ARAŞTIRMA

Kayseri Sancağı ve Sancağa Bağlı
Kazalarda Kadın Mahkûmlar
Kübra Saykı

➤ 34

SANAT - MİMARİ

Geleneksel Taş Duvar İşçiliği
Metin Şimşek

➤ 44

MİMARİ

Asmalı Çeşme
Mustafa Denктаş

➤ 50

TARİH

1944 Turancılık Davasında
Yargılanan Kayserililer
Serdar Kozan

➤ 56

MEKÂN

Kilise Dağı ve Bir Yol Hikâyesi
Mustafa Türkmen

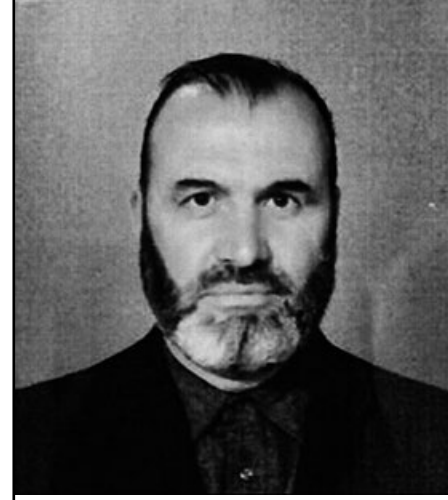
➤ 64

ŞEHİRİN YÜZLERİ

Hâfız Mustafa Yaşar Göletderevi
Muhammet Kasım Gültekin

➤ 68

HİKAYE YARIŞMASI

Odalarda
Ahmet Hakan Karataş

➤ 74

KİTAPİYAT

Kayseri'de Büyük
Doğu Hareketi
Mustafa İbakorkmaz

➤ 80

SOFRA

Yağbari
Şehir Kültür Sanat

➤ 86

KÜLTÜRDEN

Şehirden Kısa Kısa Haberler
Şehir Kültür Sanat

➤ 88

Hacı TORUN EFENDİ

Mustafa Işık

1214 / 1799 yılında, Kayseri’de dünyaya gelmiştir. Adı Muhammed / Mehmed Salih’tir. Kayseri’nin köklü ailelerinden Çukurluzade Ahmed Ağa’nın oğludur. Babası küçük yaşta öldüğü için, yine bir âlim olan anne tarafından dedesi Hacılarlı Musa Efendi’nin yanında büyümüştür. Dedesi onu yaşitlarından ayırmak için “Torun” diye çağırıldığından “Torun Efendi” diye tanınmıştır. Yani anasının koyduğu adla değil de, dedesinin taktığı lakapla meşhur olmuştur.

Torun Efendi’nin ders başına geçmesiyle talebe sayısı yükselmiş, Kayseri’nin mahallî olarak ünlü bir âlimi olmuştur. 30 sene kadar bu görevi sürdürmüştür. Divrikli Emin Efendi, Küçük Hafız Efendi, Hisarcıklı müftüler Nail ve Mesud Efendi ve Hacı Enver Efendi gibi daha sonra Kayseri’de söz sahibi olmuş kişileri yetiştirmiştir.

Okuma yazmayı Hacılar’da öğrenmiştir. Dedesinin Çiğdeli / Cincıklı Camii’nde vaaz ederken sırtına aldığı torununa dua edip halkın “Âmin” dediği düşünülürse, Musa Efendi’nin torununu kendi yolunda yetiştirmeye çalıştığı anlaşılır.¹

Dedesinin ölümünden sonra yine kimsesiz kalmış; halasının kocası olan Kıranadlızâde Hacı Seyyid Ağa’nın yanına sığınmıştır. Ancak artık bir delikanlı olduğundan, 20 yaşına kadar zamanın dokumacılık sanatında çalışmıştır.

Tekrar ilim öğrenmeye dönüş olarak “Hz. Peygamberi rüyasında görmesi ve kendisine okumasının tenbihlenmesi” rivayet edilir. Dedesinin duasının kabul olması bu noktada akla gelebilir. Ancak yetiştigi aile kültürü düşünülürse, çalışmak ve okumak arasındaki tercihte, okumayı seçmiş olmalıdır. Bu da, o devirde okumanın en azından çalışıp para kazanmak kadar cazip olduğunun ipucunu verir. Kayseri’nin “Makarr-ı Ulema” olmasının nedenleri arasında bu dönüş önem arz etmektedir.

Önce Mürekkepçi İsmail Efendi’nin derslerine devam etmiştir. Daha sonra Yanıkoğlu Camii imamı Hacı Derviş Efendi’den Kıraat-ı Seb’a / Kur’an’ın yedi farklı okunuşunu öğrenmiştir. Zamanın sosyal bilimlerinden olan “Mantık” okumayı da ihmal etmemiştir. Göncüzade Kasım Efendi’nin derslerine devam ederek icazetini / diplomasını almıştır.

¹ Halka vaaz etmek gibi ciddi bir iş sırasında “torununu sırtına alması” Allah Elçisi’nin torunlarına davranışını hatırlatmaktadır.

İcazet almasına rağmen “beşikten mezara kadar ilim öğrenme”² duygusuyla okumayı sürdürmüş; Ankaralı Sarı Abdullahzade Mehmed Efendi’nin, Hacı Vahdi Salih Efendi’nin, Cami-i Kebir’de ders veren Hocazade Mehmed Efendi’nin derslerine devam etmiştir. Hocazade Mehmed Efendi’nin vefatı üzerine ilim halkasını yönetme görevi Torun Efendi’ye verilmiştir. Hocasının yerine geçmesi, doğal olarak onun bu ilim halkasındaki farkını gösterir.

Torun Efendi’nin talebeliğinden hocalığına geçen sürece göz attığımızda “medrese” adı geçmemektedir. Bu da o sırada gönüllü ilmin medreselerden camilere kaydığını gösterir. Nitekim Torun Efendi de camide ilim öğretmeye devam etmiştir.

Torun Efendi’nin ders başına geçmesiyle talebe sayısı yükselmiş, Kayseri’nin mahallî olarak ünlü bir âlimi olmuştur. 30 sene kadar bu görevi sürdürmüştür. Divrikli Emin Efendi, Küçük Hafız Efendi, Hisarcıklı müftüler Nail ve Mesud Efendi ve Hacı Enver Efendi gibi daha sonra Kayseri’de söz sahibi olmuş kişileri yetiştirmiştir.³

Yozgatlı, Çuhadarzade Hacı Mustafa Keşfi de icazetli öğrencilerinden biridir.⁴

Kaynak olarak kullandığımız biyografi kitapları -Mesela Ahmed Nazîf Efendi Meşahir-i Kayseriyye- Kayserili öğrencilerin okurken, hocaların ders verirken nasıl geçindikleri konusunda bilgi vermemektedir. Evlenmesi, eş ve çocukları gibi konulara değinmemektedirler. Haliyle Torun Efendi’nin de nasıl geçindiğini bilmiyoruz. Bunu, zamanın anlayışı olarak yorumlamak mümkündür ancak bu soruların cevabını da bulmamız gerekmektedir. Ahmed Nazîf Efendi, emekli olmasına rağmen, kitap yazma işini yaparken “sermayesi az olan ben” diye haklı olarak sızlanmaktadır. Hayır sahiplerinin bol olduğu Kayseri’de medrese ve cami vakfiyeleriyle bu iş sağlanmış olmalıdır.⁵

Bu arada 1250 / 1834 tarihli temettuat defterine baktığımızda, “Bozathlı Mahallesi’ne tabi Paşa Cemaati içinde,

- 2 Kesinlikle hadis olduğu sanılan bu söz, uydurma hadis kitaplarında bile geçmeyecek kadar yeni uydurmadır. Ancak İslam’ın temel prensiplerine uygundur.
- 3 Ahmed Nazîf Efendi, Kayseri Meşhurları, s. 79.
- 4 Develioğlu, s. 520.
- 5 Demircan Yasemin, Kayseri Vakıfları, Kayseri, 1992; Bölüm-Cami-i Kebir, s. 66.

▲ Hacı Torun Efendi’nin Mezar Taşı

Hacı Torun Efendi üzerine bir ev kayıtlı olarak görmekteyiz. Öte yandan Hasinli Mahallesi imamı olarak üzerine ev, bağ, tarla ve yoncalık”⁶ kaydı bulunmaktadır. İkisinin de aynı kişi olduğunu sanmamıza rağmen ikincisinin Hacı Torun Efendi olduğu kesindir.

1273/1856 senesinde, Hacı Torun Efendi’nin teşvik ve gayretleriyle Cami-i Kebir önemli bir tamir geçirmiştir. 1287 yılında Sakal-ı Şerif töreni yapılmıştır.

▲ Hacı Torun Efendi

“Hacı” olmak din âliminin en büyük özlemidir; ancak farz olmasının şartlarından biri gitme imkânı bulabilmektir. Yani varlıklı / zengin olmayı gerektirir. Torun Efendi de bir ara hac görevini yerine getirmek için Hicaz’a gitmiştir. Bugün uluslararası bir yolculuk olan bu gezi sırasında Şam, Medine, Mekke gibi büyük şehirleri ve âlimlerini görmüş, ufku genişlemiştir. Dönüşte Larende / Karaman Müftüsü Hadimzade Abdullah Hasib Efendi’yle görüşmüş; “Tarikat-ı Muhammediyye” şarihi / açıklayıcısı Ebu’s Said Muhammed Hadimi’nin yazdığı “Risale-i Nakşibendiyye” adlı el yazması eserini istinsah / kopya ederek edinmiştir. Böylece Nakşibendî tarikatına da bağlılığı gerçekleşmiştir.⁷

Hac dönüşü yine Cami-i Kebir’de ders vermeye devam etmiştir. Artık o “Hacı Torun Efendi’dir. Ahmed Nazîf Efendi, “halkın ve okumuşların gözünde zamanın İmam-ı Azam’ı

⁶ Demir İsmet, Kayseri Temettuat Defteri I / 150, 326.

⁷ Ahmed Nazîf Efendi, Kayseri Meşhurları, s. 77–81.

gibiydi” demektedir.

Karabulut da “Meşhur Mutasavvıflar” arasında zikretmektedir.

1872 tarihli Kayseri Vergi Defteri kayıtlarında, Hürrem Çavuş Mahallesi, Köse Danişmend Bölgesi, Hoca Sokağı’nda Hacı Torun Efendi Hoca oturmaktadır. Kapan Mahallesi’nde bulunan fırın, Boyahane Sokağı’nda oturan Hacı Torun Efendi Zevcesi Necibe Hanım üstüne kayıtlıdır. Buradan hareketle Necibe Hanım adında bir eşi olduğunu öğreniyoruz.

1273 / 1856 senesinde, Hacı Torun Efendi’nin teşvik ve gayretleriyle Cami-i Kebir önemli bir tamir geçirmiştir. 1287 yılında Sakal-ı Şerif töreni yapılmıştır.⁸ Muhtemelen Hacı Torun Efendi bu organizasyonun içindedir. 70 yaşlarına geldiğinde derslerini azaltmış; Beyzâvî ve Buhari dışında ders vermemiş; kendisini ibadete vermiştir. Son yıllarında hastalıklarla uğraşmış ancak şikâyet etmemiştir.

Seyyid Burhaneddin gibi, ölümün ayak seslerini işitmiş olmalı ki üç gün önce “Hatm-i Hâcegân”⁹ tertip edilmesini istemiş; 1302 / 1885 yılı, Zilhicce ayının 22. günü cuma namazı öncesi ruhunu teslim etmiştir. Öldüğünde 88 yaşındadır.

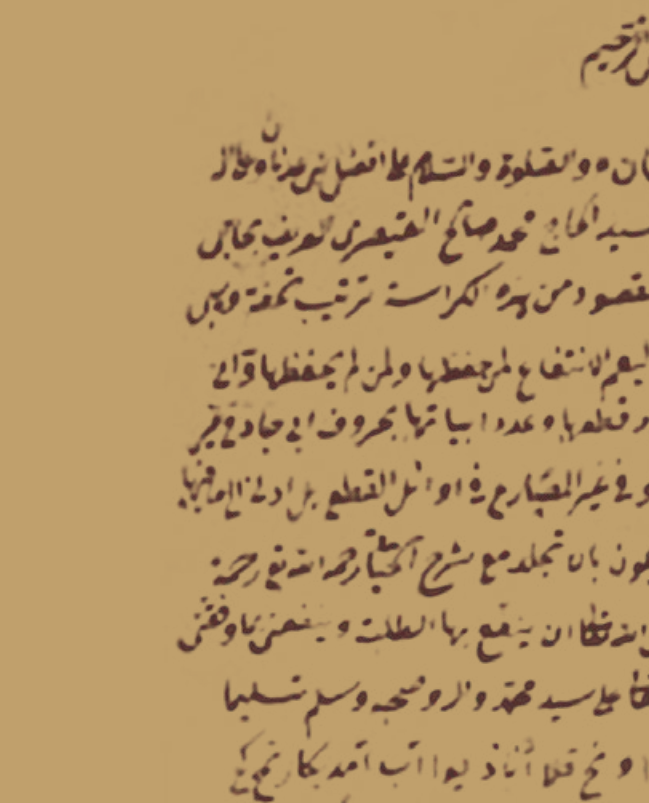
Cenazesi, Hunad Camii haziresindeki âlimler bahçesine gömülmüştür. Hayatını Cami-i Kebir’de geçiren bir âlimin Hunat haziresine gömülmesi, Ahmed Nazîf’in “Âlimler Bahçesi” adını vermesini anlamlı hale getirmektedir. Demek ki böyle bir gelenek yürürlüktedir.

Edirne Müftüsü Mehmed Fevzi Efendi (ö:1900), o tarihte Kayseri Naibidir. Ölümüne şiirle tarih düşürmüştür.¹⁰

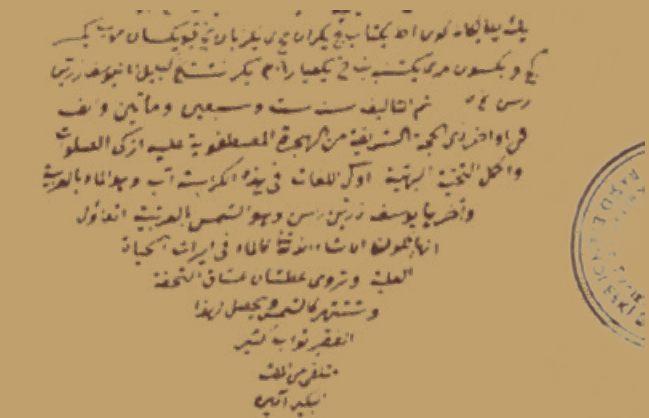
Müze’ye / Mehmet Zengi Türbesi’ne, Kayseri merkezden 1938 yılında getirilen 100x37x8 ölçülerinde, kavuk çapı 90 cm olan bir mezar taşı getirilmiştir. Mezarının baş ve ayakucu mezar taşının ikisi de ta’lik yazı ile yazılmıştır. Başucu mezar

Seyyid Burhaneddin gibi, ölümün ayak seslerini işitmiş olmalı ki üç gün önce “Hatm-i Hâcegân” tertip edilmesini istemiş; 1302/1885 yılı, Zilhicce ayının 22. günü cuma namazı öncesi ruhunu teslim etmiştir. Öldüğünde 88 yaşındadır.

- 8 Ahmed Nazîf Efendi, Mir’at-ı Kayseriyye, s. 15.
- 9 Nakşibendî tarikatı müridlerinin şeyh huzurunda belirli kısa sureleri okuyarak yaptıkları hatim / Kur’an’ı okuyup bitirme merasimi. Bkz. Pakalın, M. Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü; M.E. B. İst. 1993 I / 767.
- 10 Ahmed Nazîf Efendi, Kayseri Meşhurları, s. 81; Fevzi Efendi’nin Hayatı için bkz. Develioğlu, Abdullah, Büyük İnsanlar, İstanbul, 1973; s. 162.

▲ Miftahu'l Hayat'tan

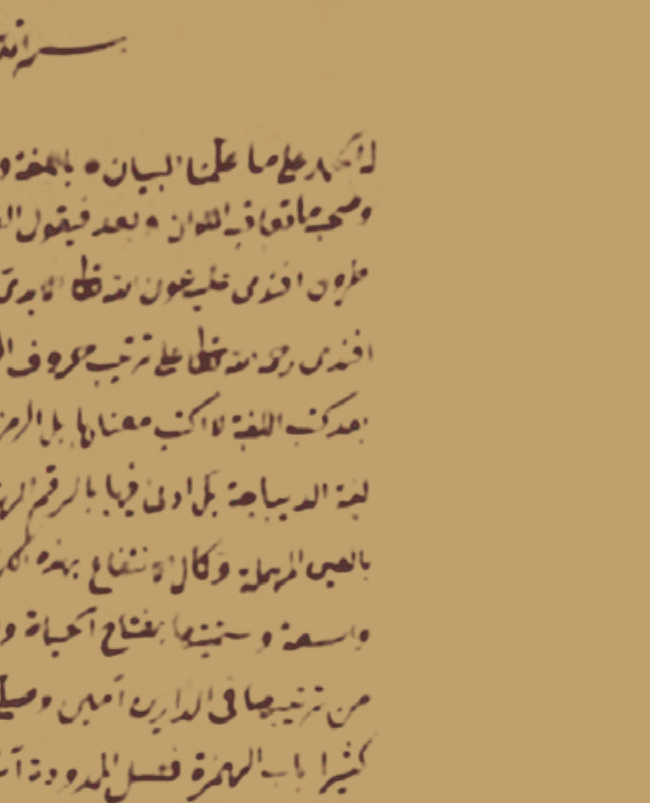

▲ Miftahu'l Hayat'tan

taşı, Arapça olarak;

“İza kal'l müezzini fi'l hamsi eşhedu
Ve nahnu nücibu fi'l kuburi ve neşhedu”
“Beş vaktin ezanında dediğinde müezzin, eşhedü
Kabirden biz de cevab veririz ona, neşhedü.”
beytiyle başlamakta olup Osmanlıca beyitlerle devam
etmektedir:

Defterim -yâ Rab- kara, sakal ak, rahmet et
Müsrif isem de bu nefse kesmem ümid, rahmet et

▲ Miftahu'l Hayat'tan

Bu Hacı Salih Torun'un rûy-i hâkdadır
Kemter-i hüddâm-ı din-i Ahmedîyem, rahmet et
Hem ziyaret eyleyen ihvân-ı din için rica
Fatiha ihsan idene eyle ihsan, rahmet et.

Hacı Torun Salih, 1302¹¹

72x39x5 cm ölçülerindeki mermer mezar taşı ayakucundadır.
En başta “Hüve'l-Bâki”den sonra şu şiir yer almaktadır:

- 1-Hâce Ebü'l-Fâzıl ve dâna Hacı Torun Efendi'nin
(Fazıl'ın babası olan veya erdemli, bilgin hoca Hacı
Torun Efendi'nin)
- 2-Asıl ismi Muhammed Salih kân-ı kemâl
(Aslında adı Muhammed / Mehmed Salih idi; son derece
olgun biridir)
- 3-Rûz-i şeb neşr-i ulûma sa'y itdi şöyle kim
(Gece gündüz ilim yaymak için çalıştı. Şöyle ki,)
- 4-Ehl-i insâf itmedi ilminde ânın kıl ü kâl
(Objektif davranan kişiler onun bilgisini tartışmadılar)
- 5-Her doğan gün ettiğinden âkibet akşam gurub
(Her gün güneş doğar ve akşam güneş batar)

¹¹ KMED, 1 / 94 (2048); Ali Rıza Karabulut, Mutasavvıflar, s. 251.

- 6-Şems-i burc-ı ilimken bu zât da bulmuş vâh-ı zevâl
(İlmin güneş burcu olduğu halde bu kişi de öldü)
- 7-Mesken-i vâlâyı pâk-i cennet-i a'lâ olub
(Değerli makamı yüksek cennetlerdir)
- 8-Vasl-ı didârıyla kalbin şâd ide ol Zü'l-Celâl
(Yüce Allah cemalini göstererek onu mutlu etsin)
- 9-Lafzile tarih-i fevtin zabdedüb Fevzi dedi
(Fevzi, söz olarak ölüm tarihini şöyle tesbit etti)
- 10-Üçyüz iki sâl içre kıldı Adn'e irtihal.¹²
(1302 / 1885 yılı Adn Cenneti'ne göçtü.)

Ölümüne tarih düşüren, bir dönem
Kayseri naibi / kadı vekili olan Mehmed
Fevzi Efendi ile aralarının iyi olduğu anla-
şılmaktadır. Edirne Saathane Medresesi
Müderrisi İsmail Hakkı Efendi şu hatıra-
sını anlatır: Bir zaman İstanbul'da idim.
Hacı Torun Efendi ile Edirne müftüsü
Muhammed Fevzi Efendi'yi gördüm. Hacı
Torun Efendi'ye, Kur'an'da bazı surelerin
başındaki harfleri sordum. “Habib ile
mahbub / Allah ve elçisi arasında bir sır
ve şifredir. Onlardan başkası hakikatini
bilemez” dedi.¹³
Eserleri büyük ölçüde öğrencileridir
ancak yine de yazılı eserler vermiştir.

1. İşârâtü'l Kur'ân=Miftâhun li Taharri'l Kur'âni'l Kerîm: 1254
/ 1838 yılında “İşârâtü'l Kur'ân” adlı eserini yazmıştır. Bu
sırada 40 yaşındadır. Bu eser, Kur'an ayetlerinin kolayca
bulunması için yapılmış bir çalışmadır. Kayseri Raşid
Efendi Kütüphanesi'nde, 21493 numarada bir nüshası
bulunmaktadır. 1258 / 1842 yılında, yani 4 yıl sonra eserini
zamanın padişahı Abdülmecid Han'a takdim etmiştir.
Daha önce benzeri görülmeyen bu kitabı Sultan beğen-
miş; kendi bütçesinden yazara, zamanın parasıyla 25 krş.
maaş bağlamıştır.
2. Hissu'l Hakk ve Zaher: 1268 / 1851 yılında yazılmış bir
eserdir. Bu sırada 54 yaşındadır. Kur'an okunduktan sonra
ve “Fatiha” denmeden önce okunan “Subhane Rabbike...”
ayetindeki¹⁴ tekil ifadenin dua olarak “Subhane Rabbina”

¹² KMED, I / 95 (2053)

¹³ Develioğlu, s. 204

¹⁴ Saffat, 37 / 180

şeklinde çoğul olarak okunmasının daha iyi olacağını savu-
nan bir risaledir. Bu konunun Konya ulemâsı ile Kayseri
âlimleri arasında tartışma konusu olduğu söylenir. Böyle
bir ayrıntı, zamanın din bilginlerinin nelerle uğraştığı
konusunda da bilgi vermektedir.

3. Miftâhu'l Hayât: 1276 / 1859 yılında “Miftâhu'l Hayât” adlı
eserini yazmıştır. Bu sırada 62 yaşındadır. Bu kitap, “Tuhfe-i
Vehbi”ye giriş mahiyetindedir. Eserdeki lügatlerin buluna-
bilmesi için hazırlanmış bir anahtardır. Bir nüshası Raşid
Efendi Kütüphanesi'nde, 11185 numarada bulunmaktadır.
4. Risâletü'l İndirâciyye: Kur'an okuma
metodolojisiyle ilgili bir eserdir.
5. Tenbîhu'l Agbiyâ: Zaman kavramıyla
ilgili bir eserdir.
6. Risâle fi Ta'rîfât-ı Ahkâmi's Şer'iyye
gibi eserleri vardır.¹⁵
7. Attar'ın (ö:1230) Pendname adlı
kitabını 1263 / 1847 yılında, iki adet
çoğaltmış olup Raşid Efendi Kütüp-
hanesinde mevcuttur. Molla Hüsrev
(ö:1480) Mir'âtü'l Usûl fî Şerh-i
Mirkâtî'l Vusûl adlı eserini 1264 / 1848
yılında kendi el yazısıyla çoğaltmış
olup Raşid Efendi Kütüphanesinde
mevcuttur.¹⁶

8. Hâşiyetün alâ Şerh-i Multeka'l Ebhur: Hanefi fıkında
yazılmış bir eserin şerhinin açıklamasıdır.
9. Hâşiyetün alâ Şerh-i Tehzîbi'l Mantık ve'l Hikme
10. Risâletün fi'l Cem'i Beyne'l Uhteyn: Hanefi fıkında olup
iki bacıyı nikâh altına alma konusundadır.
11. Şerhu Âdâbi'l Birgivi: Birgivi'nin Âdâb adlı eserinin şerhidir.¹⁷

Görüldüğü gibi bir düzine eseri bulunmaktadır. Ancak
sözlü kültürün hâkim olduğu o çağlarda insanları yazdıkları
eserleri ile değil; hitap ettikleri ve eğittikleri insanlarla değer-
lendirmek gerekir. ■

¹⁵ Karabulut, Meşhur Mutasavvıflar, s. 249–250; Yazmalar, I / 197; 238.

¹⁶ Karabulut, Yazmalar, I / 80, I / 242.

¹⁷ Karabulut, Yazmalar Ansikopedisi, III / 1460.

Erciyes Dağı'nın *Kayaları*

Yazı: Şerife Atik, Sevil Köslüoğlu
Fotoğraflar: Mustafa Eliaçık

Efsanedir Erciyes Dağı, bu yüzden tepeden bakar bütün şehre; kibirden değil gururdandır bu bakış, tarihin tanığıdır çünkü. Sessiz ama dimdik... Başı her daim dumanlı ama haşmetli... Kayseri'nin ve İç Anadolu'nun dik başlı çocuğu Erciyes...

Peribacalarını bağrından koparıp boşluğa meydan okuyan Erciyes; bazen hırçınlaşarak fırtınalar koparıp soğuk

rüzgârlar estiren Deli Dumrul olur, bazen de güneşin altın pırıltısıyla göz alan bembeyaz gelinlikle süzülen bir gelin olur, çıkar karşımıza. Asırlardır sislerin ve karların altında efsaneler barındıran bu yüce dağ, neler söyler bir bilerseniz. Aşkın-
dan kor olan yüreklerin sevda türkülerini seslendiren Erciyes'in sinesinden fışkıran kayalar, neler anlatır bir duysanız. Ağız ağıza vermiş insan figürleri iffeti için taş kesilmeye razı olan Ağ Gelin'den tutun da sevdası uğruna Kerem ile Aslı gibi yanıp tutuşan Cis Hatun efsanesine kadar kavrulmuş gönüllerin hikâyelerini fısıldarlar birbirlerine.

*Oturmuş ağ gelin taşın üstüne
Taramış zülfünü kaşın üstüne
Bir selamın geldi başım üstüne
Alırım kız koman ellere*

*Bir taş attım karlı dağlar ardına
Yuvarlandı düştü yârim yurduna
Ben yeni de düştüm sevda derdine
Alırım ahdimi koman ellere*

*Atımın kuyruğu cura saz gibi
Divana durmuş da ergen kız gibi
Alarmış yanağı bahar yaz gibi
Getirin kır atım göçem ellere*

*Dadaloğlu'm der de oldum kastana
Gelir geçer selam verir dost bana
Kocayıp da dayandırdın postuma
Göçeyim mi kahpe Bulgar ellere*

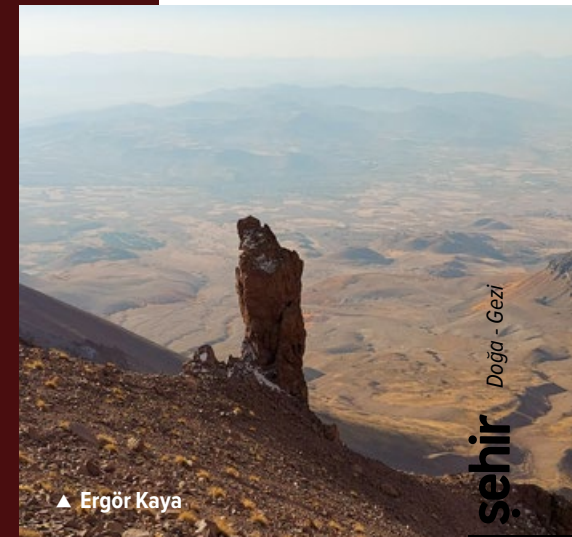
Nakledilen efsaneler dilden dile dolaşır, yanıp kül olan efsane kahramanları beliriverir kayalarla birlikte tam dağın yamacında. Bu kayalardan her birinin yanık bir efsanesi vardır, hiç erimeyen Erciyes'in karı da hasret tüten yüreklere su serpmek içindir belki de... Kim bilir, belki de muradına erememiş gelinlik kızların kar beyazı gelinliğini giyivermiştir tepesinden eteklerine doğru Erciyes, onların son dileğini yerine getirmek istercesine. Kış yaz demeyip bu yüzden eritmemiştir karlarını.

▲ Hörgüç Altı

▲ Gelin Kaya

▲ Ergör Kaya

▲ Ağ Gelin Kayası

Derlenip okunmayı bekleyen bir destan gibi Erciyes Dağı, büyüleyici ihtişamıyla dimdik ayakta durmaktadır. Tarihin ayak izlerini bulabilirsiniz dağdaki kayalarda. Her bir kaya canlıdır sanki insan ve hayvan figürleridir onlar. Sivrilip göğe doğru yükselen kayalar, birliği sembolize eden minarelere benzer. Gün doğumunda ve gün batımındaki dağı kaplayan o müthiş kızıllık Ergenekon'u çağırıştırır. Hayvan figürleri de kişilerin yanında yer alan güçlü hayvanlara benzer. Bu kayalardan bazıları insanlara yön gösteren edasıyla birer Asena'yı andırır.

Bu efsanevi kayaların bağrından kopup sızan buz gibi kaynak suları, yanık yolların imdadına yetişir. İçmeye doyum olmayan bu sular, hüznü dolu efsaneleri dinleyenleri ferahlatmak içindir belki de.

Attila İlhan "Beni bir dağ başına koymalılar-Başıma bir dağ koymalılar" derken Erciyes'i mi kastetti, bilinmez

▲ Labirent

▲ Ergör Kaya

▲ Zirve

▲ Parmak Kaya

▲ Hörgüç Kaya

ama hemen hemen bütün şairler bilir ki yüce dağların kendi kadar yüce efsaneleri olur. Anlata anlata çoğalır, tekrar tekrar yeşerir dağın kucağında. Erciyes'te de böyledir. Çağlar boyunca yürekleri yakıp kavuran suskun feryatlar dolaşır kayalıkları. Erciyes kışlıklarını giyince sessizliğe gömülür, onca efsane aylarca eriyen karların sesinde ve dağcıların ayak izlerinde dile gelmek üzere baharda.

Şimdi gelin kaya fotoğraflarıyla Erciyes'e bir yolculuk yapalım. Hayal gücümüzle efsanelerine ortak olalım; kimini el ele oturan sevgiliye, kimini düşünen yaşlı bir kadına, kimini bir hayvana, kimini bir ağaca benzeterek kaybolup gidelim Erciyes'in kucağında... ■

Kayseri Basın Tarihine Yeni Bir Katkı

Kayseri Lisesi'nin İlk Mecmuaları

Serdar Kozan

Büyük Roma İmparatorluğu'nda halkı bilgilendirmek için hazırlanan, taş veya metalden duvar gazeteleri olan Acta Popidi, Acta Puplica veya Acta Diurna ilk süreli yayın olarak kabul edilmektedir. Kâğıt ve matbaanın Avrupa'ya taşınmasıyla süreli yayınların sayıları giderek artmış ve internetin yaygınlaştığı XXI. yüzyıl başlarına kadar kamuoyunu aydınlatmak ve yönlendirmek amacıyla etkin bir şekilde kullanılmıştır. Osmanlı topraklarında Türkler tarafından ve Türkçe olarak çıkarılan ilk süreli yayın Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından 1828'de yayımlattırılmaya başlanan Vekayi-i Mısıriyye'dir. Padişah II. Mahmut'un iradesiyle 1831'de bir resmî gazete olarak Takvim-i Vekayi yayın hayatına başlamıştır. William Churchill tarafından çıkarılan yarı resmî nitelikteki Ceride-i Havadis'i, ilk özel gazeteler olan Agâh Efendi ve Şinasi'nin Tercüman-ı Ahval gazetesi ve yine Şinasi'nin Tasvir-i Efkâr gazetesi takip etmiştir. Tanzimat dönemiyle birlikte süreli yayınların sayısı giderek artmış ve çeşitlenmiştir. Bu süreçte okulların katkısı da yadsınamaz bir gerçektir. Öyle ki ilk dergi Mekteb-i Tıbbiye talebesinin katkılarıyla çıkarılan Vekayi-i Tıbbiye olarak Türk basın tarihindeki yerini almıştır.

Kayseri’de ilk Türk matbaası Vali Muammer Bey’in önyak olmasıyla 1910’da kurulmuş ve bu matbaada ilk olarak Erciyes gazetesi basılmıştır. Kayseri’de çıkan ilk Türk gazetesi olan Erciyes’in ilk sayısının tarihi 29 Ağustos 1910 Pazartesi’dir.

Sürelî Türk yayın organlarının Anadolu’da yaygınlaşması ancak XX. yüzyılın ilk çeyreğinde gerçekleşebilecektir. II. Meşrutiyet’in ilanının oluşturduğu hürriyet ortamının da etkisiyle taşrada belli başlı merkezlerde art arda süreli yayınlar çıkarılmaya başlanmıştır. Kayseri’de ilk Türk matbaası Vali Muammer Bey’in önyak olmasıyla 1910’da kurulmuş ve bu matbaada ilk olarak Erciyes gazetesi basılmıştır. Kayseri’de çıkan ilk Türk gazetesi olan Erciyes’in ilk sayısının tarihi 29 Ağustos 1910 Pazartesi’dir. Gazete başlığının altında “*Pazartesi günleri neşredilir Türk gazetesidir.*” ifadesi yer almaktadır.¹ Vali Muammer Bey’in takdiri ile çıkan gazetenin sorumlu müdürü ve imtiyaz sahibi Yunus Bekir Bey, başyazarı ise Ahmet Hilmi (Kalaç) Bey’dir. Erciyes daha sonra yayın hayatına 1911 Aralık ayından itibaren bir süre de dergi şeklinde devam ederek Kayseri’nin ilk Türk dergisi olmuştur.² 1910’dan sonra bazen aralıklar olsa da Kayseri’de Türk basını günümüze kadar varlığını korumuştur. Milli Mücadele döneminde Yunanların Polatlı’ya kadar ilerlemesi üzerine Yeni Gün, Sebilürreşad gibi bazı gazetelerin faaliyetlerine Kayseri ev sahipliği yapmıştır.

Kayserimizin en köklü okulu olan Kayseri Lisesi de yayın faaliyetleri içerisinde yerini almıştır. Kayseri basın tarihinin öncüsü ve duayeni merhum Ali Rıza Önder’e göre Kayseri Lisesi’nde çıkan süreli yayın, ilk sayısı 20 Aralık 1932 tarihli olan *Kayseri Lisesi Mecmuası*’dır. Kayseri Lisesi öğrencileri ve öğretmenleri tarafından çıkarılan bu dergi Önder’e göre beş veya altı sayı çıkmış ve Mayıs 1933’te faaliyeti sona ermiştir.³ Önder, Feridun Fazıl Tülbentçi’nin *Cumhuriyetten Sonra Çıkan Gazeteler ve Mecmualar* kitabında yer alan derginin 1939’a kadar yayın hayatına devam ettiği bilgisine itiraz etmekte ve Tülbentçi’nin 1937-38, 1938-39 ve 1939-40 yıllıklarını dergi olarak kabul ettiğini belirtmektedir. Önder’e göre bunlar yıllık olup yarı albüm ve yarı dergi niteliğindedir.⁴

Büyük bir emek mahsulü olan *Kayseri Lisesi* 100. Yıl Şeref Belgeseli’ni hazırlayan Yusuf Özmerdivenli de Ali Rıza Önder ile aynı fikirdedir. Kayseri Lisesi yayınlarıyla ilgili Özmerdivenli “*Bunlardan ilki: ‘KAYSERİ LİSE MECMUASI’ adıyla yayınlanmıştır. Bu derginin ilk sayısı*

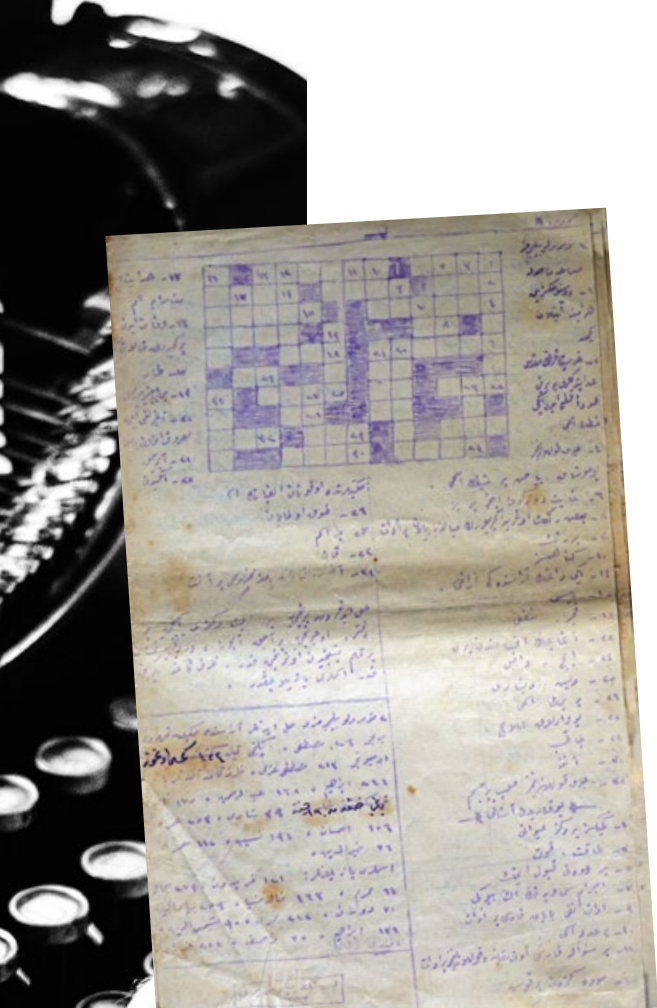
- 1 Ali Aktan, Özen Tok, *Kayseri’nin 1910’lu Yıllarda Yayınlanan İlk Gazetesi Erciyes*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri 2009, s. 1.
- 2 Ali Rıza Önder, *Kayseri Basın Tarihi 1910-1960*, Kayseri Ticaret Odası Yayınları, Kayseri 2010, s. 105.
- 3 Önder, s. 109-110.
- 4 Önder, s. 110.

20 Aralık 1932 tarihinde çıkmış olup kapak üzerinde ‘Ayda bir neşrolunur’, ‘Edebi ve ilmi mecmuası’ sözleri yer almıştır. Sahibi: Tabiye Muallimi Salih, Neşriyat Müdürü: Türkçe Muallimi İ. Ertuğrul’dur. 3 Mayıs 1933 günü yayınına son veren dergi 4-5 sayı çıkartılabildiği.” bilgilerini vermektedir. Özmerdivenli Kayseri Lisesi’nin ikinci yayın organı ile ilgili de ““*Kayseri Lisesi Aylık Kültür Dergisi’* adıyla ikinci defa dergi yayımlandığını görüyoruz. Yine aynı amaçla öğrenci ve öğretmen yazılarına yer verilmiştir. İlk sayının dış ve iç kapağında Yıl:1, Sayı:1, 10 Kasım 1962, Mesul Müdür: Ergin Önem, Sahibi: Lise Kültür ve Edebiyat Kolu yazıları okunmaktadır.” satırlarına yer vermektedir. 1994’te ise Kayseri Lisesi Dergisi adıyla Kayseri Lisesi’nde yayın faaliyetleri Yusuf Özmerdivenli’nin girişimiyle tekrar başlamıştır. Özmerdivenli, emekli oluncaya kadar bu üçüncü dergiyi 23 sayı çıkarmış ve daha sonraki sayılarla 43 sayıya kadar ulaşmıştır.⁵

Görüldüğü üzere Kayseri Lisesi’nin ilk yayın organı olarak 1932’de çıkarılmaya başlanan Kayseri Lisesi Mecmuası, ikinci yayın organı 1962’de çıkarılan Kayseri Lisesi Aylık Kültür Dergisi ve üçüncü yayın organı ise 1994’te yayın hayatına başlayan Kayseri Lisesi Dergisi kabul görmektedir. Kayseri Basın Müzesi çalışmalarının devam ettiği bugünlerde elimizdeki bilgileri değiştirecek, Kayseri Lisesi tarihi ve Kayseri basın tarihine büyük katkı yapacağına inandığımız yeni

5 Yusuf Özmerdivenli, Kayseri Lisesi Dergisi, Kayseri Lisesi 125. Gurur Yılı, Kayseri Lisesi Mezunları Derneği Yayınları, Kayseri 2018, s. 33.

Dört sayfadan müteşekkil olan bu sayıda lacivert mürekkepli yazılar silikleşmiştir. İlk sayfasında ortada Mustafa Kemal’in portresi altında “Halaskâr Reis-i Cumhuriyoruz Hazretleri” yazmaktadır. İlk sayfada “Gayemiz” başlıklı yazıda bu mecmuanın çıkarılma amacı ifade edilmektedir. Üçüncü sayfada Kadri imzalı bir şiire ve en arka sayfada fıkralara yer verildiği görülmektedir. İki sütun hâlinde olan mecmuada yazılar çizgilerle birbirinden ayrılmıştır.

mecmualara ulaşmış bulunmaktayız. Bu haberi yayın merkezi Kayseri Lisesi’nin ilk binası olan Taş Mektep olan Şehir dergisinde sizlerle paylaşmak bizim için büyük bir mutluluk vesilesidir. Kayseri ile ilgili birçok nadir belgeyi arşivinde bulunduran Avukat Ahmet Ulu’nun elinde bulunan nüshalar Kayseri Lisesi’nde harf inkılâbından önce yayımlanan üç mecmuanın varlığını ortaya çıkardı. Bu üç mecmua Irmak, Şafak ve Lise isimlerini taşımaktadır. Mecmualar 35x22 eba-
dında olup mavi veya lacivert mürekkep kullanılmıştır.

Irmak mecmuasının elimizde altı nüshası bulunmaktadır. İlk altı sayının tamamı olan altı nüsha da Ahmet Ulu arşivinde mevcuttur. İlk nüsha 19 Şubat 1926 Pazartesi tarihli olup Irmak başlığının altında “Nüshası 100 para. On günde bir çıkar” yanında da “Sayı: 1” ibaresi yer almaktadır. Mecmuanın idarehanesi olarak “Kayseri Lisesi Dördüncü Sınıf” gösterilmektedir. Gazete başlığının sağ tarafında tarih ve idarehane belirtilirken, sol yanında “Üç aylık abone bedeli 20 kuruştur. Mesleğimize uygun yazılar kabul edilir. Gazetemize uygun yazılar gönderilmelidir.” ifadeleri yer almaktadır. Dört sayfadan müteşekkil olan bu sayıda lacivert mürekkepli yazılar silikleşmiştir. İlk sayfasında ortada Mustafa Kemal’in portresi altında “Halaskâr Reis-i Cumhuriyoruz Hazretleri” yazmaktadır. İlk sayfada “Gayemiz” başlıklı yazıda bu mecmuanın çıkarılma amacı ifade edilmektedir. Üçüncü sayfada Kadri imzalı bir şiire ve en arka sayfada fıkralara yer verildiği görülmektedir. İki sütun hâlinde olan mecmuada yazılar çizgilerle birbirinden ayrılmıştır.

Irmak mecmuasının ikinci sayısının başlık kısmının şekli aynıdır. 27 Şubat 1926 tarihli bu sayıda Irmak başlığının altındaki “On günde bir çıkar.” ibaresinin yanına “Milli, edebi, mizahi mektep gazetesidir.” ifadesi eklenmiştir. Abone bedeli 25 kuruşa çıkarılmıştır. İlk sayfada Asaf Safa imzalı “Bakalorya” isimli bir yazı, ikinci sayfada Naki imzalı “Nasıl Söyledim” isimli bir metin yer almaktadır. Üçüncü sayfada dalda bir kuş resminin yanında yine Kadri imzalı şiir ve onun altında bir karikatür bulunmaktadır. Dördüncü ve son sayfada yazılar silikleşmiş olup iki görsel fark edilmektedir.

9 Mart 1927 tarihli üçüncü sayının başlık düzeni ikinci sayı ile aynıdır. İlk iki sayfada “İmtihan” isimli bir hikâye bulunmaktadır. İkinci sayfada iki sütunun ortasında mektep forması giymiş bir genç kız resmedilmektedir. Üçüncü sayfada 94-Hamid imzalı “Hayat Cilveleri” adlı kısa bir hikâye, yan sütunda yine Kadri’nin bir şiiri yer alırken en arka sayfa mizaha ayrılmıştır.

19 Mart 1927 tarihli Irmak mecmuasının dördüncü sayısının ilk sayfasında Asaf Safa’nın yazısı yayımlanmıştır. Üçüncü sayfada 94-Hamid, “Hayat Cilveleri” isimli hikâyesine devam ederken arka sayfada mizah yine yerini almış, yeni bir bilmece sorulurken kuğu şeklindeki bir kayıkta uzun sakallı bir ihtiyar resmedilmektedir.

16 Nisan 1927 tarihli beşinci sayıda Irmak mecmuasının mizan-pajında yenilikler dikkat çekmektedir. Mecmuaya kapak sayfası yapılırken sayfa sayısı altıya yükselmiştir. Kapak sayfasında sol üst köşede bir güneş ışığı yansıması verilmiş ve bu ışıkların ortasında küçük dört bulut çizilmiştir. Vaaz kürsüsü, mihrap veya tahtı andıran bir çizimde sayfa ortasının hemen üzerinde Irmak başlığı sola eğik şekilde verilirken altında 16 Nisan 1926 Cumartesi tarihi, bunun sağ yanında Kayseri Lisesi ve sol yanında Dördüncü Sınıf ibareleri yazılıdır. Kapak sayfasının alt ortasında “Mündericat” olarak içindikiler kısmı bulunmaktadır. Sağ alt köşede Sayı 5 ve sol alt köşede 5 Kuruş ifadeleri daire içindedir. Mecmuanın ilk yazısı yazarı belli olmayan “Konser” isimli yazıdır. Asaf Safa, “Siyah Gül” isimli hatıra, 53-Mehmet ise “Köşem” isimli yazılarıyla bu sayıda da yerlerini almışlardır. Bu sayıda Fransızcadan tercüme edildiği belirtilen “Marselin Çocukları” isimli tefrika başlamıştır. Kadri, “Var mıdır?”, A.S. ise “Yazık” adlı şiirleriyle üçüncü sayfada kendilerine yer bulmuşlardır. Üçüncü sayfanın altında Muhterem Muallimlerimizden Nedim Bey ve Muhterem Muallimlerimizden Cemil Bey ibareli iki portre dikkat çekmektedir.

Irmak mecmuasının elimizdeki altıncı ve son sayısı ise 23 Nisan 1927 tarihlidir. Mecmuanın daha sonra yayın hayatına devam edip etmediğini tahmin etmek zordur. Belki de altı sayı yayımlandıktan sonra yayın hayatı sona ermiştir. Bu son sayının kapak düzeni beşinci sayı ile aynıdır. İçindikiler kısmında Irmak imzalı “23 Nisan’ın Büyüklüğü”, 20-A. Nurettin’in “Sema Yolcularından – Bir Parça”, Asaf Safa’nın “Rüyamda” yazıları ile 53-Mehmet’in “Marselin Çocukları” isimli tefrikasının devamı, Kadri’nin “Son Buluşma” ve “Akşam” şiirlerinin kapakta belirtilmektedir. Üçüncü sayfada Kayseri Lisesi öğretmenlerinden bu kez Hami Bey ve Şahin Bey’in portreleri çizilmiştir. İlk dört sayıdaki başlık formatının aynısı bu kez son sayfada yer almaktadır. Son sayfada bu kez bir kare bulmacaya yer verildiği dikkat çekmektedir.

Ahmet Ulu arşivinde dört nüshası mevcut olan Kayseri Lisesi’ne ait ikinci mecmua Şafak’tır. Elimizdeki en eski sayısı 23 Teşrinievvel (Ekim) 1926 tarihlidir. Şafak başlığının sağ tarafında “Üçüncü Sene -1-” ibaresi, altında kutu içinde “Mes’ul ve çıkaran Kayseri Lisesi Üçüncü Sınıfıdır. Muvafık yazılara sahifemiz açıktır.” yazmaktadır. Sol yanında ise tarihin altındaki kutuda “Aboneliği: Mektep dâhilinde

12 kuruş, harice posta ücretiyle beraber 15 kuruştur.” denilmektedir. Başlık kısmının altındaki satırda “Sayı 2 numaralıdır. On beş günde bir defa çıkar. Edebi, milli, mizahi mektep mecmuasıdır. Nüshası 3 kuruştur.” ifadelerine yer verilmiştir. İlk yazı “Şafağın Vazifesi” başlığıyla mecmuanın çıkarılma amacını açıklamaktadır. İkinci sayfada İclal imzalı “Tayyare”, Turan Oğuz imzalı “Güz Günü” ve İhsan Hıfzı’nın şiirleri bulunmaktadır. Üçüncü sayfa “Muharriri: İbrahim Neşet” şeklinde neşredilmekte ve “Şafağın Hikâyesi” başlığını taşımaktadır. Dördüncü ve son sayfada ise Lise Havadisleri, İlmi Sualler ve Bilmecemiz bölümleri yer almaktadır.

Şafak dergisinin elimizdeki ikinci nüshasında Erciyes olabileceğini tahmin edebileceğimiz sıra dağlar arkasında derginin başlığı güneşin doğuşu şeklinde yerleştirilmiştir. Dağın hemen önünde bir yerleşim yeri, en önde ise bir çift öküzüyle çift süren bir kişi resmedilmiştir. Sağ üstte daire içinde “İdarehanemiz Kayseri Lisesi Sekizinci Sınıf. 5 Mart 1927 Cumartesi” denilmektedir. Bu dairenin altında yer alan ikinci dairede “Abone şartları üç aylığı 25 kuruş Mesleğimize uygun yazılar kabul olunur.” yazmaktadır. Başlığın altında “Sayı:3 Her on beş günde bir çıkar. Edebi, milli, mizahi mektep mecmuasıdır. Nüshası: 100 paradır.” notu görülmektedir. İlk sayfada müzikle ilgili bir yazı göze çarpmakta olup yazarı İbrahim Neşet’tir. İkinci sayfanın altında “Yeni mektepli-eski mektepli” karşılaştırması yapılan bir karikatür bulunmaktadır. Üçüncü sayfada Turan Oğuz’un “Tayyare Şehitleri” ve yanında Hilal Tekin’in “Efem” şiirleri neşredilmiştir. Şafağın Tefrikası kısmında yine İbrahim Neşet imzası görülmektedir. En arka sayfada Turan Oğuz “Geçen Günlerden” nesriyle yerini almıştır. 26 Mart 1927 Cumartesi tarihli nüshanın başlık mizanpajı yine değişmiştir. Güneş doğuşunu andıran Şafak başlığı ortada yer almıştır. Sağda yer alan dairede tarihin üzerinde “İdarehanesi Kayseri Lisesi Sekizinci Sınıf” ve sol tarafındaki dairede “İki aylığı 10 kuruştur. İyi yazıları mecmuaya basarız.” denilmektedir. Başlığın altında “Nüshası: 100 para. On beş günde bir çıkar. Edebi, milli, mizahi mektep mecmuasıdır. Sayı: 4” yazmaktadır. İlk sayfada iki sütunu “Çok Doğru Bir Karar” yazısı doldurmuştur. İkinci sayfa Turan Oğuz’un “Sandal Safası” yazısına ayrılmıştır. Üçüncü sayfanın başında Haylaz imzalı bir fıkra alt kısmında önceki sayıda başlayan tefrikanın devamına yer verilmiştir. En arkada yine Turan Oğuz’un bir şiiri ve Haylaz’ın mizahi yazısı yayımlanmıştır.

Şafak mecmuasının elimizdeki son nüshası ise 3 Nisan 1927 tarihlidir. Sayfa sayısı dörtten altıya çıkan mecmuanın kapağının en üstünde ortada “Kayseri Lisesi Üçüncü Sınıf”, tam ortada Şafak başlığı, başlığın hemen altında “Bayramınız kutlu olsun” ifadesi, onun altında tokalaşan iki el resmi ve altında tarih kısmı görülmektedir. Kapak desenle süslenmiş, motif ve yazılarda kırmızı mürekkep de kullanılmıştır. Kapağın arkasında elif ve nun kısaltmasıyla -ki İbrahim Neşet olsa gerektir- imzalı “Perişanlar” başlıklı yazı yer almıştır. Üçüncü sayfada ortada yine elif ve nun kısaltmalı “Hayal” şiiri yer bulurken iki yan sütunda muharriri Turan Oğuz olan “Gündüzden Geceye” nesri yayınlanmıştır. Aynı mizanpaja sahip dördüncü sayfada muharriri Haylaz olan mizah

sütunu isimli bölümde “Bir Aşk Hikâyesi” adlı metin, ortada ise Sami imzalı “Hicran” şiiri yer almıştır. Arka sayfada yine Lise Havadisleri kısmı dikkat çekmektedir.

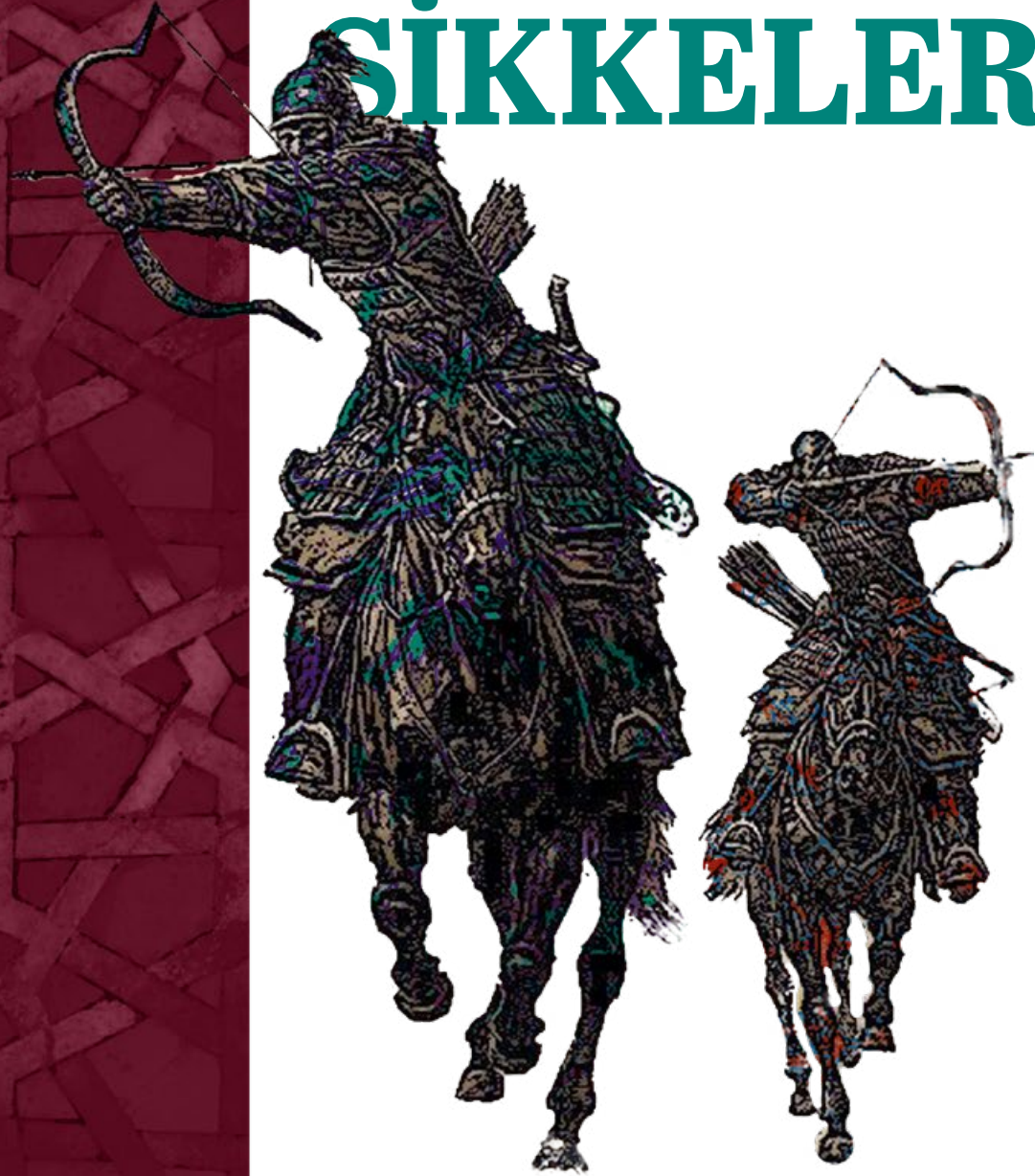
Lise isimli mecmuanın Ahmet Ulu arşivinde üç nüshası bulunmaktadır. İlk sayının başlığı “Kayseri Lise” şeklindedir. Başlığın sağ tarafında “Abone şeraiti altı aylık 30 kuruş üç aylık 15. Nüshası 100 para. Sayı: 1” sol tarafında “İdarehanesi Kayseri Lisesi İkinci Sınıf. Mesleğimize uygun yazılar kabul edilir.” açıklamaları yapılmaktadır. Başlığın altındaki satırda ise tarihin yanında “On beş günde bir çıkar. Milli, edebi, mizahi mektep mecmuasıdır. Müdür-ü mes’ul: Necati” denilmektedir. İlk yazı önceki mecmualarda olduğu gibi yayın amacını açıklamakta ve “Mecmuamızın Maksadı Nedir?” başlığı taşımaktadır. Daha büyük puntolu ve daha okunaklı olan bu nüshanın ikinci sayfasında muharriri Necmi olan “Evciler” isimli bir hikâye yayımlanmıştır. Üçüncü sayfada İskender Oğuz’un “Hatıra” başlıklı yazısı bulunmakta altında bir fıkra bulunmaktadır. Arka sayfa mizaha ayrılmış olup iki tane de karikatür görülmektedir.

15 Mart 1927 tarihli ikinci nüshada “Lise” başlığının hemen altında “Talebe Mecmuası” ifadesi eklenmiştir. Sağ ve sol taraf ilk sayıdaki gibi tertip edilmiştir. Birinci sayfadaki yazı “Sporun Ehemmiyeti” başlıklıdır. İkinci sayfada Fransızcadan bir tercüme İhsan tarafından yapılmış altında “Gazi Mehmet Ağa” adlı bir yazı yer almıştır. İlk sayıda şiire hiç yer verilmemesine rağmen bu kez üçüncü sayfa tamamen şiire ayrılmıştır. Şiirlerde İskender Oğuz ve Halil Ekrem imzaları bulunmaktadır. Arka sayfada fotoğrafla ilgili bir yazı ilgi çekicidir.

Lise mecmuasının elimizdeki son nüshası 29 Mart 1927 tarihli olup sayfa sayısı iki katına yani sekize çıkarılmıştır. Kapakta en üstte “Kayseri Lisesi”, ortada “Lise” başlığı yer almaktadır. İç sayfada önceki sayılarda kullanılan başlık sütunu yerini muhafaza etmiştir. İlk yazı “Türk Ocakları Bayramı” başlıklıdır. Üçüncü sayfada 106-İhsan’ın bir hikâyesi yer alırken orta sayfaları oluşturan dört ve beşinci sayfalar şiir ağırlıklıdır. Altıncı sayfada “Bir Gece Belası” başlıklı bir hikâyeye yer verilirken yedinci sayfada iki nesir ve bir manzum metin bulunmaktadır. Altta ise bir ilan dikkat çekmektedir. Arka sayfa tamamen kare bulmacaya tahsis edilmiştir.

Ekim 1926-Nisan 1927 arasında neşredilen Şafak mecmuası, Şubat-Nisan 1927 tarihli Irmak mecmuası ve Mart 1927 tarihli Lise mecmuası için bundan sonra yapılacak iş dergilerde bulunan yazıların tamamen yeni harflere aktarılmasıdır. Bu mecmuaların aynı tarihlerde çıkarılması tesadüf olmasa gerektir. O dönemin edebiyat öğretmeni veya müdürünün kim oldukları tespit edilmeli ve bu dergilerde rolleri olup olmadığı araştırılmalıdır. Hiçbir yerde kaydı bulunmayan bu mecmuaların gün yüzüne çıkarılmasında çok büyük emeği olan Ahmet Ulu ve Dursun Çiçek’e teşekkür ederek sözümüze nokta koyalım. ■

MELİK MEHMET GAZİ VE SİKKELERİ

Fehmi Gündüz

Anadolu'nun kapılarını Türklere ardına kadar açan 1071 yılı Türkler için bir dönüm noktasıdır. Bu savaşta girdiğimiz bu yeni toprakları vatan bilip ihya ettiğimiz, günümüze kadar gelen birçok eserden anlaşılabilmektedir. Anadolu'nun bu tarihe kadar görmediği medreseler, kervansaraylar, köprüler, camiler, şifahaneler, saraylar, köşkler, kümbetler vb. birçok yapı o günlerin medeni ve güçlü devleti Selçuklular ve onların uzantıları tarafından günümüze bırakılmıştır.

Alparslan'ın en gözde emirleri arasında yer alan, Azerbaycan'da yaşamış bir Türkmen ailesine mensup Danişment Gazi, mahiyetindeki emirlerle Malazgirt Savaşı'ndan sonra kendisine ikta edilen Sivas, Amasya, Tokat, Niğde, Zamanlı, Elbistan, Çorum, Develi ve Kayseri'yi zapt ederek Anadolu'da kendi ismi ile anılan ilk beyliklerden birini kurmuştur. Vefatından sonra yerine oğlu Gümüştegin geçmiş, birçok fetihle birlikte müttefiki I. Kılıçarslan ile birlikte I. ve II. haçlı seferlerinde haçlılara büyük kayıplar verdirmişlerdir. 1104 yılında Gümüştegin'in ölümü ile Emir Gazi hanedanının başına geçmiştir. O Anadolu Selçuklu devleti ile iyi ilişkiler geliştirmiştir. 1116'da taht mücadeleleri devam ederken damadı I. Mesut'u desteklemiş, I. Mesut kayınpe-deri Emir Gazi sayesinde tahta çıkmıştır. Bu dönemde Malatya'dan Sakarya'ya Develi'den Karadeniz sahillerine kadar birçok yer Danişment idaresindeydi. Büyük Selçuklu hükümdarı Sultan Sancar tarafından Emir (Melik) Gazi'ye gönderilen hediyeler vefatından sonra

oğlu Melik Mehmet'e (Muhammed) verilerek Melik Mehmet 1134 tarihinde Danişment devletinin başına geçmiştir.

Melik Mehmet Gazi kardeşlerini etkisiz hâle getirdikten sonra tıpkı babası gibi Rumlar, Ermeniler ve Haçlılarla mücadele etti. Dindar ve hayırsever bir hükümdardı. Başta Abdülmecid b. İsal El-Hesevi olmak üzere çok sayıda din

âlimini çeşitli ülkelerden davet ederek Anadolu'da İslamiyet'in yayılması için çalışmıştır.

Mehmet Çayırdağ'ın 2001 tarihli Kayseri Tarihi Araştırmaları'nın 162. sayfasında "Melik Mehmet (Muhammed) Gazi tebasındaki Hristiyan halk ve bilhassa Bizans ile olan münasebet sebebi ile Bizans sikkeleri tarzında

▲ Melik Mehmet Gazi Türbesi

Melik Mehmet Gazi kardeşlerini etkisiz hâle getirdikten sonra tıpkı babası gibi Rumlar, Ermeniler ve Haçlılarla mücadele etti. Dindar ve hayırsever bir hükümdardı.

Melik Mehmet Gazi tebasındaki Hristiyan halk ve bilhassa Bizans ile olan münasebet sebebi ile Bizans sikkeleri tarzında tamamen Rumca sikkeler bastırılmıştır. Sikkelerden darp yeri ve tarih yoktur. Ancak devletin merkezi Kayseri olduğuna göre paralar burada basılmış olmalıdır. 30 mm çapında olan paranın ön ve arka yüzü tercüme edilirse ‘**Bütün Rum ve Anadolu Meliki Muhammed**’ ibaresi çıkar.

tamamen Rumca sikkeler bastırılmıştır. Sikkelerden darp yeri (basıldığı yer) ve tarih yoktur. Ancak devletin merkezi Kayseri olduğuna göre paralar burada basılmış olmalıdır. 30 mm çapında

olan paranın ön ve arka yüzü tercüme edilirse ‘**Bütün Rum ve Anadolu Meliki Muhammed**’ ibaresi çıkar.

Bu para bazı Avrupalı yazarlarca Osmanlı hükümdarı Fatih Sultan Meh-

med’e ait olduğu zannedilmiştir. Ancak Fatih’in tamamen İslami ibareli mevcut paraları ve Danişmetlilerdeki diğer hükümdarlara ait yine rumca ve İslami ibareli mevcut paraları da göz önüne

alınırsa bu paraların Fatih’in değil Melik Mehmet Gazi’nin olduğu kolayca anlaşılabılır.” denilmektedir. Danişment devletinin bastırdığı ilk para Emir Gazi tarafından bastırılmış

Sikkelerin Büyük Selçuklu Devleti hükümdarı Sultan Sencer tarafından gönderilen hediyelerin akabinde bastırıldığı bilinmekle birlikte basım yerleri bilinmemektedir.

▲ Vezirhan

▲ Melik Mehmet Gazi'nin Türbesi

Melik Mehmet Gazi'nin Kayseri'de bastırdığı bu sikkeler basım yeri bilinen ilk İslami sikkelerdir. Tabii biz buradan yola çıkarak, Melik Mehmet Gazi'nin yaptırdığı Cami-i Kebir'i de göz önüne aldığımızda devletin başkentini Kayseri'ye taşıdığı sonucuna ulaşmaktayız.

olup bağlı olduğu Büyük Selçuklu Devleti'nin, özellikle Sultan Sencer'in Emir Gazi'nin Anadolu'daki fetih ve gaza hareketlerinden memnuniyetle göndermiş olduğu hükümdarlık alametlerinin, menşur, "Hükümdar tarafından yapılan bir tayini, bir görev veya muafiyeti yahut iktâ tevcihini bildiren belge" ile altın asa ve diğer hediyelerin akabinde bastırılması Büyük Selçuklu Devleti'ne tabi olması

açısından önemlidir. Sikkelerin Büyük Selçuklu Devleti hükümdarı Sultan Sencer tarafından gönderilen hediyelerin akabinde bastırıldığı bilinmekle birlikte basım yerleri bilinmemektedir.

Melik Mehmet (Muhammed) Gazi tahta çıktığında bu hediyeler kendisine takdim edilir. Kendisi de ilk sikkelerini bastırır. Bastırdığı sikkenin tıpkı babasının bastırdığı sikke gibi her iki yüzü

Grekçedir. Melik Mehmet Gazi'nin Kayseri'de bastırdığı bu sikkeler basım yeri bilinen ilk İslami sikkelerdir. Tabii biz buradan yola çıkarak, Melik Mehmet (Muhammed) Gazi'nin yaptırdığı Cami-i Kebir'i (Ulu Cami) de göz önüne aldığımızda devletin başkentini Kayseri'ye taşıdığı sonucuna ulaşmaktayız.

Melik Mehmet Gazi'nin bastırmış olduğu Grekçe sikkelerdeki Rumca ifadeden sadece Müslüman tebaanın değil aynı zamanda tebaasında yaşayan ecnebilerin de hükümdarı olduğu, onların ticaretini kendi himayesine almış olduğu da anlaşılmaktadır. Buna ek olarak Türklerin gerektiğinde hiç çekinmeden mevcut şartlara göre alfabe değişikliğine gidebildiğinin en güzel örneğidir. Melik Mehmet Gazi'den sonra sikkelerin kullanımı yarı Grekçe yarı Arap alfabesi şeklinde devam etmiş, sonra da tamamen Arap alfabesine dönüşmüştür. Paraların Grekçe basılması Danişmentlilerin Bizanslılar ile sınır olmaları ve ticaretin devamlılığı açısından da önemini ortaya çıkarmaktadır. Haçlı ve Bizanslılarla her ne kadar cihad anlayışı ile mücadele edilse de savaş bittiğinde ticari ve siyasi faaliyetler devam ediyordu. Bizanslı tarihçi Niketas Khoimates Melik Mehmet'in (Muhammed) çok büyük bir güce ulaştığını Gürcistan ile Mezopotamya'nın (İberiya) bazı yerlerini hâkimiyeti

altında tuttuğunu ve Bizans şehirlerinin en güçlü, en cesur ve en tehlikeli düşmanı olduğunu söyler (Historia Die Krone der Komnenem s. 32). Türbesi, yaptırmış olduğu Cami-i Kebir'in (Ulu Cami) kible tarafındadır. Türbenin kitabesi yoktur. Melik Muhammed (Mehmet) yıllardan beri ihmal edilmiş harabe hâlindeki Kayseri'yi imar etmiş. Şehri bir bakıma yeniden inşa ederek Danişment devletinin en önemli şehirlerinden biri hâline getirmiştir. ■

Kayseri Sancağı ve Sancağa Bağlı Kazalarda Kadın Mahkûmlar

Kübra Saykı

GİRİŞ

Sözlüklerde hapis, alıkoyma ve engellemek anlamına gelmekte ve suç işleyen zanlılar belirli süre için kapalı mekânlarda tutulmaktadır. Cezanın uygulandığı yerler hapis ve mahbes olarak adlandırılmıştır. Suçu sabit görülüp hapis edilen mahkûmların tutuldukları yere ise mahpus adı verilmiştir.¹

Osmanlılarda hapis cezalarının infaz edildiği yer anlamında bir hapishane ilk dönemlerde bulunmamaktadır. Her dönem varlığını sürdüren zindanların ise sadece hapishane olarak görülmesi mümkün değildir. Osmanlı’da bir yerin tutukevi olarak kullanılabilmesi için, kullanılacak olan mekânın kapalı olması ve korunaklı olması gerekmektedir. Bu yüzden hapishane Osmanlı’da her yer olabilmektedir.² Osmanlı’da ceza mekânlarına baktığımızda ilk olarak mahbesler, zindanlar ve tomruk evleri karşımıza çıkmaktadır. Zindanlar genellikle kale burçlarında kapalı alanlarda ve yer yer sarp kayalıkların arasında bulunmaktadır. Zindanlara konulan mahkûmların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi bile çok zordur çünkü bulundukları yer oldukça dar ve hareket edilemeyecek kadar

- 1 Ali Bardakoğlu, “Hapis”, *TDV. İslam Ansiklopedisi*, C. 16, İstanbul 1997, s. 54.
- 2 Murat Yıldız, “Osmanlı Devleti’nde Bir Saray Hapishanesi: 18.-19. Yüzyıllarda Bostancıbaşı Mahbesi”, *Türkiyat Mecmuası*, S. 1, C. 22, 2012, s. 242.

kötüdür.³ Suçluların zindanlarda tutulmaya başlanmasının ilk örneği 1389-1402 yılları arasında Yıldırım Bayezit döneminde görülmektedir. Bu dönemde suçlu bulunan Germiyanoglu Yakup Bey ve adamları yağma ve talan suçundan cezalandırılarak İpsala zindanına satılmışlardır.⁴ Ayrıca 1730-1830 yılları arasında Baba Cafer zindanında kadın mahkûmların yargılandığı bilinmektedir.⁵ Hırsızlık, borç ve zina suçlularından cezalandırılanlar Galata zindanına atılmaktadır ve geri kalan diğer suçlular ise Bab-ı Ali'deki tomruğa⁶ hapsedilmektedirler.⁷

Osmanlı'da zindandan hapishaneye geçiş süreci Tanzimat döneminde yapılan kanuni düzenlemeler neticesinde hapis cezasının süresi belirli ve etkin bir ceza olarak kabul edilmesinden sonra başlamıştır. Tanzimat Fermanı ile birlikte bazı ceza kanunlarının ortaya çıktığı görülmüştür. Bunlardan ilki 1840 tarihli ceza kanunudur ve bu ceza kanunu 11 yıl yürürlükte kalmıştır. Bir diğer ceza kanunu ise 1851 tarihli Kanun-ı

Cedit'tir. 1851 tarihli bu ceza kanununun 19. maddesinin son bölümünde: “*Nisaya mahsus mahbeste hapisle müddet-i mahbusiyetinde infak ve iksasına icbar olunacak veli ve akrabası olmadığı takdirde canib-i beytülmalden infak ve iksa oluna*” maddesi yer almıştır.⁸ Bu ibare ile Osmanlı'da erkek hapishanelerden başka bir de kadın hapishanelerinin bulunduğunu anlamaktayız.

Yukarıda belirtilen çeşitli kanunların çıkarılmış olmasına rağmen bu kanunlar yeterince uygulamaya geçirilememiştir ve bu durum, Osmanlı Devleti'nin iç ve dış siyasette zor durumda kalmasına sebep olmuştur. İngiltere Büyükelçisi Stratford Canning Osmanlı'daki hapishaneler hakkında incelemelerde bulunduğu mahbes veya hapishanelerin olumsuz fiziki şartlarını, mahkûm sayısının çokluğunu, buna bağlı olarak hastalıkların çoğaldığını, hasta mahkûmlar için ayrıca bir hasta koğuşunun bulunmadığını, mahkûmların temizlik işleriyle uğraşmak zorunda kaldıklarını ve doktor bulunmadığını ifade etmiştir. Bunun yanında Canning'e göre bir diğer sorun ise erkek hapishanelerin hemen yanında nisa adı verilen kadın hapishanelerinin bulunuyor olmasıdır.⁹

Ancak Canning'in Osmanlı tutukevleri hakkında yazdığı bu raporlar ne yazık ki tam anlamıyla hayata geçirilememiştir. Çünkü 1853-1856 yılları arasında Osmanlı Devleti kendisini Kırım Savaşı gibi büyük bir savaşın içinde bulmuştur. Savaşın etkisiyle Batılı devletler Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmış ve hapishaneler hakkında da bir dizi reform yapılması gündeme gelmiştir.¹⁰

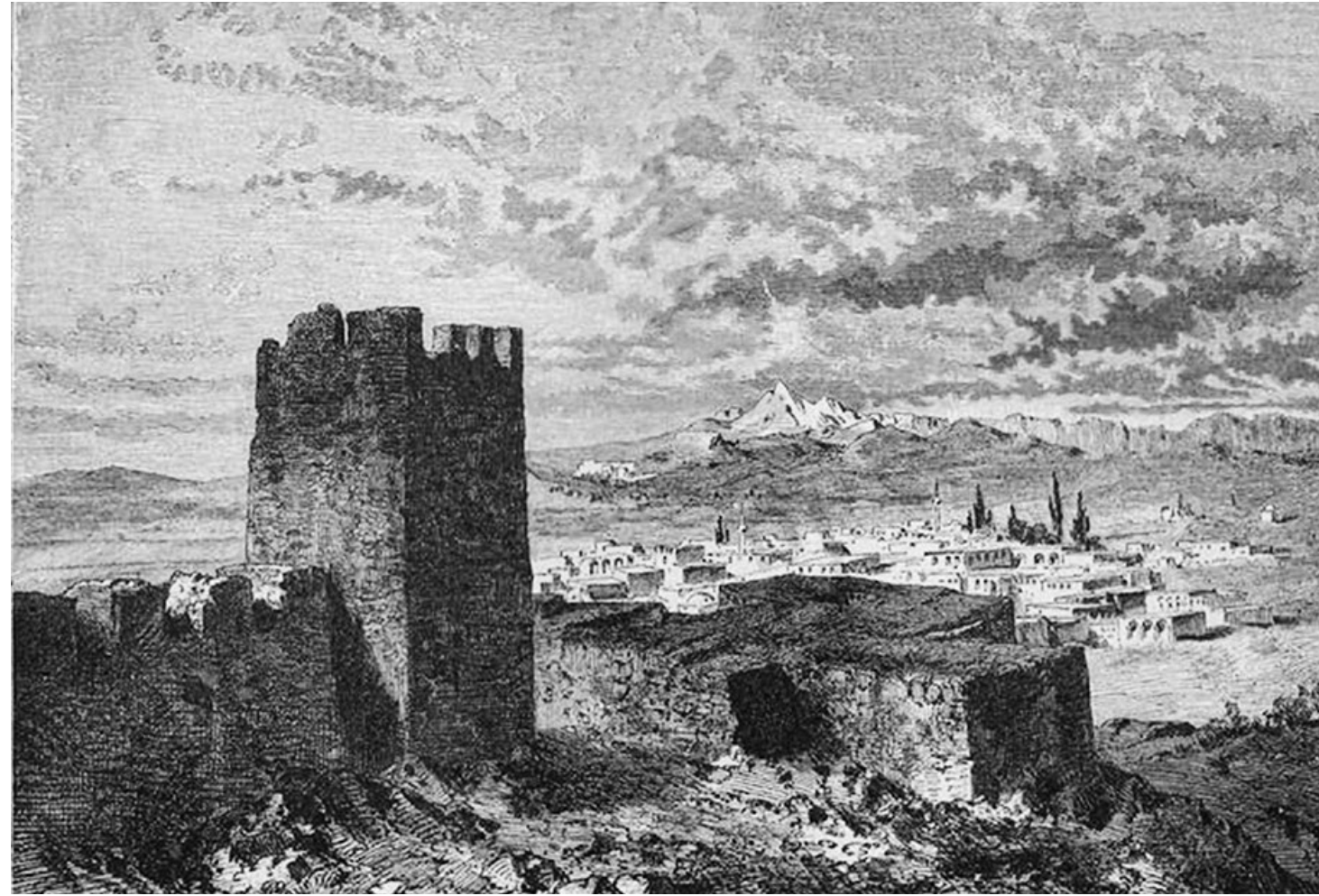
Osmanlı'da hapishaneleri inceleyen ve rapor sunan bir diğer şahıs ise İngiltere'den getirilen Binbaşı Gordon'dur. Bu rapor Meclis-i Tanzimat, vükela heyeti ve padişah Abdülmecid tarafından da onaylanmıştır.¹¹ Böylece ceza infaz sisteminde yer alan kapatma mekânları ilk kez “hapishane” adı altında toplanmıştır.¹²

Islahat Fermanı'ndan sonra Gordon'un raporlarına dayandırılarak Osmanlı Devleti'nde 1858 yılında yayınlanan ceza kanunnamesinin özelliklerine bakıldığında, bu kanunname Batı hukukunun yer aldığını, bazı maddelerin tamamen Batı hukukundan aynen Türk ceza kanununa geçtiğini anlamaktayız. 1858 ceza kanununun temeline bakıldığında 1810 tarihli Fransız ceza kanunnamesinden esinlenerek hazırlandığı anlaşılmıştır. Osmanlı'da yayımlanan 1858 tarihli ceza kanunu kurulan bir komisyon tarafından hazırlanmış ve bu komisyonun üyelerinin tamamı sekiz kişilik Meclis-i Tanzimat'ın üyelerinden oluşmuştur. Komisyon Başkanlığı görevini ise Ahmet Cevdet Paşa üstlenmiştir.¹³

1870 yılında ise modern anlamda ilk hapishanelerin açılması yönünde çalışmaların başladığını görmekteyiz. Bu doğrultuda atılan ilk adım zaptiye müşirliği binası Sultanahmet meydanındaki mehterhanenin bulunduğu yere taşımıştır. Bu süreçte zaptiye binası ile ayrıca bir de hapishanenin yapılması gündeme getirilmiştir. 27 Ağustos 1870'de çalışmalara başlanmıştır.¹⁴ İnşa edilen

hanelerinin Kuruluş Serüveni (1839-1908), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2012, s. 163.

- 11 Özgür Yıldız, “Osmanlı Hapishaneleri Üzerine Bir Değerlendirme; Karesi Hapishanesi Örneği”, *Akademik Bakış*, C. 9, S. 17, Kış 2005, s. 94.
- 12 Serap Sunay, “Son Dönem Osmanlı Taşra Hapishanelerine Bir Örnek: Bolvadin Hapishanesi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 20, S. 1, Haziran 2018, s. 45.
- 13 Hatice Akın, “Osmanlı Devleti'nde Hapishane Islahatına Dair 1893 Tarihli Bir Nizamname Önerisi”, s. 25.
- 14 Yıldız, “Osmanlı Hapishaneleri Üzerine

Hapishane-i Umumi 1871 yılı Ocak ayında sadrazam ve vükela¹⁵ katılımıyla Sultan Ahmet'te açılmıştır. Hapishane-i Umumi'nin içinde öksüz çocukların ve çocuk suçluların eğitilmeleri için bir mektep yer almıştır. Ayrıca bu mektebin yanında kadın suçlular için de ayrı bir bölüm inşa edilmiş ancak Hapishane-i Umumi'den de istenilen sonuçlar alınamamıştır.¹⁶

- Bir Değerlendirme; Karesi Hapishanesi Örneği”, s. 95.
- 15 Vükela: Osmanlı imparatorluğu zamanında kabine azası, vekiller ve bakanlar anlamına gelmektedir. Örneğin Meclis-i Vükela; Kabine toplantısını ifade etmektedir. Bkz. Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik*, s. 1343.
- 16 Serpil Bilbaşaran, “Hapis Cezasının Örgütsel ve Hukuksal Gelişimi”, *Birikim Dergisi*, S. 136, Ağustos 2000,

1879 yılında ceza kanunları hazırlanırken hapishanelerin içler açısı durumu gündeme gelmiştir. II. Abdülhamit, Osmanlı-Rus Harbi (1877-1878) sonrasında toplanan Berlin Kongresi'nden sonra bir müfettiş görevlendirmiş ve bu müfettişten hapishanelerin ıslahı hakkında rapor tutmasını istemiştir. 1880'de çıkarılan nizamnamenin alt yapısı bu şekilde oluşturulmuştur.¹⁷ Bu doğrultuda adliye nezareti tarafından bir nizamname layihası hazırlanmış ve hazırlanan bu nizamname Padişah'a

- s. 44-48. Ayrıca Bkz. Yıldız, Mapushane: Osmanlı Hapishanelerinin Kuruluş Serüveni (1839-1908), s. 269-288.
- 17 Hatice Akın, “Osmanlı Devleti'nde Hapishane Islahatına Dair 1893 Tarihli Bir Nizamname Önerisi”, s. 26.

sunulmuştur. Bütün bu düzenlemeler 1880 yılında çıkartılan “Tevkifhane ve Hapishanelerin İdarelerine Dair Nizamname” ile gerçekleştirilmiştir.¹⁸ Belirtilen yılda bir de kadın mahkûmlar

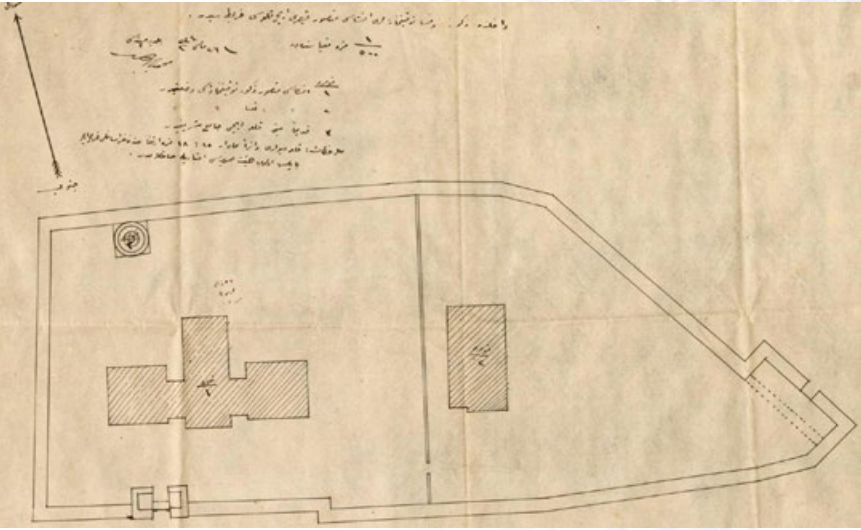
- 18 Eren, İyileştirme Kavramı Işığında Kimlik Mücadelesinin Sürdüğü Alan Hapishaneler, s. 65. Ayrıca Bkz. Mehmet Temel, XX. Yüzyılın Başlarında Menteşe Sancağı Hapishaneleri, s. 112.
- 18 Kemal Bozkaya, “Osmanlı'nın Mahpesten Modern Hapishanelere Geçiş Süreci”, İstanbul 2004, s. 21. Ayrıca Bkz. Zafer Atar, “20. Yüzyılın Başlarında Turgutlu Hapishanesinin Genel Durumu”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 9, S. 1, Mart 2011, s. 88.
- 18 Feridun Ata, “Osmanlı Döneminde Bozkır Hapishanesi”, Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, Konya, Mayıs 2016, s. 394.

için “Tezkireyi Aliye Kanunu” adıyla düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeler hasta ve hamile kadınların hastaneye nakilleriyle alakalı olmuştur. 1880 yılında çıkarılan bu nizamname 1917 yılına kadar hükümetçe benimsenmiş, üzerinde ufak değişiklikler yapılırsa da 1930 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.¹⁹

Osmanlı Devleti’nde erkek hapis-hanelerden farklı olarak kadın hapis-hanelerinin de varlığını görmekteyiz. Suça bulaşmış kadınlar erkeklerden ayrı yerlerde hapis edilmişlerdir. Bu kadınlara verilen cezalar iki türdür. Bunlardan ilki hapis ikincisi ise sürgün cezası şeklindedir. 1730-1830 yılları arasında bu tarzda suç işleyen özellikle fahişe kadınlara ağır cezalar verilmiştir. Bahsedilen yıllarda kadınlar Baba Cafer zindanına kapatılmıştır. Ancak hapis cezası sadece zindanla sınırlı kalmamakla birlikte imam evlerinde de hapis edilen kadın mahkûmlar bulunmaktadır. Bunun yanında III. Selim döneminde imam evlerinde hapis cezası çeken kadınların olduğu ve bu kadınların zaman zaman boğularak öldürüldüğüne dair kayıtlar da bulunmaktadır.²⁰

Sonraki devirlerde kadın mahkûmlara nisa hapishaneleri adı verilen yerler tahsis edilmiştir. Buralar diğerlerine oranla daha güvenilir yerler olmuştur. Kaza yöneticileri tarafından bu evlere kadın mahkûmların güvenliğinden sorumlu tutulan bir kadın görevli tayin edilmiş ve bu memurlara devlet tarafından aylık ödenmek suretiyle maaş verilmiştir.²¹

- 19 Yıldız, “Mapushane: Osmanlı Hapishanelerinin Kuruluş Serüveni (1839-1908)”, s. 382. Ayrıca Bkz. Beyza Karakaya, “Musul Vilayeti Kadın Hapishaneleri ve Kadın Mahkûmlar”, *Kültür Ocağı Vakfı*, Mayıs 2017, s. 5.; Julide Akyüz Orat-Fadimana Çelik, “Diyarbakır Vilayeti Hapishaneleri”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 7, ilkbahar 2011,” s. 78.
- 20 Öztürk, XIX. Yüzyıl Osmanlı Ceza Sisteminde Dönüşüm: Zindandan Hapishaneye Geçiş, s. 59.
- 21 Ali Karaca, “XIX. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Fahişe Hatunlara Uygulanan

▲ Kroki-1: Kayseri Kalesi İçerisinde Bulunan Kadın Hapishanesine Ait Kroki. Kaynak: BOA. DH. MB. HPS. 88/27-8.

Açıklama	Tutuklu		Kabahatten		Cünhadan		Cinayetten		Mahkûmun ve Tutuklu Toplam	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Kayseri Merkez Hapishanesi’nde Bulunan Mahkûmlar	6	101	0	0	1	6	0	86	7	193
Kayseri Merkez Hapishanesi’nde bulunan ve Harp Divânında Yargılanan Mahkûmlar	0	8	0	0	0	13	8	109	8	120

▲ Tablo-1: 1917 Yılına Ait Kayseri Hapishanesi Yoklama Cetveli. Kaynak: BOA. DH. MB. HPS. M. 32/16-11-1.

İsmi	Memuriyet Görevi	Memuriyetin Başlama Tarihi	Memuriyetin Bitiş Tarihi	Aldıkları Maaş
Kezban Hanım	Kadın Gardiyanı	24 Mayıs 1912	11 Ocak 1915	50 Kuruş
Hatice Hanım	Kadın Gardiyanı	26 Mayıs 1912	8 Mart 1913	50 Kuruş
Faik Ağa	Kadın Gardiyanı	11 Mart 1913	-	50 Kuruş

▲ Tablo-2: 1912-1915 Yılları Arasında Kayseri Kalesinin İçindeki Kadın Hapishanesinde Görevli Olan Gardiyanlar ve Aldıkları Maaşlar. Kaynak: BOA. DH. MB. HPS. 88/27-8.

Daha sonraları ise ilk kadın hapishanesinin 1883 yılında Karesi sancağında açıldığını görmekteyiz.²²

KAYSERİ MERKEZ NİSA/ KADIN HAPİSHANESİ FİZİKİ YAPISI

Kayseri Kalesi hapishanesi içerisinde yer alan kadın hapishanesinin tam olarak hangi tarihte kurulduğu bilinmemektedir. Ancak 1911 tarihli bir yazıda Kayseri kadın hapishanesinin tamire muhtaç bir hâlde olduğu hakkında verilen kayıtlar bu tarihten önce de Kayseri’de kadın hapishanesinin var olduğunu göstermektedir. Mayıs 1918 yılına gelindiğinde ise bu hapishanenin fiziki yapısını gösteren krokilerin var olduğu ve bu krokilere göre 1 numaralı bölgenin erkek hapishanesi, 2 numaralı bölgenin ise kadın hapishanesi olduğu anlaşılmaktadır. Bkz. Kroki-1.

KAYSERİ KADIN HAPİSHANESİ MAHKÛM KAYITLARI

1917 yılının Aralık ayında Kayseri hapishanesinde tutulan ve Ankara vilayetine gönderilen kayıt defterlerinden hapishane içerisinde çeşitli suçlamalardan mahkûm olan suçluların hangi suçlardan tutuklu olduklarına dair kayıtlara ulaşmaktayız. Buna göre; Kayseri merkez hapishanesinde mevkûf²³ 6 kadın ve 101 erkek mahkûm bulunmaktadır. Divân-ı harp mahkemesinde yargılanıp cezası

kesinleşmiş erkek mahkûm sayısı 8’dir. Hapishanede cünha²⁴ suçundan 1 kadın ve 6 erkek mahkûm yer almaktadır. Divân-ı harp mahkemesinde cünha suçundan yargılanıp suçlu olan kadın mahkûm bulunmazken bu suçtan mahkûm olan erkeklerin sayısı 10’dur. Cinayet suçundan mahkûm olan kadın bulunmazken erkek mahkûm sayısının ise 86 kişi olduğu tespit edilmiştir. Divân-ı harp hapishanesinde cinayet suçundan hükümlü olan 8 kadın mahkûm bulunurken erkek mahkûmların sayısı ise 109’dur. Merkez hapishanede toplam 7 kadın hükümlü ve tutuklu 193 erkek hükümlü ve tutuklu yer almaktadır. Divân-ı harp hapishanesinde ise toplam 8 kadın hükümlü ve tutuklu 120 erkek hükümlü ve tutuklu bulunduğu anlaşılmıştır.²⁵ Bkz. Tablo-1.

HAPİSHANENİN GÖREVLİLERİ

Kayseri Kalesi içerisinde bulunan kadın hapishanesi memurları hakkında ilk kayıt, 1912 yılına aittir. 1912 yılında hapishaneye iki kadın gardiyanın tayinin yapıldığı, bunlardan ilkinin Kezban Hanım olduğu anlaşılmıştır. Kezban hanım gardiyanlık vazifesinin 11 Ocak 1915 tarihine kadar yapmıştır. Kezban Hanım ile göreve başlayan diğer kadın gardiyan ise Hatice Hanım’dır. Hatice Hanım’ın buradaki gardiyanlık görevi 10 ay sürmüştür. Hatice Hanım’dan sonra Faik Ağa kadın hapishanesine gardiyan olarak atanmış ancak ne kadar süre bu

görevde kaldığı hakkında bir kayıt tespit edilememiştir.²⁶ Bkz. Tablo-2.

Aynı yıl Nisan ayı içerisinde kadın hapishanesi maaşlarının 50 kuruştan hesap edildiği anlaşılmaktadır. Mutasarrıflık tarafından kadın hapishanesinin gardiyan maaşı için istenilen meblağların gönderilmesi talep edilmiş ve bu doğrultuda gardiyan maaşı için ihtiyaç olan 50 kuruş ve diğer ihtiyaçlar için 600 kuruş Dâhiliye Nezaretince gönderilmiştir.²⁷

HAPİSHANENİN TAMİR VE TADİLATI

Kale içerisinde erkek mahkûmlara ait hapishanede olduğu gibi kadın hapishanesi içerisinde de bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. 1911 yılına gelindiğinde hapishanenin fiziki yapısının bozuk olduğu ve tamire muhtaç bir hâlde bulunduğu anlaşılmıştır. Kayseri kadın hapishanesinin uygunsuz koşulları sebebiyle tamir edilmesi gerektiği Mutasarrıflık aracılığıyla Dâhiliye Nezaretinden talep edilmiş ve bu talep neticesinde Ankara vilayetinden alınan izin doğrultusunda hapishanenin tamir edilmesi uygun bulunmuştur. Bu kapsamda Mutasarrıflığın bir inceleme yapması ve bu inceleme ile masraf bedellerinin çıkarıp Dâhiliye Nezaretine teslim etmesi istenmiş, yapılan keşif ile 507 kuruş meblağın tamirat için uygun olacağı Mutasarrıflık tarafından beyan edilmiştir. Bu doğrultuda kadın hapishanesine istenilen paranın gönderilmesi Dâhiliye Nezareti tarafından onaylanmıştır.²⁸

1914 yılında hapishanedeki tamir ve tadilatların ihtiyacı karşılayamadığı ortaya çıkmıştır. Dönem içerisinde Kay-

- 24 Cünha: Ufak suçlar ve kabahatten küçük için kullanılan bir terimi ifade etmektedir. Bkz. Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik*, s. 166.
- 25 BOA. DH. MB. HPS. M. 32/16-11-1. Ayrıca Bkz. BOA. DH. MB. HPS. M. 32/16-12.; BOA. DH. MB. HPS. M. 32/16-13.; Kübra Saykı, Osmanlı’nın Son Devrinde Kayseri Merkez ve Kaza Hapishaneleri, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir 2020, s. 52.

- 26 BOA. DH. MB. HPS. 88/27-8.
- 27 BOA. DH. MB. HPS. 88/27- 5. Ayrıca Bkz. BOA. DH. MB. HPS. 88/27- 6.; BOA. DH. MB. HPS. 88/27- 6- 1.; BOA. DH. MB. HPS. 88/27- 9.
- 28 BOA. DH. MB. HPS. 1/34-1. Ayrıca Bkz. BOA. DH. MB. HPS. 1/34-2.

seri kadın hapishanesindeki bir duvarın yıkılmış olmasından dolayı buranın tamir edilmesi gerektiği Mutasarrıflık aracılığıyla yapılan keşif ile Dâhiliye Nezaretine bildirilmiştir. Çıkarılan malzeme listeleriyle toplam masrafın 1789 kuruş olduğu bildirilmiştir. Bunun üzerine Dâhiliye Nezareti tarafından 23 Mayıs 1914 tarihiyle istenilen bu meblağ

tır. Bu tamir için 2000 kuruşa ihtiyacın bulunduğu Mutasarrıflık tarafından yapılan keşif ile Dâhiliye Nezaretine yazılan rapor ile belirtilmiştir. Çıkarılan masraf cetveline göre de bu istenilen meblağ Dâhiliye Nezareti tarafından uygun bulunmuş ve 2000 kuruş 16 Aralık 1916 tarihiyle hapishaneye iletmek üzere Mutasarrıflığa gönderilmiştir.³⁰

gönderilmiş ve hapishanenin tamirati yapılmıştır.²⁹

1916 yılında ise Kayseri hapishanesi içerisinde oturulmaya müsait bir kısmının ve aynı zamanda kadın hapishanesi gardiyan odasının duvarlarının tamire muhtaç bir hâlde bulunduğu anlaşılmış-

HAPİSHANENİN SAĞLIK KOŞULLARI

Kayseri merkez hapishanesi kaleden ibaret olduğu için buranın sağlık açısından hiç uygun olmadığı mahkûmların yaşadıkları sağlık sorunlarından anlaşılmıştır. 1916 yılında Kayseri’de bulunan kadın hapishanesi ve diğer hapishanelerin

sağlık açısından uygunsuzluğu Mutasarrıflık tarafından Dâhiliye Nezaretine bildirilmiş ve bunun üzerine Adliye müfettişliği tarafından hapishanede bir inceleme başlatılmıştır. Bu sağlıksız ortamın mahkûmlar üzerindeki olumsuz etkisi ifade edilmiş ve hapishanenin tamirinden ziyade yeni bir hapishanenin inşa edilmesinin daha uygun olacağı

bildirilmiştir. Konu hakkında gereğinin yapılması Adliye nezaret vekili adına yazılan raporla arz edilmiş ve yapılacak yeni hapishaneye mahkûmların nakledilmesine karar verilmiştir. Ancak bu kapsamda hapishane ne ıslah edilmiş ne de mahkûmlar için yeni bir hapishane yapılmıştır.³¹

³¹ BOA. DH. MB. HPS. 75/8-1. Ayrıca Bkz. BOA. DH. MB. HPS. 75/8-2.

Açıklama	Adet	Aylık Maaş	
		Aylık	Toplam
Develi Kazası Gardiyanı	1	150	300
Develi Kazası Nisa Gardiyanı	1	50	150

▲ **Tablo-3: Develi Kazası Hapishanesindeki Memurların Aldıkları Maaşları Gösteren Cetvel. Kaynak: BOA. DH. MB. HPS. M. 52/25-6.**

DEVELİ KAZASI KADIN HAPİSHANESİ

Develi’de kadın hapishanesi olarak kullanılan mekânlar yöre ahalisinden kiraya tutulan hanelerden ibarettir ve devlet, bu haneler için aylık olmak suretiyle kira bedellerini hane sahiplerine ödemiştir. Develi kadın hapishanesi hakkında tespit edilen ilk kayıt M. 19 Şubat 1919 tarihlidir. Hapishane olarak kiraya tutulan bu hanenin Ermeni milletinden bir şahsa ait olduğu anlaşılmıştır. Kira bedeli olarak 300 kuruş devlet tarafından nakit olarak ödenmiştir. Ancak bölgede uygun bir bina bulunduğu takdirde bu hanenin boşaltılacağı hane sahibine söylenmiştir. Mart ayına gelindiğinde bu hanede bazı sorunların ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Hapishane olarak kullanılan bu hanenin sahibi, binanın tahliye edilmesini talep etmiş, boşaltılmaz ise yıllık kira bedelinin kendisine ödenmesini istemiştir. Bu doğrultuda uygun bir bina bulunana kadar haneye kira bedeli olarak 150 kuruşun verilmesi uygun görülmüştür. Nihayetinde sene içerisinde hapishane için uygun bir bina bulunmuş ve buradaki mahkûmlar yeni hükümet konağına nakledilmiştir. Yeni tutulan hükümet konağı için ise kira bedeli 150 kuruşun verilmesi jandarma dairesi tarafından onaylanmıştır.³²

³² BOA. DH. MB. HPS. 32/8-1. Ayrıca Bkz. BOA. DH. MB. HPS. 32/8-2. ; BOA. DH. MB. HPS. 32/8-3.

DEVELİ KAZASI KADIN HAPİSHANESİ GÖREVLİLER

Develi hapishanesi görevlileri hakkında tespit edilen ilk kayıt 1910’da yazılan memur maaşlarıyla alakalı cetvellerden tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Develi erkek gardiyan maaşının 150 kuruştan hesap edildiği ve kadın gardiyan maaşının ise ayrı tutulmayıp eşit şekilde verildiği tespit edilmiştir.³³ Bkz. Tablo-3.

Hapishane memurlarının maaşları devlet tarafından aylık olmak suretiyle ödenmiş, fakat 29 Mayıs 1912 tarihinde hapishane memurlarının maaşlarında karışıklıklar olduğu anlaşılmıştır. Bu karışıklıklar memur atamalarına da olumsuz bir şekilde yansımış ve sene içerisinde Develi kadın hapishanesi için talep edilen gardiyanların atamaları ertelenmiştir. Ertelenen bu tayinlerin bir süre sonra düzenleneceği anlaşılmış ve Develi kadın hapishanesi için Mutasarrıflık birimlerince bir kadın gardiyanın görevlendirilmesi uygun görülmüştür. Bu gardiyanın maaşı ise 80 kuruş olarak belirlenmiş ve düzenli olarak devlet tarafından ödemesi yapılmıştır.³⁴

³³ BOA. DH. MB. HPS. M. 52/25-6.; Kübra Saykı, Osmanlı’nın Son Devrinde Kayseri Merkez ve Kaza Hapishaneleri, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir 2020, s. 83.
³⁴ BOA. DH. MB. HPS. 85/91-1-1. Ayrıca Bkz. BOA. DH. MB. HPS. 85/91-2.

BÜNYAN KAZASI KADIN HAPİSHANESİ

Bünyan hapishanesi de Develi kadın hapishanesi gibi kiraya tutulan hanelerden ibaret olmuştur. Bu hanelerin kiralari devlet tarafından karşılanmış ve gardiyan olarak tayin edilen şahısların kontrolü altında mahkûmlar kapatılmıştır. Bünyan kazası kadın hapishanesi hakkında tespit edilen ilk kayıt 1915 tarihlidir. Bu yıl içerisinde kadın mahkûmlara ait ayrı bir hapishane yapılması gerektiği gündeme gelmiş ve bu sebeple mahkûm olan bazı kadınların suçunun türüne göre uygun koşullarda hapis cezasıyla yargılanması için hükümet konağının civarında uygun bir yerde kadın hapishanesinin yapılması Mutasarrıflık aracılığıyla Dâhiliye Nezaretinden talep edilmiştir. Ancak bu talep neticesinde bir sonuç alınmadığından kadın hapishanesi olması için uygun görülen konaklara 30 kuruş maaşla gardiyanlık vazifesi yapacak kişilerin atanması istenmiştir. Bünyan kazasında uygun görülen yerlerdeki kadın hapis-hanelerinin ihtiyacının karşılanabilmesi hususunda ise 28,5 kuruş tahsis edilmiş ve bu meblağ 13 Ocak 1916 tarihinden itibaren 25 kuruş olarak kayda geçmiştir.³⁵

İNCESU KAZASI KADIN HAPİSHANESİ

İncesu kadın hapishanesi hakkında tespit edilen ilk kayıt 1901 tarihlidir. Bu bağlamda İncesu kazasında kadın mahkûmlar için bir hapishanenin bulunmadığı ve hapis cezasıyla yargılanan kadın mahkûmların muhtar hanelerinde hapsedildiği anlaşılmıştır. Fakat bu hanelerde de mahkûmların layıkıyla muhafaza edilemedikleri anlaşılmıştır. Bu sebeple kadınlar için bir hapishane temin edil-

³⁵ BOA. DH. MB. HPS. 45/44-1. Ayrıca Bkz. BOA. DH. MB. HPS. 45/44-2.; BOA. DH. MB. HPS. 45/44-3.; BOA. DH. MB. HPS. 45/44-4.

Açıklama	Tutuklu		Kabahatten		Cünhadan		Cinayetten		Mahkûmun ve Tutuklu Toplam	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
İncesu Kazası Hapishanesi'nde Bulunan Mahkûmlar	0	0	0	0	4	14	0	1	4	15

▲ **Tablo-4: İncesu Hapishanesinin Yoklama Cetvellerinin Gönderildiğine Dair. Kaynak: BOA. DH. MB. HPS. 32/16-11-1.**

Açıklama	Adet	Aylık Maaş	
		Aylık	Toplam
İncesu Kazası Gardiyanı	1	150	300

▲ **Tablo-5: İncesu Kazası Hapishanesinde Görevli Olan Gardiyan Maaşını Belirten Cetveldir. Kaynak: BOA. DH. MB. HPS. M. 52/25-6**

mesi ve gardiyan tayininin sağlanması Mutasarrıflık aracılığıyla yapılan keşifler doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Ayrıca dönem içerisinde hapishane olması için kiraya tutulacak hanenin ve buraya tayin edilecek gardiyanın maaşının 3 mecidiye olarak verilmesi İncesu kazası meclis idaresince talep edilmiş, ancak Ankara vilayetinden alınan cevap ile para tedarikinin sağlanamayacağı anlaşılmıştır.

Ankara vilayetince üzerinde durulan diğer konular ise kadın hapishanesi bulunmayan kazalardaki cünha ve cinayet suçundan yargılanan kadın mahkûmların diğer mahallerdeki hapishanelere nakilleri meselesidir. Nakillerden sonra hapishane bulunmayan kazalarda az masrafla birer kadın hapishanesinin inşa edilmesine karar verilmiş ancak bütçe tarafından gönderilecek olan paranın kira bedelini karşılayamaması sebebiyle kiraya tutulan haneye 19 kuruş kira bedeli verilmiş, kadın hapishanesinin gardiyan maaşının ise 38 kuruştan hesap edilmiştir. Ancak İncesu'da bu dönem içerisinde bir

hapishane inşa edilememiştir.³⁶

Her ne kadar 1901 yılı itibarıyla İncesu'da bir kadın hapishanesi inşa edilmesi gündeme gelmiş olsa da böyle bir girişimden sonuç alınamamıştır. Çünkü sonraki yıllara bakıldığında ayrı bir hapishaneden bahsedilmemiş ve kadınlar için kiraya tutulan haneler hapishane olarak kullanılmıştır. 1918 yılında İncesu kazasında kadın hapis-hanesi için kiraya tutulan hanelere 40 kuruş kira bedeli verilmiştir. Ancak bu verilen para ihtiyacı karşılayamadığı için hane sahibi tarafından bu kira bedelinin arttırılması istenmiştir. Bu sebeple bu hane sahibine 30 kuruş daha zam yapılması gündeme gelmiştir. Hane için sürekli zam talebinin olması ve zam yapıldığı takdirde kira bedelinin neredeyse 100 kuruşa denk gelebileceği bilindiği için bu

³⁶ BEO. 1745/130819-2. Ayrıca Bkz. BOA. DH. MKT. 2568/68.; BOA. BEO. 1766/132445-2.; BOA. DH. MKT. 2594/ 83.; BOA. BEO. 1766/132445-1.; BOA. BEO. 1745/130819-1.

zam talebi Dâhiliye Nezareti tarafından reddedilmiştir.³⁷

İNCESU KADIN MAHKÛM KAYITLARI

İncesu Hapishanesinin mahkûmlarına dair ilk kayıt 1917 tarihlidir. Bu doğrultuda 9 Aralık 1917 tarihiyle birlikte İncesu kazası hapishanesinde bulunan mahkûmların hangi suçtan dolayı mahkûm edildiklerine dair olan yoklama cetvelleri Dâhiliye Nezaretine teslim edilmiştir. Hapishane içerisinde cünha suçuyla mahkûm edilen 4 kadın ve 14 erkeğin bulunduğu anlaşılmıştır. Ayrıca cinayet suçuyla cezalandırılan 1 erkek mahkûmun bulunduğu toplam hapishane içerisinde 4 kadın 15 erkek mahkûmun yer aldığı anlaşılmıştır.³⁸ Bkz. Tablo-4.

Yine aynı yıl 27 Aralık'ta hapishane-nin içerisinde toplamda 7 mahkûmun olduğu, tevkifhanede 1, hapishanede 5 erkek mahkûmun bulunduğu tespit edilmiştir. Tevkifhanede kadın mahkûm bulunmazken hapishane içerisinde 1 kadın mahkûmun bulunduğu anlaşılmıştır.³⁹

İNCESU KAZASI HAPİSHANESİ MEMURLARI

İncesu hapishanesi memur maaşla-ryla alakalı ilk kayıt 1910 tarihlidir. 1910 yılında İncesu hapishanesi memur ve gardiyanlarının maaşları önceden de olduğu gibi 150 kuruştan hesap edilmiş, erkek gardiyan ile kadın gardiyanın maaşları eşit olarak devlet tarafından

³⁷ BOA. DH. MB. HPS. 47/28-1.

³⁸ BOA. DH. MB. HPS. 32/16-11-1.

³⁹ BOA. DH. MB. HPS. 27/31-1-1. Ayrıca Bkz. Kübra Sayku, Osmanlı'nın Son Devrinde Kayseri Merkez ve Kaza Hapishaneleri, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir 2020, s. 111-112.

aylık olmak suretiyle ödenmiştir.⁴⁰ Bkz. Tablo-5.

1917 yılında ise mahkûmların emniyet ve muhafazaları için İncesu kazası hapishanesinde bir erkek ve bir kadın gardiyanın bulunduğu izahat varakalarından anlaşılmıştır. Hapishane müdürü veya gardiyanın ismi belgede belirtilmemiş, hapishanede iki gardiyanın bulunduğu birinin erkek mahkûmlar için diğerinin kadın mahkûmlar için olduğu anlaşılmıştır.⁴¹

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nde suçlara yönelik belirli cezalar uygulanmıştır. Bu cezalardan konumuzla alakalı olarak hapis cezası işlenmiştir. Hapis cezası ilk olarak zindanlar, tomruk evlerinde ve kadı evlerinde uygulanmıştır. Tanzimat Fermanı'ndan sonra düzenlemeler yapılırken hapis cezası ve hapishanelerin ıslahı hakkında bazı düzenlemeler de yapılmıştır. Her kaza ve sancakta hapis-hane adı altında mekânlar yer almıştır. Nitekim Kayseri Sancağında da kale hapishane olarak kullanılmıştır. Kale içerisinde krokilerden anlaşıldığı üzere erkek tevkifhanesinin yanında ayrıca bir kadın tevkifhanesinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda hapishanenin fiziki yapısı tamir ve tadilatı, kayıt defteri, memur kadrosu ve mahkûmları elde edilen kaynaklar ışığında incelenmiştir. Bunların dışında Kayseri'ye bağlı kazalardan Develi, Bünyan ve İncesu kadın hapishaneleri araştırılmıştır. Elde edilen bulgular tarihî seyrine göre izah edilmiştir. Kayseri merkez kadın hapishanesinde olduğu gibi Develi, Bünyan ve İncesu kadın hapishanelerinin tamir ve tadilatları, memurları ve memurların aldıkları maaşları ve mahkûm kayıt defterleri izah edilmiştir. ■

⁴⁰ BOA. DH. MB. HPS. M. 52/25-6.

⁴¹ BOA. DH. MB. HPS. 27/31-1-1.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri;

► **BOA. DH. MB. HPS. M.** 33/117-2; 32/16-11-1; 52/25-6.

► **BOA. DH. MB. HPS.** 88/27-4; 88/27-5; 88/27-6; 88/27-8; 88/27- 9; 47/28-1; 1/34-1; 1/34-2; 6/11-1; 6/11-2-1; 6/11-2-2;75/8-1; 75/8-2; 32/8-1; 32/8-3; 85/91-1-1; 85/91-2; 45/44-1;

► 45/44-2; 45/44-3; 45/44-4.

► **BOA. DH. TMIK. S.** 67/36-1; 67/36-2. **BOA. DH. MKT.** 2568/68; 2594/83; **BOA. BEO.** 1745/130819-2.

Kitap/ Makale/ Sözlük/ Tez;

► AKIN, Hatice, “Osmanlı Devletinde Hapishane Islahatına Dair 1893 Tarihli Bir Nizamname Önerisi”, *History Studies*, Volume 3/3, 2011, s. 23-36.

► AKYÜZ ORAT, Julide – ÇELİK, Fadimana, “Diyarbakır Vilayeti Hapishaneleri”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 7, ilkbahar 2011, s. 73-95.

► ATA, Feridun, “Osmanlı Döneminde Bozkır Hapishanesi”, *Uluslar Arası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır*, s.393-398.

► ATAR, Zafer, “20. Yüzyılın Başlarında Turgutlu Hapishanesinin Genel Durumu”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 9, S. 1, Mart 2011, s. 87-102.

► AVCI, Mustafa, “Osmanlı İnfaz Hukukundaki Gelişmelere Genel Bir Bakış”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.12, S. 3-4, 2004, s. 87-159.

► BARDAKOĞLU, Ali, “Hapis”, *TDV. İslam Ansiklopedisi*, C. 16, İstanbul 1997. BİLBAŞARAN, Serpil, “Hapis Cezasının Örgütsel ve Hukuksal Gelişimi”, *Birikim Dergisi*, S. 136, Ağustos 2000, s. 44-48.

► BOZKAYA, Kemal, *Osmanlı'nın Mahpesten Modern Hapishanelere Geçiş Süreci*, İstanbul 2004.

► DEMİRBAŞ, Timur, “Hürriyetle Bağlayıcı Cezaların ve Cezaevlerinin Evrimi”, *Hapishane Kitabı*, (Editör: Emine Gürsoy Naskalı-Hilal Oytun Altun), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2005. s. 3-40.

► EREN, Mustafa, İlyeleştirme Kavramı Işığında Kimlik Mücadelesinin Sürdüğü Alan

Hapishaneler, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012.

► KARACA, Ali, “XIX. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Fahişe Hatunlara Uygulanan Cezalar: Hapis ve Sürgün”, *Hapishane Kitabı*, (Editör: Emine Gürsoy Naskalı-Hilal Oytun Altun), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2005. s.152-162.

► ÖZTÜRK, Sevcan, XIX. Yüzyıl Osmanlı Ceza Sisteminde Dönüşüm: Zindandan Hapishaneye Geçiş, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2014.

► POYRAZ, Özlem, “20. Yüzyılda Osmanlı'da Kadın Mahkûmlar, Geçmişten Günümüze Şehir ve Kadın I.”, (Editör: Osman Köse), Kültür Yayınları, Samsun 2016. S. 619-627.

► SAYKI, Kübra, Osmanlı'nın Son Devrinde Kayseri Merkez ve Kaza Hapishaneleri, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir 2020.

► SUNAY, Serap, “Son Dönem Osmanlı Taşra Hapishanesine Bir Örnek: Bolvadin Hapishanesi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 20, S. 1, Haziran 2018, s. 43-66.

► ŞEMSETTİN SAMİ, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2016.

► TEKİN, Saadet, “Osmanlı'da Kadın ve Kadın Hapishaneleri”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. XXIX, S. 47, Ankara 2010, s. 83-102.

► TEMEL, Mehmet, “XX. Yüzyılın Başında Mentеше Sancağı Hapishaneleri”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, s. 109-135.

► YILDIZ, Gültekin, *Mapushane: Osmanlı Hapishanelerinin Kuruluş Serüveni (1839-1908)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2012.

► YILDIZ, Özgür, “Osmanlı Hapishaneleri Üzerine Bir Değerlendirme; Karesi Hapishanesi Örneği”, *Akademik Bakış Dergisi*, C. 9, S. 17, Kış 2005, s. 91-111.

Ben Temele Girdim Sen de Duvara Geleneksel Taş Duvar İşçiliği

Metin Şimşek

Taş tarih boyunca yerleşik hayatın ve akabinde kurulan medeniyetlerin göstergesi ve mimari farklılıklara göre her medeniyetin konuştuğu farklı dil hâlinde anlaşılmıştır. Toplumda yerleşik hayatın temel ihtiyacı olan barınma ve kalıcılık özelliği gösterdiği anda taş devreye girmiştir. Toplumlarda taşın tercih edilme sebebi yaşadığı bölgenin o konuda mümbit olması ve çok seçenek sunuyor olma imkânıdır. Öte yandan taşın tercih edilme sebeplerinden biri de bol ve kolay bulunuyor olması, işlenebilir olması, sağlam olması ve zamana karşı gösterdiği mukavemettir. Bundan dolayı tercih edilmiş ve mimari özellikler ve uygulamalar, bulunan bölgedeki taşların taşıdığı özelliğe göre şekil almış, buna göre bir dil kazanmıştır.

ye'de başlangıcından bu yana devirlerin üslubuna uygun olarak bazı değişimler göstermiş olsa da ustalıkta yüksek kalitesini her zaman korumuş, mimaride her dönemde geleceğe doğru iz bırakmayı hep başarmıştır. Zaman içerisinde yetişen dünyaca ünlü mimarlar Anadolu ve yakını bölgelerin taşla olan yakınlığının bir sonucudur.

Taşın yanardağ faaliyetleri sonucu oluşması burada denmesi gereken önemde bir bilgidir. Bu cümleye devamla; mesela, Mimar Sinan ve Erciyes ilişkisi söylenebilir. Yani Erciyes bölgenin taş konusunda zengin olmasını sağlamış bundan dolayı bölgede yaşayan toplum taş işçiliği ve ustalığını önemli ölçüde geliştirmiş ve buradan Mimar Sinan gibi bir cihanşümul deha yetişmiştir.

Yerleşik hayata geçmeleriyle birlikte Türklerin de hayatında taşın çok önemli bir yeri olmuştur. Sosyal hayatlarında geniş bir alanı içine alan taş işçiliği zamanla zanaata dönüşmüş ve bir büyük sektör hâline gelmiştir. Taşçılık Türki-

Kayseri'deki geleneksel taş duvarcılığının ve kullanılan taşların en bilinen özelliklerine gelirsek; Kayseri'de çok sayıda taş ocağı vardır. Bunlar ağırlıklı olarak Gesi, Turan, Ağırnas, Kayabağ ve Mimarsinan'da bulunur.

Bu bölgelerde çıkarılan taşların en önemli özelliği yapı işlerine çok uygun olmasıdır. Yani bu bölgenin taşları ocaktan çıkarıldığında yumuşak ve işlenmeye, yontulmaya uygundur. Zamanla sertleşmesi ise duvar işleri için uygunluğunu ideal düzeye taşır. Çıkarıldığında yumuşak olan bu taşların geçen zamanın etkisiyle ve su değdikçe sertleşiyor olması açık alan ve sıva gerektirmeyen duvar olarak örülmesinde tercih sebebidir.

Kevek taş denilen bu taşlar genellikle gridir. Bunlar birbirinden ton farkıyla ayrılabilirdiği gibi bu renk farkını çıkarıldıktan sonra işlenip duvara örüldükten sonra üzerinden geçen zaman ve iklimler de belirler. Islandığı esnada yumuşayan bu taşları hem güneş hem de soğuk hava sertleştirir. Rengini açar ya da koyulaştırır. Bu yönüyle taşlar benzeri az bulunan bir özellik kazanır.

Taş işçiliği; taşın ocaktan çıkarılması,

ocaklardan inşaata getirildikten sonra yontulması ve tercihe göre taşın işlenerek estetik kazanması, taşın duvar olarak örülmesi olarak bölümlendirilebilir.

Taşın kullanım amacı ve yerine göre; ham ebadı ve işlenmeden sonraki mevcut ebadı değişiklik gösterebilir. Mesela; ev ve bahçe duvarı, istinat duvarı benzeri amaçlarla örülen duvarlarda sıra içindeki her bir taşın ebadı genellikle 30*35, 30*40, 35*35, 35*40 gibidir. Taş duvarın kalınlığı bu gibi yapılarda bugün genel olarak 50 cm ile 60 cm arasındır. Bunun sebebi, kullanımında ve sağlamlıkta uygunlukla birlikte taş sarfiyat ve israfının azaltılmasıdır.

Duvardaki bir sırada önemli olan; her taşın yüksekliğinin aynı olmasıdır. Sebebi sıranın düzgün gitmesini sağlamak ve üstte yapılacak olan sıraya sağlam ve temiz bir zemin kurmaktır. Bu, geleneksel taş ustalığının tecrübe ettiği bir sonuçtur. Geleneksel taş duvar ustalığının tecrübe ettiği ve bugün de duvarın en önemli uygulamalarından biri gez şaşırtmadır. Bu, duvarın iki baş tarafındaki taşların yarıma düşürülmesidir. Bununla yaklaşık eşit ebatlardaki sıra taşlarının gezlerinin alt alta gelmemesi ve üstteki taşın alttaki bir taşa tam basmamasını sağlar.

Böylelikle her üstteki taş alttaki iki taşa birden basar. Bu uygulama duvara girmiş her bir taşın ne kadar alt sırada olursa olsun, üstüne ne kadar yüksek yapı ve yük binerse binsin kendi ağırlığından başka yük çekmemesi içindir. Köşeli duvarlarda en önemli olan şeylerden biri de kilittir. Bu, iki duvarın birer kenarının birbirine tarak misali geçmesiyle sağlanır. Yani duvarların birer ucu her sırada birbirinin üstüne bastırılan taşlardan oluşur. Böylelikle hem iki sırada bir kullanılan yarım taşların değil mevcut duvara dik olarak saplanan diğer duvarın ucundaki taşların kullanılması sağlanır.

Duvarın nevi ne olursa olsun görünen iki yüzü vardır. Modern teknoloji ürünü bir malzemeyle yapılmış bir duvar genellikle tek kattan oluşur. Bu eğer doğal taştan bir duvar ise, geleneksel ustalık ürünü bir duvar ise sırt sırta yapışık iki duvar var demektir. Bunlar yapım aşamasında eşzamanlı ve aynı seviyede yükseltilirler. Bunun sebebi yapım esnasında örme işinin teknik özelliğidir. Zira sırt sırta vermiş iki duvar aynı anda yükseltilirken arka duvar ile ön duvar birbirine destek olur. Bu aşamada uygulama şekli geriye doğru görece uzun bırakılmış taşın kuyruğu

dediğimiz kısımların birbirine geçerek yaslanarak arka ve ön duvarın birbirine destek olmasıdır. Bu, ideal kıvamda harç ile desteklenir. Harcın duvarın içindeki boşluklara dolarak taşları sarması ve o şekilde donması sağlanır. Harcın kullanımı: ideal kıvama getirilerek hazırlanan harç malzemesi sıra bittikten sonra helik ve halapa ile birlikte duvar sırasının ortasına

doldurulur ve tesviye edilir, düzlenir. Harç duvarın taşlarının birbirine yapışması içindir. Tesviye ise bir sonraki sıranın tabanı içindir. Harcın tesviyesi duvarın sağlığı ve uzun ömürlü olması içindir. Bu, sıradaki taşların aynı yükseklikte olması kadar önemlidir.

Bugün her alanda gelişen teknolojiyle birlikte birçok geleneksel iş kolu gibi

taş ustalığı da olumsuz etkilenmiştir. Çaplamanın, yonunun, süslemenin yerini hızla kesilen yonu ve çaplamaya göre daha hızlı üretilen taşlar almıştır. Dahası çaplama ve yonuda kullanılan doğal taşların yerini fabrikalarda çeşitli malzemelerin preslenip sıkıştırılmasıyla elde edilen ve üreticisi tarafından ortalama otuz yıllık bir sıhhi ömür biçilen teknolojik yapı malzemeleri almıştır. Hızla kesilen taş daha kusursuz görünse de altı yüzeyi de düz kesildiği için harç onu yeteri kadar sarmaz. Onunla yapılan duvar sağlamlık ve ömür açısından beklenen seviyeyi yakalayamaz. Taşın düz kesilmesinin bir diğer olumsuz yanı ise alttaki ve üstteki taşların çenelerinin birbirine değmesi ve bu üst üste binişin taşların yüzünde pul atmalarına sebep olmasıdır. Dolayısıyla duvar kısa sürede deforme olacak ve tamirat gerektirecektir.

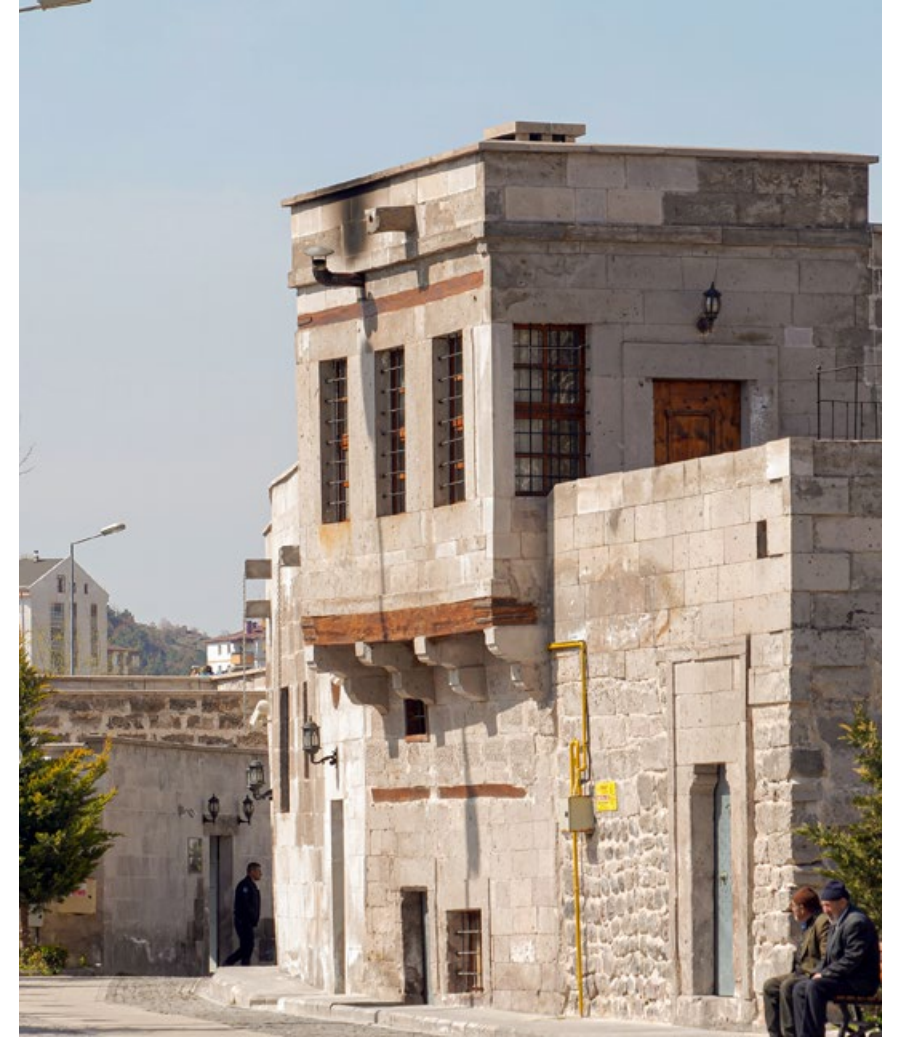
En makbul taş, elle yontulan sıra taş, yanaştırma taşdır. Elle yontulan taşın tabanı geniş olur. Ve zeminine sağlam oturması sağlanır. Bir taşın tabanı geniş olursa, duvarın yüksekliği ne olursa olsun, o bina sağlam olur. Yontarken taşta çukurluklar meydana gelir, bu nedenle

elle yontulan taşlar arkadan girintili çıkıntılıdır. Girintili çıkıntılı taşlar daha iyi harç tutar, taşlar birbirinden kaymaz.

Vacit İmamoğlu'nun da dediği gibi Taş Kayseri'de ustaca kullanılmıştır. Taş ustalığının ataları Selçuklular kentte olağandışı örnekler sergilemiş, Orta Asya kökenli, kuvvetli, yalın prizma, piramit ve silindirler inşa etmişlerdir. Bu formların düzgün yüzeyleri, bıçak keskinliğindeki köşeleri, güneş altında binaların saf kütlelerini daha da vurgular. Cami ve kamu yapılarının girişleri ile önemli yüzeyleri zarif dekoratif oymalarla bezenmiştir. Figürler geometriktir, oymaları derin değildir. Taş işleme ve kullanma geleneği sonraki nesillerce de iyi özümlemiş, gerek kamu yapıları gerek ev yapımında ustaca kullanılmıştır.

Şüphesiz ki Allah'ın kuru balçık olan insana nefes vermesi gibi insan da taş o nefesten aldığı payı verir ve onu anlamlı hale getirir. Taş insanla can bulur bir bakıma. Taşı, toprağı ve tabiatı canlı gören bir muhayyile elbette ona değer verir. Bu sanatkâr olmanın da gereğidir. Taş sadece barınaklarımızın, şehirlerimizin yapıldığı bir araçtan da

öte, insana hayatında hatta ölümünden sonra bile yoldaştır. Bu anlamda taş insan elinde tesbih, ölümünde musalla

taşı, kabrinde mezartaşı, çeşmesinde oluk, şehrinde evdir. ■

Asmalı Çeşme

Mustafa Denktaş

Cami-i Kebir Mahallesi'nde Kayseri Ulu Cami'nin yaklaşık 50 m kuzeyindedir. Yapım tarihi hakkında kesin bir bilgi yoktur. Çeşme, halk arasında, "Pamukhane Çeşmesi", "Şeyh Müeyyed Çeşmesi" ve "Asmalı Çeşme" adlarıyla bilinmektedir. Doğu yönde Kapalı Çarşı'ya, kuzey yönde ise dükkânlara bitişik yapılan çeşme, hâlen kullanılmaktadır.

Çeşmenin ön cephesinde düzgün kesme taş, yan cephesinde moloz taş; kitabesinde, ayna taşlarını sınırlandıran yan sütuncelerde ve bu sütuncelerin üzerindeki silmelerle silmelerin üzerindeki panoda mermer malzeme kullanılmıştır. İç içe iki kemerli yapılan çeşme nişi, eyvanı andırmaktadır. Ölçüleri itibarıyla bu çeşme, Kayseri'deki çeşmelerin en büyüğüdür. 5,30 m yükseklikte, 5,13 m genişliğinde ve 3,50 m derinliğindeki çeşme, dikdörtgen prizmatik bir kütle arz etmektedir.

Çeşmenin dıştaki profilli yuvarlak kemeri, yanlardaki sütunlar üzerine oturmaktadır. Sütun başlıkları altta bilezik, üstte bir silmeyle sınırlandırılmıştır. Sütun başlıklarının üstünde uçları kıvrılmış U şeklindeki kabartmanın içerisine, kenger yaprağı yerleştirilmiştir. Bu sütunların kaide kısımları da bileziklerle hareketlendirilmiştir. Dıştaki yuvarlak büyük kemerle içteki sivri kemerin arası tonozla örtülmüştür.

İçteki sivri kemer, yanlardaki sekiz köşeli sütunların başlıkları üzerine oturmaktadır. Bu sütunların başlıkları da lotus motifleriyle süslenmiştir. Her iki kemerin başlıkları üzerine demirden gergi çubukları atılmıştır. İçteki sivri kemerden sonra oluşan 0,87 m derinliğindeki nişin duvarı, elips şeklinde düzenlenmiştir.

Bu duvarın alt kısmı, dikey olarak duvara gömülü dört adet mermer sütun-

ceyle beş bölüme ayrılmıştır. Sütuncelerin üzerine çan tipinde dekoratif başlıklar yerleştirilmiştir. Dört dekoratif sütuncenin arasında kalan üç bölümün ortasında, kenarları basit bir silme kuşağıyla hareketlendirilmiş oval formlu dekoratif panoların konulmuş olması dikkat çekicidir. Oval formdaki bu panoların hemen alt kısımlarına gelecek şekilde birer adet musluk bağlanmıştır. Ortada bulunan musluğun üzerindeki küçük açıklıkla

▲ Kapalı Çarşının Girişinde Bulunan Asmalı Çeşme

çeşmenin su haznesi irtibatlandırılmıştır.

Su haznesi, 3,60 x 0,60 m ölçülerindedir. Muslukların hemen altında da yakın bir tarihte betondan yapılmış olan 1,60 x 0,50 m ölçülerindeki yalak yer alır. Çeşmenin dikdörtgen alınlığı,

saçak seviyesiyle yanlarda saçığın 0,50 m aşağısına kadar olan kısmı, silmelerle çerçeve içerisine alınmıştır. Dıştaki büyük kemerin kilit taşının üzeri ile dikdörtgen alınlığın köşelerine birer adet sembolik kabalar konulmuştur.

adalet sahibi, bilgili, devletli Sultan Ahmed; saltanat günlerinde –Allah burhanını yüceltsin– sevilen emir, din ve devletin galibi diye adlandırılan Şeyh Müeyyed –devleti artsın– eliyle 792 (1390) yılının aylarından birinde ortaya çıktı. Bu, Sal-

tanat (Sultan) dostunun sadakalarıdır.”

Çeşmede süsleme unsurları olarak dikdörtgen alınlığı üst kısımda kuşatan profilli silme, profilendirilmiş kemerler, kemerlerin oturduğu yanlardaki sütunların bitkisel başlıkları, ayna taşlarının bulunduğu elips duvarı hareketlendiren dört adet dekoratif sütuncelerle, oval panolar ve dikdörtgen alınlıktaki küçük kabarlardan bahsedilebilir. Çeşmenin dikdörtgen alınlığının sol üst köşesinde bulunan M 1390 tarihli kitabeye dayanarak bazı araştırmacılar, bu çeşmeyi XIV. yüzyılın sonlarına tarihlendirmektedirler.

kemerli olarak yapılmış olması da XVIII. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan bir uygulamadır. Çeşme nişi içerisindeki sütuncelerin düzenlenişleriyle muslukların üzerinde yer alan oval panolar da XIX. yüzyılın başlarından itibaren karşımıza çıkan bir uygulamadır.

Yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı eser üzerindeki kitabe, bu çeşme için oldukça erken tarihlidir. Çeşmenin M 1390 tarihinde Şeyh Müeyyed tarafından inşa ettirildiğini söyleyen Ö. Yörükoğlu, Albert Gabriel’den eserin görünüşünü alarak kitabında yayımlamıştır. Fakat nedense Albert Gabriel’in çeşmeyi XVIII. yüzyıla tarihlendirdiğine dikkat etmemiştir. Şeyh Müeyyed tarafından 1390 tarihinde bir çeşme yaptırıldığı anlaşılmakla birlikte bu çeşmenin Asmalı Çeşme’nin şimdiki yerinde olabileceği gibi başka bir yerde de olması muhtemeldir. Bilinmeyen bir nedenle yıkılmış olup ilk yapılan çeşmenin kitabesi ise muhtemelen XIX. yüzyılın başlarında yapılan bugünkü çeşmenin sol üst köşesine yerleştirilmiş olmalıdır. ■

Kayseri Ansiklopedisi’nden alınmıştır

Kaynakça:

- Albert Gabriel, Monumentus Turcs d’Anatolie, Paris 1931, I. 86;
- Halil Edhem, Kayseri (Kemal Göde), s. 143;
- Mustafa Denктаş, Su Yapıları, s. 120-121;
- Ömer Yörükoğlu, Kayseri Çeşmeleri, Kayseri 1987, s. 77.

1944 TURANCILIK DAVASINDA YARGILANAN KAYSERİLİLER

Serdar Kozan

Malazgirt Zaferi'nin hemen sonrasında 1085'te Danişmend Gazi tarafından fethedilen Kayseri, Danişmendli beyi Melik Mehmet Gazi tarafından başkent yapılmasının akabinde Müslüman ve Türk karakteri kazanmıştır. Selçuklu çukuru olarak adlandırılan Afyon-Konya-Kayseri-Sivas-Erzurum hattında Darü'l Feth olarak Türkiye Selçuklularının askerî merkezi rolünü de üstlenmiştir. Osmanlı Anadolu'sunda azınlıkların da huzur içerisinde yaşadığı Türk şehri karakterini muhafaza etmiştir. Günümüzde Kayseri şehrinin kimliği tarif edilecek olursa mutlaka milliyetçi bir şehir olduğu vurgulanacaktır.

Türk milliyetçiliğinin Kayseri'de doğuşu Osmanlı'nın son dönemine uzanmaktadır. Vali Muammer Bey ve İttihat ve Terakki mensubu olan gazeteci Yunus Bekir Bey, Kayseri'de Türk milliyetçiliğinin ilk temsilcileri olarak kabul edilebilir. Yunus Bekir Bey, Dimitre olan köyünün ismini Turan olarak değiştirmek için padişah iradesi çıkartacak kadar Turancılık ülküsüne bağlı olup “Turan'dan Bir Ziya” isimli bir eser kaleme aldığı da bilinmektedir. Fırtınalı bir hayatı olan Yunus Bekir Bey; Muammer Bey'in desteğiyle 1910'da imtiyaz sahibi ve sorumlu müdürü olduğu ve Ahmet Hilmi Kalaç'ın başyazarlığını yaptığı Kayseri'nin ilk Türk gazetesi olan Erciyes gazetesini çıkarmış, Kayseri'deki ilk hastane olan Memleket Hastanesini kurdurmuş ve başta Ağırnas'taki İttihat ve Terakki Mektebi olmak üzere birçok köyde okul açılmasına öncülük etmiş, sağlık ve çevre konularında çalışmalar yapmış, Kayseri'nin yetiştirdiği önemli şahsiyetlerden birisidir. Kayseri Kültür ve Turizm Derneği Başkanı Sayın Âlim Gerçel'in girişimleri ve Gazeteciler Cemiyetinin desteğiyle her yıl 3 Mayıs'ta Yunus Bekir Bey'in Turan köyündeki mezarı başında anma etkinlikleri tertip edilmektedir.

Kayseri'de Türk milliyetçiliğinin ikinci safhası olarak Milli Mücadele ve Cumhuriyet'in ilk yılları kabul edilebilir. 1919'da Kalaçoğlu Ahmet Hilmi Bey, Katipzade Nuh Naci Bey ve İmamzade Ömer Bey, Sivas Kongresi'ne Kayseri delegesi olarak gitmişler ve Kayseri'nin Milli Hareket'e katılmasını sağlamışlardır. Kongre dönüşü Kayseri'de Saat Kulesi'nin

▲ Türkçüler Günü

muvakkithanesinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuş ve başkanlığına Kayseri müftüsü Ahmet Remzi Bey getirilmiştir. Türk milliyetçiliğinin en köklü teşkilatı olan Türk Ocaklarının Kayseri şubesi 1924'te açılmıştır.

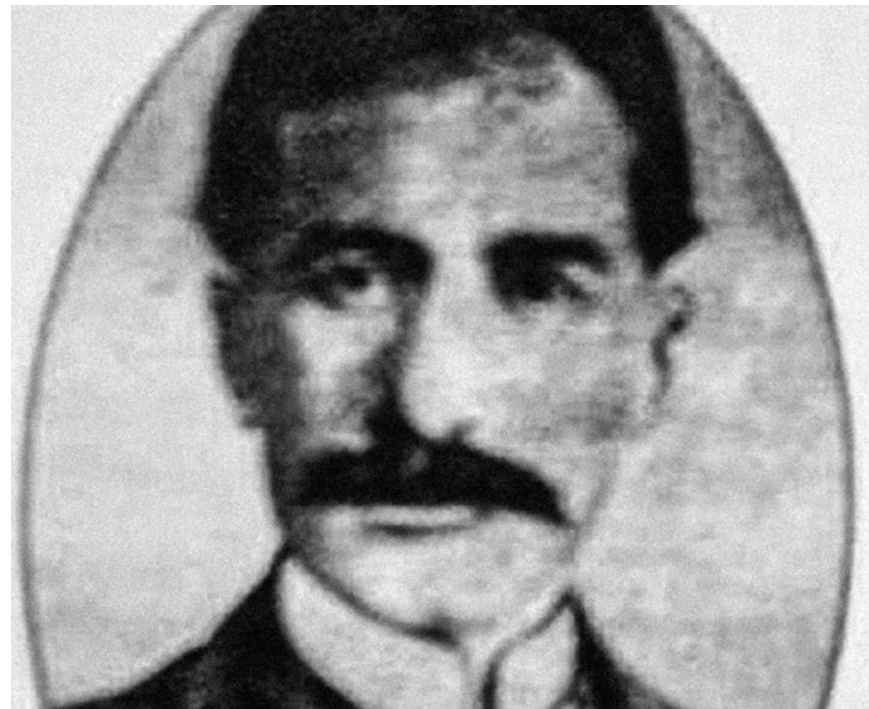
İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye tarafsızlık politikası takip etmiştir. Ancak Türk milletinin umumiyetle hatırası henüz canlı olan Birinci Cihan Harbi'ndeki müttefiki Almanya'ya sempati duyduğu, dönemi yansıtan hatıratan anlaşılmalıdır. 1943 yılından itibaren II. Dünya Savaşı'nın seyri değişmiş ve ABD, SSCB ve İngiltere'nin oluşturduğu bloğun zafer elde edeceği belirlenmiştir. Sovyetlerin, Stalingrad'da Almanları geri püskürterek

ileri harekâta girişmesi Türkiye de dâhil olmak üzere Doğu Avrupa'da komünist baskıyı hissettirmiştir. Türkiye, bu baskıyı bertaraf edebilmek için Almanlara yakınlığı ile bilinen yönetici kadroları tasfiyeye girişmiş, dışişleri bakanı ve genelkurmay başkanı tasfiyeye uğramıştır. Bu tasfiye sadece sivil ve askeri bürokrasiyi değil münevverleri de etkileyecektir. Savaş boyuna Turancı yayınlara herhangi bir müdahalede bulunmayan hükümet değişen bu konjonktür karşısında Turancılık ideolojisini benimseyenlere karşı tavrını değiştirecek ve 1944-1947 arasında devam edecek olan, siyasi tarih literatüründe “İrkçılık-Turancılık Davası” olarak anılan süreç yaşanacaktır.

▲ Hikmet Tanyu

1944 Turancılık Olayları'nın başlangıcı Hüseyin Nihal Atsız'ın Orhun dergisinin Mart ve Nisan aylarında yayımlanan sayılarında dönemin başbakanı olan Şükrü Saraçoğlu'na hitaben kaleme aldığı "Başvekil Saraçoğlu Şükrü'ye Açık Mektup" ve "Başvekil Saraçoğlu Şükrü'ye İkinci Açık Mektup" yazılarıdır. Atsız Bey bu yazılarında Türkiye'de örgütlenmeye başlayan komünist tehlikeye dikkat çekmiş, bu örgütlenmenin bilhassa eğitim kurumlarında gerçekleştiğini, bazı devlet görevlilerinin -isimlerini de zikrederek- buna önyak olduklarını ve Türk gençliğinin ifsat edildiğini vurgulamıştır. Atsız Bey'in ismini verdiği kişiler arasında yer alan Sabahattin Ali, kendisine vatan haini dediği gerekçesiyle Atsız'ı mahkemeye vermiş ve meşhur Atsız-Sabahattin Ali Davası başlamıştır. 26 Nisan 1944'te Ankara'da yapılan davanın

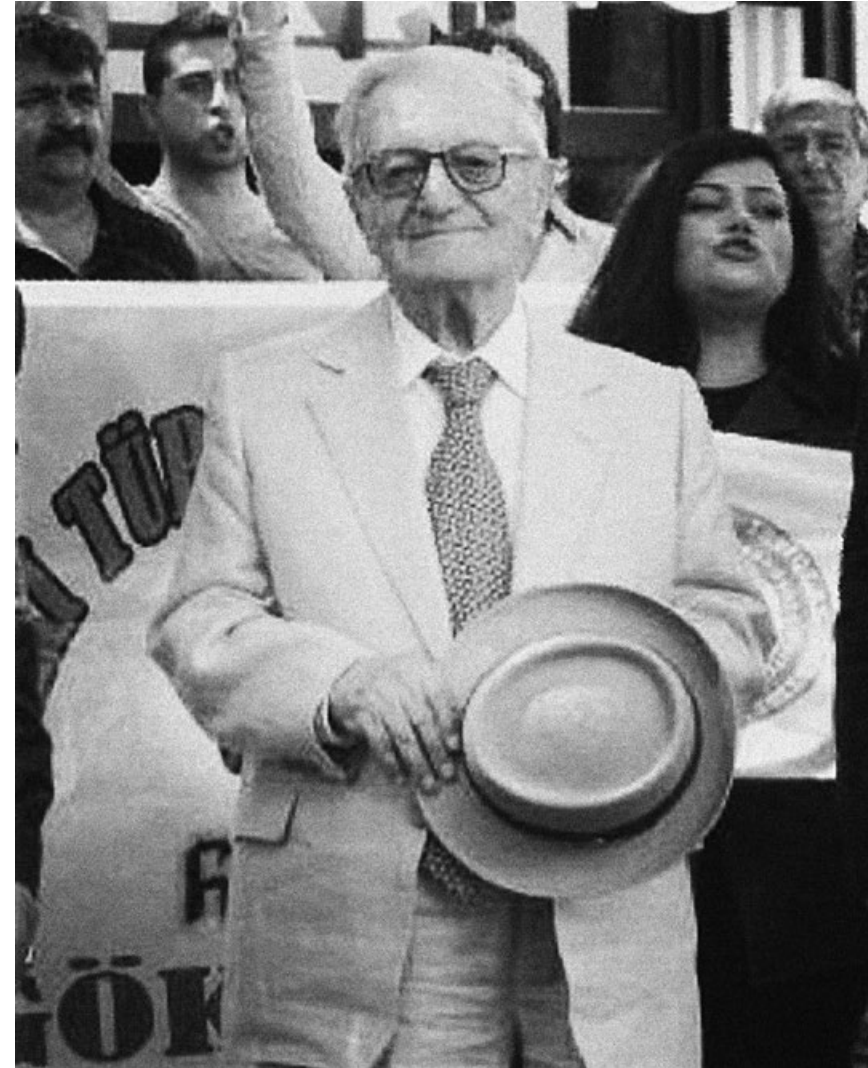
▼ Yunus Bekir Bey

3 Mayıs daha sonra "Türkçülük Günü" olarak kutlanmaya başlamış, Ulus'a ve Başvekalet'e doğru yapılan yürüyüş esnasındaki güzergahta yer alan "Çankaya Yokuşu" Türk milliyetçilerinin slogan ve marşlarının simgelerinden birisi hâline dönüşmüştür.

ilk duruşmasına Türk milliyetçisi gençler büyük ilgi göstermiş, mahkeme salonu hınca hınç dolmuş ve mahkeme heyeti salona pencereden girmek zorunda kalmıştır. Duruşmadan bir gün sonra Osman Yüksel Serdengeçti, kendilerine hakaret etmek isteyen Sabahattin Ali'yi

tokatlamıştır. 3 Mayıs 1944'te yapılan ikinci duruşması Türk milliyetçilerinin büyük bir nümayişine dönüşmüştür. 3 Mayıs daha sonra "Türkçülük Günü" olarak kutlanmaya başlamış, Ulus'a ve Başvekalet'e doğru yapılan yürüyüş esnasındaki güzergahta yer alan "Çankaya Yokuşu" Türk milliyetçilerinin slogan ve marşlarının simgelerinden birisi hâline dönüşmüştür.

Togan ve Reha Oğuz Türkkan olmak üzere birçok Türkçü aydın ve genç gözaltına alınmışlardır. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 19 Mayıs nutkunda Turancılık aleyhinde yaptığı konuşma Türkçüler üzerindeki baskıyı artırmıştır. 1944 Eylül'ünde ilk duruşması yapılan Irkçılık-Turancılık Davası, 1947'de tüm yargılananlarının beratıyla sonuçlanmış ancak bu üç yıl boyunca tabutluklar dâhil

▲ Fehiman Altan

Atsız-Sabahattin Ali Davası'nın sonuçlanmasının ardından ülkedeki Türkçülere yönelik büyük bir tevkifat hareketi başlamıştır. Başta Hüseyin Nihal Atsız, Necdet Sancar, Zeki Velidi

olmak üzere Türk milliyetçilerine türlü işkence ve baskılar yapılmıştır. Davada sanık olarak yargılanan 23 kişiden dört tanesi Kayserilidir. Tutuklanmaları sırasındaki görevleriyle bu dört kişi İçişleri

Bakanlığı'nda memur olan Hikmet Tanyu, Yüksek Mühendis Mektebi öğrencisi Fehiman Altan, Ulaştırma Asteğmen Fazıl Hisarcıklılar ve Piyade Üsteğmen Alparslan Türkeş'tir.

Hikmet Tanyu, 1918'de Ankara'da doğmuştur. Babası Kayserili Çivicioğullarından subay olarak Kurtuluş Savaşı'na da katılan Mehmet Nuri Bey; annesi Kafkasyalı Fahriye Hanım'dır. İlk ve orta

▲ Kalaçoğlu Ahmed Hilmi Bey

öğrenimini Ankara'da tamamladıktan sonra babasının vefatı üzerine tahsiline ara vererek İçişleri Bakanlığında memuriyete başlamıştır. 1944 Turancılık Davası'nda bu memuriyeti sırasında tutuklanmıştır. Dava sırasında en ağır işkencelere maruz kalanların başında Tanyu gelmektedir. Tanyu, "tabutluk" veya "mutena hücre" denilen, dik tutulan tabut biçim ve oyulumundaki oyuklara atılmış, kırk sekiz saat boyunca aç ve susuz olarak tabutlukta tutulmuş ve sorgu sırasında başına tabanca dayanarak tehdit edilmiştir. Turancılık Davası'nın ilk soruşturmaları sırasında 15 çeşit işkence uygulandığını belirleyen Hikmet Tanyu, çabaları sonucu Danıştay'da işkencecilerle karşı dava açmayı başarmış ancak Demokrat Parti'nin iktidara geldiği yıl çıkardığı af sayesinde bu işkenceciler yargılanmaktan kurtulmuşlardır. 1948'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Felsefe Bölümü'nden

mezun olan Tanyu bir süre Pınarbaşı ve Kayseri Mustafa Özgür İlkokullarında ilkokul öğretmeni olarak görev yapmıştır. Bu görevi sırasında 1950'de Kayseri'de *Türkçülük Davası ve Türkiye'de İşkenceler* isimli kitabını neşretmiştir. 1955'te Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne asistan olarak girmiş ve "Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri" adlı tezi ile 1959'da Türkiye'de ilk Dinler Tarihi Doktoru unvanını almıştır. "Türkler'de Taşla İlgili İnançlar" adlı tezi ile 1966'da doçent olmuştur. 1973'te Yehova Şahitleri başlıklı eseriyle profesör olmuş ve 1977-1980 yıllarında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dekanlığı yapmıştır. 1968 yılından 1982 yılına kadar Dinler Tarihi Kürsüsü Başkanlığı görevini yürütmüştür. Bu arada 1966-1969 yılları arasında, Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsü'nde Mukayeseli Dinler Tarihi dersi vermiştir. Hikmet Tanyu, 11 Şubat 1992'de kalp rahatsızlığı sebebiyle vefat etmiştir. Dinler Tarihi'nde ekol

1944 Eylül'ünde ilk duruşması yapılan İrkçılık-Turancılık Davası, 1947'de tüm yargılananlarının beratıyla sonuçlanmış ancak bu üç yıl boyunca tabutluklar dâhil olmak üzere Türk milliyetçilerine türlü işkence ve baskılar yapılmıştır. Davada sanık olarak yargılanan 23 kişiden dört tanesi Kayserilidir.

oluşturan Tanyu'nun öğrencileri arasında Mehmet Aydın, Abdurrahman Küçük, Şaban Kuzgun ve yeni kaybettiğimiz Harun Güngör gibi geleceğin üniversite hocaları yer almıştır. Bu vesile ile Harun Güngör Hocamıza da rahmet diliyoruz.

Hikmet Tanyu, "Türklerde Taşlarla İlgili İnançlar" isimli kitabında Kayseri'ye dair bilgilere de yer vermektedir. "Battal Gazi Türbesi ve Üç Taş Atma" kısmında Battalaltı semtine, eski Selçuklu emiri Çakaloğlu'dan dolayı Çakaloğlu Mahallesi de denildiğini kaydeden Tanyu, "türbenin arkasında, mihrap kısmında ufak yumruk büyüklüğünde veya daha küçük taşlar, şeytan taşlar gibi atılmış durmaktadır. Burada âdet üç taş atmaktır. Battal Gazi Türbesi arkasına dileği olan üç taş atıyor. Bu üç

taş aşağıya düşmez orada durursa, o taş atanın muradının olacağına delalet ediyor." ifadeleriyle Kayseri'deki bir halk inancını aktarmaktadır. Yine Battal Gazi Türbesi'nin ilerisinde kutsal bir mekân olarak tanınan Hazreti Ali'nin yaslandığı kayanın bulunduğunu kaydetmektedir. İlaveten Tennuri Hazretleri'nin türbesiyle ilgili dilek tutma âdetinden bahsetmektedir.

Mustafa Fazıl Hisarcıklılar, 1917'de Kayseri'de dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğrenimini Kayseri'de tamamladıktan sonra Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Orman Fakültesini tamamlamıştır. Memuriyet hayatı Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde geçmiştir. Türkçü fikirlere sahip olan Hisarcıklılar, Atsız ile 1942'de tanışmış ve Turancılık Davası'nda o da

tutuklanmıştır. Yargılama süresince o sırada asteğmen olarak askerliğini yaptığı için Askeri Cezaevi'nde tutulmuştur. Birliğine katılmadan önce Kayseri'ye gelen Hisarcıklılar memleketinde birkaç grup hâlinde faaliyette bulunan milliyetçi düşünceye mensup kişilerin düzenli bir teşkilât kurmalarını sağlayarak Ankara'ya dönmüştür. Turancılık Davası iddianamesinde bu durum "Orman Fakültesi'ni bitirdikten sonra girdiği ordunun tertemiz havasını ırkçı, Turancı ve menfi düşüncelerle bulandırmaya çalışmıştır. 1942 yılında Nihal Atsız ile tanışmış, kısa sürede Atsız'a bağlanmış ve başlangıçta mecmualara abone olarak ve propaganda yaparak olumsuz hareketlerin esaslı elamanlarından olmuştur. Bu arada fırsat bularak Kayseri'ye giden

maznun orada da genç ve körpe çocuklara telkinlerde bulunmuştur.” ifadeleriyle suçlama sebebi olarak kullanılmıştır. Hisarcıklılar, 1973’te Ankara’da vefat etmiştir. Vefat ettiğinde henüz inşaatı tamamlanmamakla birlikte dinî hizmetler için kullanılmaya başlanan Kocatepe Camisi’nde ilk kılınan cenaze namazı Hisarcıklılar’ındır. Ömer Özcan’ın verdiği malumata göre cenazesine 1944 hâdisesi sırasında kader birliği yaptığı Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş de iştirak etmiş, mezarı başında onun meziyetlerini anlatan heyecanlı bir konuşma yapmıştır.

Turancılık Davası’nda yargılanan bir diğer Kayserili olan Fehiman Altan daha sonra kendi isteğiyle Tokluoğlu soyadını almıştır. Bilgiyurdu Gençlik Dergisi’nin 22. sayısına verdiği röportajda “Ben 1922 yılında Kayseri’nin Tavlusun köyünde doğdum. 250 hanesi Müslüman olan ve 100’ün üzerinde şehit veren bir köyde bu hanelerden yükselen ağıt sesleri içinde büyüdim. Bunları yaşayan birine ‘Neden milliyetçisin?’ diye

sorulamaz. 1934’de Kayseri Ortaokulu’na başladığımda eğitimimizin kalitesi çok yüksekti. Türk tarih tezi eğitim kitaplarına hâkimdi. Eğitim gayri millî değildi. Devletin eğitim politikası milliyetçi bir tarih tezine dayalıydı. Türk tarihini, Türk edebiyatını okuyan Türklük bilincine sahip olur. O yıllarda muhalefetin eksikliği hep hissederdik. Ulus gazetesi CHP’nin gazetesiydi, Falih Rıfkı Atay başyazardı. Bütün gazeteler orkestra gibiydi. İlk muhalif yazılar Nihal Atsız tarafından yazıldı. 1939’da Reha Oğuz Türkkkan’ın Gökbörü dergisi Kayseri’ye gelmeye başladığında, o yazılarda içimizde olan ışığı bulduk ve ona dört elle sarıldık.” demektedir. 1944 Turancılık Davası’nda yargılanan 23 kişi içerisinde en uzun ömür süreni olan Fehiman Altan Tokluoğlu 2018’de vefat etmiştir. Vefat etmeden bir yıl önce Ankara Türk Ocağı’nda verdiği konferansta Türkçü ve Turancı olduğunu yinelemiştir. Vefatının ardından Hüseyin Cömert “Nisan 1922 tarihinde Kayseri’nin Tavlusun köyünde dünyaya geldi. Babası Tokluoğullarından

Alişan oğlu Kasap Mehmet’tir. Ana tarafı Delihasanogulları ile Hızıroğullarına dayanır. Adını köylüsü olan ressam Feyhiman Duran’dan almıştır. Yalnız hocaları bunun anlamını bilmediklerinden Feyhiman olarak telaffuz etmişler ve nüfus kayıtlarına da öyle intikal etmiş. İlkokulu Tavlusun’da okuduktan sonra parasız yatılı imtihanına girdi, kazandı ve ortaokul ile liseyi bu şekilde Kayseri’de bitirdi. O zamanki adı ile Yüksek Mühendis Mektebi olarak anılan İstanbul Teknik Üniversitesi’nden İnşaat Yüksek Mühendisi olarak mezun oldu. 1944 de görülen Türkçülük davasında Zeki Velidi Toğan, Hikmet Tanyu, Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkkan gibi isimlerle beraber yargılanmış. Savcı, Fehiman Tokluoğlu için 4 yıldan 10 yıla kadar hapis cezası istemişti. Fehiman Tokluoğlu ile beraber Yüksek Mühendis Mektebinden iki arkadaşı daha tutuklanmış ve aynı davada yargılanmışlardır. Üç öğrencinin tutuklanması okul yönetimini devrin idarecilerine karşı sıkıntıya düşürmüş olacak ki, yönetim kurulunda bu şahısların okuldan ihraç edilmeleri gerektiği

görüülürken mektebin en sert hocası olarak bilinen bir öğretim görevlisi bu düşünceye karşı gelerek ‘Bu çocuklar yarın beraat edip gelirler ise yüzlerine nasıl bakarız’ diye itirazı üzerine, mektepten ihraç edilmezler. Hatta yatılı okuyan bu talebelerin ‘ne yiyip ne içtikleri’ merak edilerek mektep hademesi ile sefer tasında öğle ve akşam yemekleri Gümüş Suyunda, tutuklu bulundukları Emniyet müdürlüğüne ve daha sonra da Tophane’deki Askeri Cezaevine her gün gönderiliyor ve 1944-1945 ders yılı sicillerine ilerisi düşünülerek, bu üç öğrenci için (İzinli) diye not düşülüyor. Duruşmalar sebebiyle okulda bir yıl kaybı oldu. Sonunda beraat ettiğinden, Yüksek Mühendis diplomasını aldıktan sonra, devlet dairelerinde çalıştı. Bayındırlık Bakanlığı’nda 5 yıl çalıştı. Bir burs kazanarak Amerika’ya gitti. Beş yıl kalıp lisans eğitimi gördü, staj yaptı. Türkiye’ye döndükten sonra Devlet Malzeme Ofisi’nde çalıştı. İnşaat Daire Başkanlığı’na kadar

yükseldi. 1987’de emekli oldu. İliklerine kadar Türkçü olan Feyhiman Tokluoğlu 11 Aralık gününü hakka yürüdü. Cenazesi 13 Aralıkta çok sevdiği köyü Tavlusun’da toprağa verildi. Benzeri bu topraklarda zor yetişen dost canlısı yiğit insandı nur içinde yatsın.” satırlarını kaleme almıştır.

Turancılık Davası’nda yargılanan son Kayserili ise Türk siyasetinin en mühim simalarından, Türk milliyetçilerinin “Başbuğ”u Alparslan Türkeş’tir. Başbuğ’un hayatı herkesçe malum olduğu için tekrar etmekte bir fayda yoktur. Ancak Alparslan Türkeş’in Kayseri bağıyla ilgili bazı hatırlatmalar yapmak lüzumu vardır.

1917’de Lefkoşe’de doğan Alparslan Türkeş’in ailesi Kıbrıs’a Pınarbaşı’nın Köşkerli köyünden göç etmişlerdir. Türkeş, Kayseri ile bağını ömrü boyunca devam ettirmiştir. Milliyetçi Hareket Partisi eski il başkanlarından Zeynel Temur, “Başbuğ, Kayseri’ye her geldiğinde mutlaka Köşker-

li’ye giderek atalarının kabirlerini ziyaret eder; ya kendisi Yasin okur ya da bana okuturdu.” diye ifade etmektedir. Bu bilgi de Alparslan Türkeş’in memleketine ve akrabalarına düşkünlüğünü göstermesi bakımından önem arz etmektedir. 1990 yılından vefatına kadar her yıl Erciyes’te düzenlenen Zafer Kurultayı’na iştirak etmiştir. Pınarbaşı Vuslat Şölenleri, Büyük Köşkerli köyünden olan Alparslan Türkeş’in hemşehri ve akrabalarıyla buluşması düşüncesi ile düzenlenmiştir. Şölenler, dönemin Pınarbaşı Belediye Başkanı Mustafa Ergün liderliğinde hayata geçirilmiştir. Mustafa Ergün, bu şölenler hakkında kendisiyle yapılan görüşmede, Alparslan Türkeş’in kendisine sık sık akrabalarını ve hemşehrilerini sorduğunu ifade etmiştir. Mustafa Ergün, Türkeş’in bu hassasiyetine binaen Vuslat Şölenleri’nin düzenlediğini belirtmiştir.

Allah hepsine rahmet eylesin. Mekanları cennet olsun. ■

Kilise Dağı ve Bir Yol Hikâyesi

Mustafa Türkmen

Yol medeniyettir sözü özellikle bizim medeniyet yolculuğumuzu ifade etmek için kullanılır. İnsan hayatı bir yolculuğa benzetildiği gibi dünya da bir dinlenme yerine, bir hana benzetilir. Veysel'in dediği gibi "iki kapılı bir han"da gece gündüz bir gidiştir insanın yolculuğu. Din, mezhep, tarikat kelimeleri de yol anlamına gelir. Dolayısıyla insan mutlaka yoldadır ve onun hikâyesi bir bakıma bir yolun ve yolcunun hikâyesidir. Dünyayı, zamanı, mekânı insan yolda tanır. Yol hâlinde başına gelenler, yaşadıkları, gördükleri yalnızca onun değil, içinde yaşadığı mekânın da hikâyesi olur.

Belediyelerimiz yapacağı yolları imar planına göre yapmak zorundadır. Elbette ki yol yapmanın birinci derecede kaynağı tarihsel tecrübelerimizdir. Geçmiş insanların bu konuda yaptıkları birinci derecede bize ışık tutar. Ayrıca planlı olmayan yerlerde kadastro boşluklarından yararlanılır, mücavir alan dışında ise geçmişten beri kullanılan yerler yol olarak açılır. Vatandaşlar bele-

2018 yılında bu bölgenin boş arazilerinde Selçuklulara ait mezarlıklar bulununca ilgililer çok heyecanlanmıştı. Yakın zamanda Yamula Barajı kenarında 7,5 milyon yıllık mamut fosillerinin bulunmasından önce yine bu bölgede Ağırnas-Barsama arası bulunan zürafa fosilleri de bölgenin tarihî önemini zaten göstermişti.

diyelerden yol talebinde bulunduğunda ilgili birimler bu kurala dikkat ederek imkânlar ölçüsünde programlama ve çalışma yapar. İşte hikâyemiz böyle bir yol talebi ile ortaya çıktı.

Bürüngüz Kayseri'mizin sıra dışı mekânlarından biri. Gerek tarihi ve kültürel anlamdaki bütünlüğü ve sürekliliği gerek yetiştirdiği insanlar ve gerekse bugün için devam eden sürekliliği biçim için zamana ve mekâna ışık tutucudur. Bu anlamda bölgeye her gittiğinizde bölgenin yeni bir vechesi ile tanışırsınız. Benim Koramaz-Bürüngüz dağları olarak bildiğim bir yerin bir başka adının daha olduğunu böyle bir gidişte öğrenmiş oldum.

Melikgazi ilçemize bağlı elli sekiz mahalleden biri olan Büyük Bürüngüz Mahallesi'nden daha önceden tanışık olduğumuz bir vatandaş yayla yolu açılması ile ilgili bir talepte bulundu. Yol açılması için ulaşım birimine dilekçe verdiğini, böyle bir yolun ıslah edilmesi ile yaylaya giden gelen yaylacıların kolay ulaşım sağlayacaklarını söyledi. Yayla yolu deyince benim aklıma muhtemelen izi dahi olmayan bakir bir alanda çalışma yapılacaktır diye geldi. Ancak; cep telefonu ile çekmiş olduğu mevcut durumu belirten fotoğrafları gösterince bir tarih

Haritalarda Koramaz-Bürüngüz dağları olarak gözüken bu bölgeye halk, Kilise Dağı demiş. Kilise Dağı olarak dağa adını verdirmiş bu kilisenin yıkıntıları hâlâ yerinde duruyor. Fakat maalesef bölge halkı yeni yapılarında kullanmak üzere taşlarını köye taşımış ve kullanmış.

esintisi, bir iz ve gösterge dikkatimi çekti. Çünkü sıradan bir izin üstünde değil, bir tarihin üstünde yürüdüğümü hissediyordum.

Talebi yapan kişi; üzerine malzeme sererek ya da siz daha iyi bilirsiniz isterseniz kilitli taş döşeyerek burayı iyileştirmenizi talep ediyoruz dedi. Ben bu talebe şaşırılmış bir şekilde burada tarihî bir yol gözüktüyor bu tarihî yolu mu yapacağız deyince; burasına “Kilise Dağı Yolu” derler, 2 bin yıl önce buralarda kilise varmış dedi. Talep iyice ilginç ve heyecanlı bir hâle dönüşmüştü!

Şehir dergimizde farklı zamanda yazıları çıkan Osman Özsoy’un 28. sayıdaki “İzlerin İzinde” makalesinde bu izi görememiştim. Ayrıca yine Şehir Kültür Sanat’ın 9. sayısında “Koramaz Vadisi” konulu yazısında Oğuz Celiloğlu da bu konudan bahsetmemişti. Misafirimizi ilgileneceğimizi söyleyerek gönderdim.

Heyecanlanmıştım aklıma Dursun Çiçek geldi. Şehir dergisinde Bürüngüz bölgesini dolaşıp coğrafyası ve kültürü ile ilgili bilgiler verirken bu kilise ve yoldan o da hiç bahsetmemişti. Nitekim ben Bürüngüz konulu Şehir dergisinin bu sayısını çok miktarda temin edip, Bürüngüz muhtarına gönderip kahvehane, cami gibi yoğunluk olan yerlere bıraktırmıştım. Çünkü ne zaman Şehir Kültür Sanat dergisi yayımlansa; hemen inceler,

sayfaları gözden geçirir ve akşam eve götürür, sonra emek ürünü tüm yazıları tek tek altını çizerek okur, en sonunda ilgililerine önerilerde bulunurdum.

Bürüngüz her gidişimde tarih ve sanat kokan sokakları ile çok dikkatimi çekerti. Özellikle Alaüddevle Caddesi üzeri yapılar, tamamen tarihi yansıtır. Sadece tarihi yansıtmakla kalmaz geçmişten bugüne bir sürekliliği de ifade eder. Nitekim 2018 yılında bu bölgenin boş arazilerinde Selçuklulara ait mezarlıklar bulununca ilgililer çok heyecanlanmıştı. Yakın zamanda Yamula Barajı kenarında 7,5 milyon yıllık mamut fosillerinin bulunmasından önce yine bu bölgede Ağırnas-Barsama arası bulunan zürafa fosilleri de bölgenin tarihî önemini zaten göstermişti.

Kilise Dağı ile bilinmesi ve yansıtılması gereken farklı bir tarihî kesit daha ortaya çıkmıştı. Erciyes Dağı çevresi yerleşim alanlarına baktığımızda başta güney eteklerinde Gereme Harabeleri diye meşhur tarihî alandaki kilise olmak üzere, Lifos Dağı tepesindeki harabelerin de ibadet alanı olduğu Dursun Çiçek tarafından belirtilmektedir. Hatta Mehmet Çayırdağ ve Halit Erkiletlioğlu Lifos ve Ali Dağı üzerindeki yerleşim birimlerinin 18. yüzyıl Hristiyanlarının manastırı olduğunu söylemektedir. Bu kiliseler yükseklerde yapılmış örneklerdendir. Hatta herkesin bildiği meşhur Trabzon’daki Sümela Manastırı da bu mantıkla yapılmış bir ibadet alanıdır. Gerçi vadilere, mağaralara yapılmış olan Mersin Cennet Mağarası’ndaki kilise,

Ürgüp-Göreme ve Yeşilhisar Soğanlı mağara kiliseleri de korunaklı yerlere yapılmış örneklerdendir.

Gesi-Kayabağ Mahallesi’nde tarihî okulun arkasında hâlâ dimdik ayakta duran kiliseyi, Germir ve Tavlusun mahallelerinde Derevenk Vadisi diye bilinen dere içerisindeki restorasyon bekleyen yerleşim alanındaki kiliseleri de biliyoruz. Ayrıca Ağırnas, Everek (Develi), Tomarza ve şehir merkezindeki kiliseleri de unutmamak lazım.

Haritalarda Koramaz-Bürüngüz dağları olarak gözüken bu bölgeye halk, Kilise Dağı demiş. Kilise Dağı olarak dağa adını verdirmiş bu kilisenin yıkıntıları hâlâ yerinde duruyor. Fakat maalesef bölge halkı yeni yapılarında kullanmak üzere taşlarını köye taşımış ve kullanmış.

Dağın doğusuna doğru gidince Bünyan sınırları başlıyor. Bünyan’a bağlı, yeni ismi Dağardı olan yerleşim alanının eski adı Ermin ve burada da kilise var. Ama neydi bu insanları dağların tepesine kadar ibadethane yapmaya sevk eden sebep?

Düz mantık bakıldığında güvenlik amaçlı yapılmış gibi gözükmektedir. Ancak geleneksel kültürlerden bildiğimiz gibi yükseklik ve arınma oranı bağlantısı düşünüldüğünde sebep sadece güvenlik olamaz. Arınma, ulaşma, yakınlaşma gibi daha farklı sebepleri de dikkate almamız gerekmektedir. Budizm, Şintoizm gibi inançlarda da sakin ortamlar tercih edilmektedir.

İslam düşüncesi ve geleneği açısından baktığımızda da durum farklı sayılmaz. Pek çok tepemizde, dağımızda karşıla-

tığımız tekkeler, dergâhlar, mescidler bunun örnekleridir. Dağlar insanla Allah arasında bir iz ve işaret olarak kabul edilir. Dağ nasıl yüksekliğin ve yüceliğin göstergesi ise, dağlarda inzivaya çekilmek, buralara mescidler, tekkeler, dergâhlar, manastırlar, ibadethaneler yaptırmak ve dağları bir arınma merkezi olarak değerlendirmek bütün geleneklerde rastlanılan bir durumdur.

Hâsılı Bürüngüz sadece mevcut hâli, vadileri, yer altı şehirleri, pınarları ile değil sırtını yasladığı dağları ile de önemli bir mekânımız. Kilise Dağı benim için tesadüfî tevafuka ve fırsata çevirerek, zamanın, mekânın ve insanın yolculuğu esnasında karşılaşılabileceği güzelliklere vesile oldu. Nitekim hayatı bize hissettiren de bu yol hâlidir. ■

Hâfız Mustafa Yaşar Göletderevî

Muhammet Kasım Gültekin

Tarih boyunca ilim ve irfanla kuşanmış ve bu karakterini ilim ehlinde hiçbir zaman hâli kalmayarak korumuş nadide ve köklü bir şehir olan Kayseri, otuz altı yıl misafir ettiği kıymetli bir ilim adamı ve gönül erini Hakk'a uğurladı. 5 Eylül 2020 Cumartesi gününün sabahında hayatını kaybeden Hâfız Mustafa Yaşar Göletderevî (İşçi), uzun yıllar -başta Câmî-i Kebîr olmak üzere- Kayseri'nin çeşitli camilerinde imamlık ve müezzinlik yapmış, emekliliğinden sonra da -yirmi yıllık bir aranın ardından- vefatına kadar Kayseri'de ikamet ederek burada ilim ve irşad çalışmalarını sürdürmüştür. Fiilen Kayseri'de bulunmadığı aralıkta da şehirle alakasını kesmemiş, insanlara faydalı olmak, irşad hizmetlerini inkıtaa uğratmamak için Kayseri'ye sık sık seyahatler yapmış ve böylece ömrünün elli beş yılını Kayseri'ye vakfetmiştir.

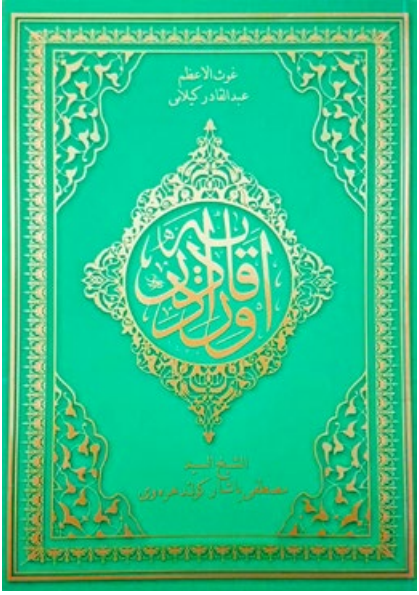
Hâfız Mustafa Yaşar Efendi, 6 Rebiülevvel 1349/1 Ağustos 1930 tarihinde Çorum'un Kargı ilçesine bağlı Göletdere Köyü'nün Cembekli Mahallesi'nde dünyaya geldi. Babası Yakup Efendi bir değirmen ustası, annesi Kezban Hanım ise ev hanımıydı. Yedi ila dokuz yaşlarında civar köylerdeki hoca efendilerden Kur'an-ı Kerim dersleri aldı ve bu devrede Kur'an

okumayı geliştirdi. Dokuz yaşındayken, akrabası ve o yöredeki âlimlerden olan Boyabatlı Osman Nuri Efendi'nin teşvikiyle hafızlığa başladı, on bir yaşında hafızlığını tamamladı. Bu arada ilkokul diplomasını aldı. Ayrıca Osman Nuri Efendi'den birkaç sene Arapça, Tefsir, Fıkıh, Hitabet, Coğrafya, Matematik ve İnşa dersleri aldı, Arapçadan *Molla Câmî*'ye kadar takrir usulü, Fıkıhtan *Mızraklı İlmihâl* ve *Halebî Tercümesi Babadâği*, Tefsirden *Tıbyân* ve *Mevâkib* gibi eserler okudu. Yöre âlimlerinden bir diğeri olan ve Fatih Camii İmamı, Arap Hâfız/Arap Hoca diye bilinen Kurrâ Hâfız Filibeli Mehmet Rasim Efendi'nin yakın talebesi Kurrâ Hâfız Mehmet Efendi'den talim ve tecvit okudu. Yine akrabası ve ümmî velilerden olan Derviş Mehmet Efendi'den ise manevi eğitim aldı.

Bu manevi eğitimin seyr ü sülûka bir hazırlık mahiyetinde olduğu anlaşılmaktadır. Zira Hâfız Mustafa Yaşar Efendi'nin ifadelerine göre Derviş Mehmet Efendi onu hayata hazırlıyor, bazı hâllerini tabir ediyor ve kendisinin irşada yetkisi olmadığını, dolayısıyla onu irşat edemeyeceğini, bu sebeple bir mürşit bulup o mürşide intisap etmesini telkin ederek intisap edeceği mürşidin bazı vasıflarını

da tarif ediyordu. Bundan sonra Hâfız Mustafa Yaşar Efendi, Derviş Mehmet Efendi'nin söylediklerini de hatırlarda tutarak bir mürşit aradı. İkamet ettiği, görev yaptığı çeşitli şehirlerde birçok Allah dostuyla görüştü. Kâdiriyye meşâyihından İskilipli Ethem Efendi (v. 1963) ve Nakşibendiyye meşâyihından Ahıskalı Ali Haydar Efendi (v. 1960) bu kişiler arasındadır. Özellikle bu iki zâttan da aldığı işaretler ve yönlendirmeye¹ nihayet 1960

¹ Ahıskalı Ali Haydar Efendi'nin yönlendirmesi şu şekilde olmuştur: Hâfız Mustafa Yaşar Efendi 1956 yılında askerlik dönüşü İstanbul'a, intisap edeceği bir mürşit aramak üzere gitti. Burada inâbe almak üzere Ahıskalı Ali Haydar Efendi'ye müracaat etti. O devrede Ali Haydar Efendi'nin kulakları ağır işittiği için ziyaretçilerden sorularını yazılı olarak alıyordu. Hâfız Mustafa Yaşar Efendi de talebini Osmanlıca yazarak arz edince Ali Haydar Efendi onun notunu bekletip bütün ziyaretçilerden sonraya bıraktı. İyice mura-kabe ettikten sonra Hâfız Mustafa Yaşar Efendi'ye: "Ben sende Abdülkadir Geylânî Hazretleri'nin kokusunu ve izini görüyorum. Tavsiye ederim Gavsul-A'zam'ın tarîkinin dışında hiçbir şeyhe gönül verme. Dua ederim, Mevla'm seni Kutbu'l-Ârifin olan zâta teslim eyleye" dedi ve Hâfız Yaşar Efendi bundan sonra intisap etmek için sadece Kâdirî meşâyihine yöneldi.

senesinde Ankara'da Kâdiriyye-i Hâlisiyye meşayihından Malatyalı Mustafa Hayri (Öğüt) Efendi'ye (v. 1979) intisap etti ve onun yetiştirdiği en önemli halifesi oldu.

Bu arada Kur'an-ı Kerim ve Arapça derslerine de devam ederek bilgilerini pekiştirdi. Ankara'da bulunduğu sırada Hacı Bayram Camii İmamı Hâfız Mustafa Efendi'den ve o tarihlerde Ankara müftü yardımcısı olan Gümüşhaneli Lütfi Doğan Hoca'dan Arapça dersleri, Zincirli Camii imamı Balalı Hâfız Ahmet Köksal Efendi'den Arapça ve Kur'an-ı Kerim (talim) dersleri aldı. Hâfız Mustafa Yaşar Efendi ilk olarak memleketindeki muhtelif köylerde, ardından ilk resmî görev yeri olarak Kırıkkale Irmak İstasyonu'nda ve nihayet Kayseri'de 1965-1985 yılları arasında farklı camilerde imamlık ve müezzinlik yaptı, 1985 yılında emekli oldu. Kayseri'de görev yaptığı esnada Diyanet İşleri Başkanlığının açmış olduğu Kiraat-ı Aşere kursuna da katıldı (1969) ve Akdağmadeni Müftüsü Sadık Fidancı Hoca riyasetindeki bu kursu başarıyla bitirerek icazetnamesini aldı. Kayseri'deki asıl ve en uzun görev yeri Câmî-i Kebîr'dir. Burada Eyüp (Kuruköse) Hoca ile birlikte bir süre görev yaptı. Câmî-i Kebîr'den sonra Çukurlu Camii'ne geçti.

Burada cami cemaatinden olan Kayseri İmam-Hatip Lisesi öğrencileriyle -ki İmam-Hatip Lisesi bu caminin yanındaydı- yakından ilgilendi ve bu camiden emekli oldu. Emekliliğinden önce bir dönem Yüksek İslam Enstitüsü'nün derneğinde muhasiplik de yaptı. Emekliliğinden sonra sırasıyla İstanbul ve Çorum'da ikamet etti, son olarak tekrar Kayseri'ye döndü ve burada vefatına kadar telif ve irşad faaliyetlerini sürdürdü. Hâfız Mustafa Yaşar Göletderevi, 17 Muharrem 1442/5 Eylül 2020 günü sabahında rahmet-i Rahmân'a kavuştu.

ESERLERİ

Hâfız Mustafa Yaşar Efendi'nin matbu ve gayr-ı matbu toplam on üç adet eseri bulunmaktadır.

1. **Evrâd-ı Kâdiriyye:** Mustafa Yaşar Efendi'nin en önemli çalışması olan bu eserde, uzun yıllara yayılan bir çalışma ile Abdülkadir Geylânî Hazretleri'nin okuduğu çeşitli evrâd ve salavât muhtelif kaynaklardan derlenerek bir araya getirilmiştir. Bilindiği kadarıyla Kâdiriyye evrâdının en geniş derlemesidir. Çeşitli

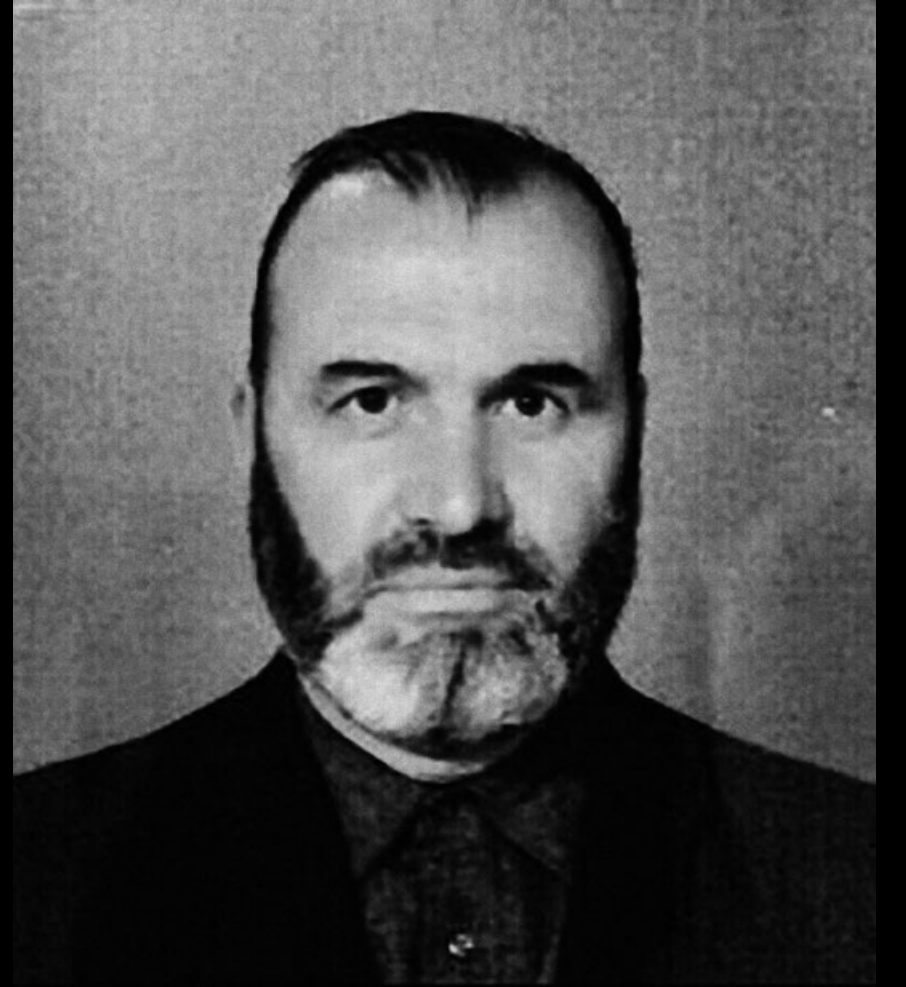
baskıları bulunmaktadır. (İstanbul; 1998, 2000, 2011, 2016)

2. **Miftâhu'l-İrşâd:** İlmihâl tarzında bir eser olup akâid, fıkıh ve ahlak-tasavvuf konularını ihtiva etmektedir. 1993 yılında İstanbul'da basılmıştır.
3. **Miftâhu'r-Rüşd:** Tasavvufun temel konularını ihtiva etmektedir. Tasavvufa giriş türünde bir eserdir. 2005 ve 2017 yıllarında İstanbul'da basılmıştır.
4. **Miftâhu't-Turuk:** Dört ana bölümden oluşan bir eserdir. İlk bölümde tasavvufun bazı hususi konularına değinilmiş, ikinci bölümde eski Kayseri müftülerinden Ahmet Remzi (Akgöztürk) Efendi'nin (v. 1938) *Raf'u Enzârî'l-Câhid ve'l-Mu'ânid fi Meşrû'iyeti'z-Zikrî'l-Cehrî fi'l-Cevâmî' ve'l-Mesâcid*² adlı Arapça eserinin tercümesi verilmiş, üçüncü bölümde *Kırk Hadis* seçkisi sunulmuş, dördüncü ve son bölümde ise *Peygamberimiz'e*

² Cami ve mescitlerde cehrî zikrin meşru olmadığını ileri sürenlerin görüşünü iptal etmek üzere hazırlanmış küçük hacimli fakat fikhî yönden kuvvetli ve kıymetli bir eserdir.

Salat ve Selam Okumanın Fazileti başlığı altında bazı hadis-i şerifler nakledilmiştir. Son iki bölüm kitabın ilk baskısında olmayıp ikinci baskısında ilave edilmiştir. 1985 yılında Ankara'da ve 2007 yılında İstanbul'da basılmıştır.

5. **Miftâhu'l-Usûl / Rabîta Risalesi:** Rabîta kavramının genişçe açıklandığı bir eserdir. Sonuna Trabzonlu Yusuf Şevki Efendi'nin *Hediyyetü'z-Zâkirin ve Huccetü's-Sâlikîn* adlı Arapça eserinin, rabîtayla alakalı kısmı teberrûken derç edilmiştir. 2011 yılında İstanbul'da basılmıştır.
6. **Miftâhu'l-Usûl:** Müellifin, bağlı bulunduğu tasavvuf yolunun usul ve esaslarına dair telif ettiği gayr-ı matbu bir eserdir. 1986 yılında telif edilmiştir.
7. **Miftâhu't-Tevhîd ve't-Takvâ:** Çeşitli kaynaklardan derlenen ve *İman, Taharet, Tevbe, İbadet, Zikir, Dua, Edep ve Ahlak, Faziletler* ve *Müteferrik* şeklindeki başlıklar altında sıralanan hadisleri ihtiva eden bir eserdir. 2009 yılında İstanbul'da basılmıştır.
8. **Gönül İncileri / Dualar:** Dua hakkında genel bilgilerin verildiği, ardından ayetler ve hadisler başta olmak üzere çeşitli kaynaklardan seçilen duaların, zikir ve ibadetlerin yer aldığı kapsamlı sayılabilecek bir eserdir. 2002, 2007 ve 2012 yıllarında İstanbul'da basılmıştır.
9. **Nasihatlar 1:** Ayetlerden, hadislerden, ulemanın sözlerinden ve mevize kitaplarından seçilen nasihatleri ihtiva eden bir eserdir. 2012 ve 2013 yıllarında İstanbul'da basılmıştır.
10. **Nasihatlar 2:** Ayetlerden, hadislerden, ulemanın sözlerinden ve mevize kitaplarından seçilen ve konulara göre

tasnif edilen nasihatleri ihtiva eden bir eserdir. 2013 yılında İstanbul'da basılmıştır.

11. **Hadîs-i Erbaîn:** Çeşitli konulardan hadislerin derlendiği küçük hacimli bir eserdir. Kitapçık hâlinde birkaç kez basılmıştır. (İstanbul, 2006; İstanbul, 2009)
12. **Ed'îyyetü'l-Ezkâr:** *Evrâd-ı Kâdiriyye*'nin özeti denebilecek bu eser, müellifin şeyhi Seyyid Mustafa Hayri Efendi tarafından okunan virdler olup müellif tarafından derlenerek neşredilmiştir. Pek çok baskısı yapılmıştır. (İstanbul, 2009; İstanbul, 2012; İstanbul, 2020)

13. **Miftâhu's-Sâdikîn / Nafîle İbadetler Risalesi:** Özellikle mübarek gün ve gecelerde yapılması tavsiye edilen faziletli ameller ve dualara yönelik olarak hazırlanmakla beraber genel anlamda nafîle ibadetlerin konu alındığı bir eserdir. 2017 yılında İstanbul'da basılmıştır.

HAYATINA DAİR BİRKAÇ ANEKDOT

Hayatından ve eserlerinden genel hatlarıyla bahsettiğimiz Hâfız Mustafa Yaşar Efendi'nin hususi birkaç hatırasını da zikretmek istiyoruz:

“Ben bu evladımı büyük büyük şehirlerde, kalın kalın minarelerde ezan

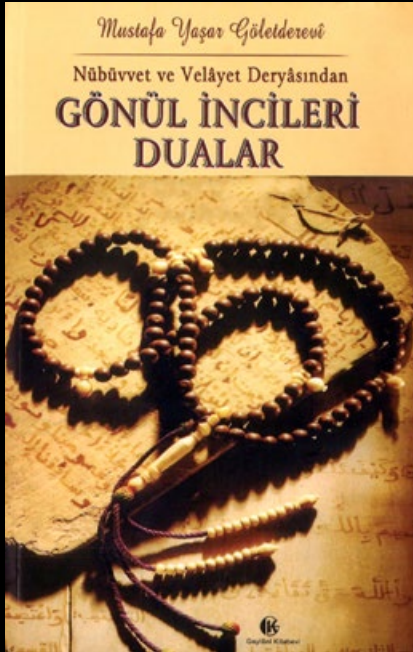
okurken, namaz kıldırırken görüyorum.”

Hâfız Yaşar Efendi, Boyabatlı Osman Nuri Efendi'den ders okuduğu dönemlerde bir gün hitabet çalışması için bir ağacın dalında bulunuyordu.³ O esnada oradan geçen Derviş Mehmet Efendi, Osman Efendi'ye müdahale ederek “*Osman Efendi kıyma çocuğa*” dedi. Ardından ikisi onun hakkında uzunca bir süre konuştular. Konuşmanın bir yerinde Derviş Mehmet Efendi Osman Efendi'ye “*Osman Efendi, gücünüz yetiyorsa bu evladımızı manevi cepheye yöneltiniz. Çünkü ben bu evladımı büyük büyük şehirlerde, kalın kalın minarelerde ezan okurken, namaz kıldırırken görüyorum. İlm-i lediün öğrenirse diğerleri de kendiliğinden gelir*” dedi. Nitekim Derviş Mehmet Efendi'nin, Hâfız Mustafa Yaşar Efendi henüz küçükken onun hakkında söylediği bu sözler vuku buldu ve Hâfız Mustafa Yaşar Efendi, Kayseri gibi büyük ve köklü bir şehirde, Câmî-i Kebîr gibi önemli, tarihi ve işaret edilen minare hususiyetine sahip bir camide görev yaptı; ezan okudu, namaz kıldırıldı ve bu şehirdeki ilmî ve tasavvufî hayata canlılık kattı.

KAYSERİ'DEKİ KIYMETLİ DOSTLUKLAR

Kayseri'de yetişen ya da Kayseri'ye hizmetleri dokunan nice âlim, ârif, müderris, vaiz, imam ve müezzin efendilerin yolu bir şekilde Câmî-i Kebîr'e çıkmıştır. Bir âlim, ârif ve resmî görev itibarıyla müezzin olarak Hâfız Mustafa Yaşar Efendi'nin yolu da hayatının önemli bir eşiğinde bu mübarek camiyle kesişti ve burada görev yaptığı yıllarda hem hizmet etti hem de kendisini yetiştirmeye, bitmek bilmeyen çalışma azmi ve aşkıyla devam etti. Özellikle Raşit Efendi Kütüphanesi

onun çokça ve severek vakit geçirdiği kıymetli bir mekândı. Hâfız Mustafa Yaşar Efendi, Kayseri'nin “âlimler yuvası” güzide bir mekânı olan Câmî-i Kebîr'de görev yaptığı sürede pek çok ilim ehliyle de tanışıp dostluklar kurdu. Kayseri'de Demirci Hoca diye bilinen Hacı Osman Çapacıoğlu Hoca Efendi bu kişilerden biridir. O, Mustafa Yaşar Efendi'yi çok

sever ve koruyup kollardı. Bir gün aralarında şöyle bir konuşma geçti:

Demirci Hoca, Hâfız Yaşar Efendi'yle dertleşerek “*Yaşar Hocam, ne hikmettir bilmiyorum, ne zaman o topraklardan (Hicaz'dan) gelsem hep içimde bir ukde kalıyor, ‘onu niye öyle yapmadım, bunu niye böyle yapmadım’ diye*” dedi. Hâfız Yaşar Efendi de Hoca Efendi'yi teselli ederek “*Hocam, Beytullah sizi çok sevmiş, kendisini size unutturmuyor, siz Allah'ın ne kadar sevgili bir kuluymuşsunuz ki tekrar tekrar sizi evine çağırıyor*” dedi. Bu cevap Demirci Hoca'nın çok hoşuna gitti, içini rahatlatı ve birbirleriyle kucaklaştılar.

Hâfız Yaşar Efendi ve Eyüp Hoca, Câmî-i Kebîr'de birlikte görev yaptıkları devirde ilmî müzâkerelerde bulunur, fikhî meselelerden konuşturlardı. Hâfız Yaşar

Efendi emekliliğinden sonra İstanbul'da ikamet ettiği dönemde, yanındaki birkaç talebesiyle bir Kayseri ziyareti gerçekleştirdi ve bu vesileyle Eyüp Hoca'yı da ziyaret ettiler. Sohbetin bir yerinde Eyüp Hoca, kendisinden yaşça küçük olan Mustafa Yaşar Efendi'yi taltifen, ilmî ve irfânî yönüne de işaretlen yanındakilere “*Bu efendi var ya bu efendi; aldı yürüdü, bizi geçti*” diyerek onun hakkındaki takdirini ifade etti.

Hâfız Yaşar Efendi, Câmî-i Kebîr'de görev yaptığı yıllarda caminin bitişiğinde bulunan Raşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesi'ne sık sık gider, burada kitap mütalaa ederek vakit geçirirdi. Kütüphanenin müdürlüğünü yapmış olan Ali Rıza Karabulut ile de iyi bir dostlukları vardı.

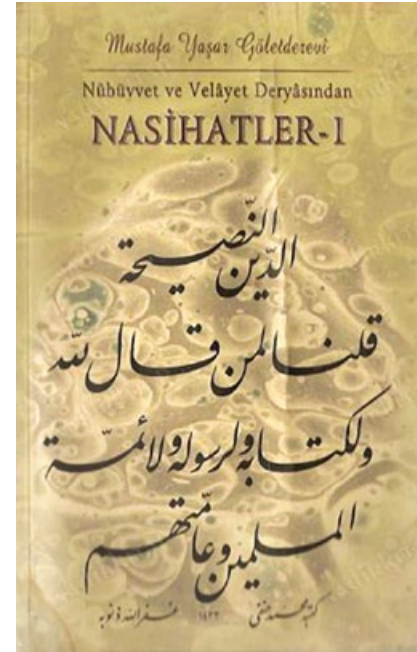
“**Kur’ân-ı Kerîm demirden leblebi, çiğneye çiğneye öğüteceksin.**”

Hâfız Mustafa Yaşar Efendi'nin Kur’ân-ı Kerîm ile ünsiyeti çok fazla idi. Güzel okuma, manalarına vâkıf olma ve hükümlerini hayatına tatbik etme yönünden tam bir Kur’ân ehliydi. Hıfzı ve sesi de çok kuvvetliydi. Bu bağlamda onun kitaplarla meşguliyetinin önemli bir bölümünü Tefsir kitapları oluşturmuştur. Özellikle *Rûhu'l-Beyân* ve *Ebu's-Suûd* tefsirleri üzerinde çok durur, bu eserleri okur ve çevresinde ilimle meşgul olan insanlara tavsiye ederdi. *Ebu's-Suûd Tefsiri* hakkında, kişiyi diğer tefsirlerden müstağni kılacak mahiyette olduğuna ve dirayetine işaretlen, “*Her tefsîre haşîye yazılmış, Ebu's-Suûd Tefsiri'ne hâşîye yazılamamış*” derdi. Mustafa Yaşar Efendi *Hâzin* ve *Keşşâf* tefsirlerinden de övgüyle bahsederdi. Zemahşeri'nin Mutezile'den olmasına karşın eserinin “tefsirlerin babası” olarak nitelendirildiğini ifade ederdi. Kur’ân-ı Kerîm ile ünsiyet ve meşguliyet bağlamında hocası Osman Nuri Efendi'nin kendisine şu nasihatle bulunduğunu nakletmiştir: “*Kur’ân-ı Kerîm demirden leblebi, çiğneye çiğneye öğüteceksin.*”

ABDURRAHMAN GÜRSERES HOCA EFENDİ İLE TANIŞMA

Hâfız Mustafa Yaşar Efendi'nin Ankara'daki ilk yıllarında katıldığı Arapça derslerini Ankara Müftü Yardımcısı Gümüşhaneli Lütfi Doğan Hoca gece dersleri hâlinde yapar, birkaç grupla bu şekilde bir yol izlerdi. Hoca Efendi bir gün derse geldiğinde, İzmit Merkez Fevziye Camii'nde düzenlenecek bir hafızlık merasimi için davetiye geldiğini ve bu merasime katılmayı düşündüğünü söyledi. Hâfız Ali Osman Atakul ve Hâfız Ali Güran gibi hoca efendilerle bir araya geleceklerini de ifade ederek Hâfız Yaşar Efendi'ye “*Senin hafızlığım iyi, belki sana da iş düşer, beraber gidelim*” dedi. Böylece, altı gün sürecek olan bu hafızlık merasimine birlikte gittiler. Burada İstanbul ve Ankara'dan gelen başta Gönenli Mehmet Efendi, Abdurrahman Gürses Hoca Efendi ve Eminönü Yeni Camii imamlarından Nuri Efendi gibi pek çok kıymetli hafızlar, imamlar ve din görevlileri bulunuyordu. Akşam, yatsı ve sabah namazları da İstanbullu hafızlar tarafından hatimle kılınılıyordu. Son günün sabah namazını Ankara'dan gelen hafızlardan birinin kıldırma durumu söz konusu olunca Hâfız Ali Güran, Hâfız Mustafa Yaşar Efendi'ye “*Namazı sen kıldır*” diyerek onu mihraba doğru götürdü. Namazda okunma sırası Hûd Suresi'ndeydi. Hâfız Yaşar Efendi, bu surenin okunuş yönünden Kur’ân-ı Kerîm'in diğer surelerine nispetle daha zor bir sure olması ve cemaatin ağırlığının da tesiriyle namazı kıldırıldığı esnada iyice terledi. Buna rağmen Hûd Suresi'ni ilk rekâtta, Yûsuf suresini de ikinci rekâtta gayet güzel bir şekilde okuyarak namazı bitirdi. Namaz bitiminde -o sırada kış mevsimi ve havanın soğuk olmasına rağmen- Hâfız Yaşar Efendi'nin sırlıklam terlediğini fark eden Abdurrahman Gürses Hoca Efendi, Hâfız Yaşar Efendi selam verir vermez onu tutup çekerek minberin altındaki kapalı alana götürdü, talebelerine de kıyafet getirmelerini

söyledi. Kıyafetler gelince kendi elleriyle Hâfız Yaşar Efendi'nin üstünü değiştirdi. Hâfız Yaşar Efendi “*Hocam ben bu işe layık değilim*” diyerek geri durmak istediye de Abdurrahman Efendi fırsat vermedi ve “*Oğlum bu terle hastalanırsın. Biraz sıkıldın ama sıkılma, baba-evlat sıkılmaz (çekinmez)*” dedi. Ardından Hâfız Yaşar Efendi'ye “*Allah razı olsun*” dedi ve “*Menşein neresi?*”

diye sordu. Hâfız Yaşar Efendi “*Hocam, Arap Hafız'da okumuş*” dedi. Abdurrahman Efendi, hocasının kim olduğunu sorup Hâfız Yaşar Efendi “*Boyabatlı...*” der demez Abdurrahman Efendi kimi kastettiğini anlayarak “*Hâfız Mehmet mi?*” diye sordu. Hâfız Yaşar Efendi'nin “*Evet*” cevabı üzerine Abdurrahman Efendi duyulanarak ve uzunca bir âh çekerek ağladı, “*O bizim ağabeyimiz idi*” dedi. Geçmişi yâd ederek Mehmet Hâfız'ın hâlinde-hatırından sordu ve Arap Hafız'dan biraz bahsetti. Konuşmanın sonunda “*O bizim ağabeyimizdi*” dediği Hâfız Mehmet Efendi'ye selam yolladı. Hâfız Mustafa Yaşar Efendi'nin, Abdurrahman Gürses Hoca Efendi ile tanışması böyle bir hatıra ile vuku bulmuş oldu.

KİTAPLARA OLAN DÜŞKÜNLÜĞÜ

Hafız Mustafa Yaşar Efendi tam bir kitap aşığı idi. Çalışma azmi çok fazlaydı. Bir kitap eline geçtiğinde onu muhakkak okur, özetini çıkarırdı. Birkaç kere, aradığı bir bilgiyi bulmak için sabahdan akşama kadar kitapları karıştırmış ve akşam olduğunda artık gözleri kararmaktan kısa süreli görme güçlüğü çekmiştir. Geceleri az uyur, ya ibadet eder ya da kitap mütalaa ederdi. İlim ile ameli birbiriyle sıkı sıkıya irtibatlıydı. Oldukça geniş bir okuma yelpazesi vardı. İslamî ilimlerden başka özellikle Tarihe ilgi duyardı. Ancak faydalanacak insanlara kitap hediye etmekten de geri durmazdı. Zira insan yetiştirmek onun en önemli gayretlerinden biriydi. Bu bağlamda, insanlara faydalı olmak için maddî manevî tüm gücünü sarf ederdi.

Doksan yıllık bereketli ömrünün -ilim aşkıyla temayüz ettiği çocukluk çağlarından itibaren- her anını dolu dolu geçiren Hâfız Mustafa Yaşar Efendi, ömrünün hâsılası olarak geride eserlerini, yetiştirdiği talebelerini ve hayrâtını bıraktı.⁴ Kabri Çankırı Merkez Mezarlığı'ndadır. Allahu Teâlâ makamını âlî, kabrini pür-nûr eylesin. Âmin.⁵ ■

1. Mustafa Yaşar Efendi'nin hayatı ve eserleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Mustafa Yaşar Efendi, *Hayatı ve Eserleri*, İstanbul: İsmailiye Matbaası, 1978.
2. Mustafa Yaşar Efendi'nin hayatı ve eserleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Mustafa Yaşar Efendi, *Hayatı ve Eserleri*, İstanbul: İsmailiye Matbaası, 1978.
3. Osman Nuri Efendi, Hâfız Yaşar Efendi'ye hitabet çalıştırırken onu özellikle yüksek bir yere çıkartır ve o şekilde hitabet çalışması yaptırır.
4. Peygamber Efendimiz (sav): “*Kişi öldüğü zaman amelleri (nin sevabı) kesilir, ancak üç ameli hariç: Sadaka-i câriye, faydalanılan ilim ve kendisine dua eden sâlih evlât*” buyurmuştur. (Müslim, Vasıyye, 14 [1631]). Hâfız Mustafa Yaşar Efendi, Peygamber Efendimiz'in (sav) bizlere bildirdiği bu üç amele, Allahu Teâlâ'nın lütfu ve inayetiyle muvaffak olmuş; geride pek çok sadaka-i câriye, faydalanılan ilim ve hayır dua eden evlatlar, talebeler (manevi evlatlar) bırakmıştır.
5. Bu yazı, Hâfız Mustafa Yaşar Göletderevi'nin kendi eserlerinden, arşivimizdeki notlar ile ses kayıtlarından, yakınlarından ve talebelerinden edinilen bilgilerden ve Beyza Enise Balcı Gültekin'in lisans bitirme tezi olarak hazırladığı “*Göletderevi ve Evrâd-ı Kâdiriyye İsimli Eserindeki Hadislerin Değerlendirilmesi*” adlı çalışmasından faydalanılarak hazırlanmıştır.

ODALARDA

Ahmet Hakan Karataş

Kayseri Büyükşehir Belediyesi
4. Hikâye Yarışması Üçüncülük Ödülü

Çok geniş bir oda düşün. Düşündün mü? İyi. Sekiz yılının burada geçtiğini, normale göre birazcık geniş bir aile olduğunuzu. Annen Hanife, baban Fatih, abin Ömer, abinin karısı Hatice, yani görümcen. Abin evlenince eşini sizin eve getirdi. Annen de Hatice de dünden razıydılar buna. Hatırladın mı? Onu çok sevdin fakat belli edemedin. Ne çıkar? Ama o anladı senin kendisini sevdiğini. Bağışlasak yetmez mi birbirimizi? Bir

düşün, kocaman oda ve sen. 1973 yazı. Sen daha küçüksün o zaman. Yaşın dokuz. Annenle baban genç. İstanbul alev gibi yanıyor. İnsanlar akşamları kentin sokaklarında ferahlamak ümidiyle dolaşıyor. Camları açmak yetmiyor ve siz de iki katlı bir binada yaşıyorsunuz. Üstte ev sahibinin dairesi, altta kömürlük var. Daireniz sanki dört yüz oda ve yüz salon. Odalar sana çok büyük geliyor. Üç beden büyük olmasına rağmen giydiğin elbiseler gibi. Yine de seviyorsun o elbiseleri. Büyük müyük, kimin umurunda? Oturma odası içlerinden en büyüğü. Daha iki ay evvel kaldırılan

sobanın yarattığı boşluk, odaya başka bir atmosfer katıyor. Abin de on yaşında. Sünnet olmuş, aynı odanın köşesine konuşlandırılmış ranzanın alt katında boysuz boyuyla uzanıyor. Etrafına tül çekmiş annen, sinekler rahatsız etmesin ve abin ilk bakışta görülemesin diye. Abine kalsa bu sinek kategorisine seni de rahatlıkla dâhil eder. Ranzanın ikinci katına çıkarken çok gürültü ettiğin için sineklerden farklı olmadığını düşünüyor ve sana acıdan içine kaçmış incecik sesiyle bağırıyor. Vızzz. Abine benzeyen bir sinek mi geçti? Tepeden aşağıya eğilip tülün ardından onun yüzünü seyretmek ne

keyifli. Birbirine girmiş yüz çizgileri, iki makas darbesinden peyda olan anlamsız ifadeler. İnliyor olduğu yerde. Normal şartlarda kafasında durması gereken şapka, sünnetlik bölgeyi bir kale gibi koruyor. Ha ha ha. Eyvah! Kahkaham duyuldu. O zaman bir kere daha: Ha ha ha.

— Oraya gelirim kötü olur ama.

— Gelsene. Ha ha ha.

Bir avazda çıkan incecik bir feryat. Tabii o zamanlar, ileride abinin karısı olacak Hatice'den haberin yok. Hatice'den haberin var da karısı olacağından haberin yok. Teyzenin kızı Hatice. Sarışın, incecik. Hep hayalindeki zayıflık, ulaşamadığın. Güzel mi güzel. Abine belli belirsiz bir hayranlık besliyor. Sık sık size gelip gider. Abinin sünnetinden sonra her gün uğruyor. Ona gelme de gitme de demiyorsun. Diyemiyorsun. Hem bana mı düşer? Düşmez tabii annen dururken. O da git demiyor; hep gel diyor. Ama sen yine de bir düşün. Kocaman oda. Bir ucunda inim inim inleyen abin, kasıklarında bir şapka. Ha ha ha. Allah'tan bu kez içimden güldüm de duymadı. Ertesi gün evin içi hengâme. Kalabalık, hıncahınc, yoğun, mesafesiz, havasız. Bütün eş dost, konu komşu sizde. Tabii Hatice ve kuzenler de. Abinin yatağı arı kovanı. Tüm çocuklar onun etrafını sarmış. Özellikle kızlar. Herkes o yaşlarda akrabalık terimlerinden bihaber. Yani kuzen olduklarını unutanlar, yabancı bir nesneye bakar gibi yüzlerini ekşitip, buruşturup, büzüştürüp bakıyorlar abine.

Tüm bu çirkin kızların ileride senden güzel olacağından habersiz kendine özgü şuhluğunla onlarla konuşuyorsun. Bir düşün sekiz sene. Ne konuşulabilir ki o kadar? Susulabilir mi? İnsan kafayı yer. Sessizlik. Kalabalık. Curcuna.

Normal bir düğün gibi sünnet düğünlerinin de olmazsa olmazı takıdır. Bunu herkes bilir ve bir şey takar. Kimi akrabalar abinin düğününe hazırlıksız yakalandıklarından şikâyet ediyorlar. Bazıları büyük kâğıt paralardan taktılar abine, abinin sesi çıkmıyor, yazık. Üstelik evde herkesin önünde bir tabldotta yemek. Abin onlardan da mahrum. Kıyamam. Ancak günün sonunda yiyebilecek. Burnumdan getirdiklerinin acısı çıkıyor işte, gör sen. Kıyıda köşede birikmiş olanlar altınlarını özene bezene sardıkları bezden sıyırdılar ve öyle geldiler tabi. Teyzenden abinin yakasına asılan bir çeyrek; abinden teyzenin kulaklarını yırtan bir bağırtı. Havada birbirine giren iki mermi. Her şey azıyla çoğuyla karşılıklı. Senden de ikisine ha ha ha. Ver elini kıymalı pide, kıymasız şeyler ve cacık.

— Acaba bu sesler abimin kafasından mı geliyordur Hatice? Kih kih kih.
— Öyle demesene Zehra, yazık çocuğa. Acı çekiyor.

— Nasıl bir acı?

— Bilmem ki.

Hatice’nin yalınkat bir yaklaşımla abini koruması sana garip geliyor. Oysaki abin ne kadar da çekilmez bir insan. Tahammülsüz. Koskoca sekiz sene. Düşünmeye değer. Yaşamaya bile değmiş. Kocaman oda. Tıka basa insan. Karınları da öyle. Annen, o zamana dek yakın çevrede görülmemiş bir şeyin peşinde. Ranzanın yanına bir sehpa ve onun üzerine de büyükçe bir ajanda koydu. Herkes iyi dileklerini yazacak. Yalnızca iyi dilekler mi? Bırakın kötü dilekler sizinle mezarlarınıza kadar gelsin. Annen bu ajandayı saklayacak ve o da diğer her şey gibi -anılar, acılar, insanlar, fotoğraflar, pideler, pilavlar, cacıklar, kalabalıklar, sıcak havalar- bir süreliğine unutulacak. Takısını takan, davete icabet

etmekte hazırlıksız yakalananlar, sayfalarına birkaç cümle yazıp kenara çekiliyor ve yemeye kaldığı yerden devam ediyor. Abinin yüzünde manasız bir ifade. Sanki çok tuzlu cacık tadı. Üzerinden kıyması alınmış pide gibi hayat. Ha ha ha. Sekiz yıl. Bir düşün.

- Dört x iki = Sekiz

- Sekiz yıl – sekiz ses

- Kalan: o

- o = hayat

Sahi, sekiz yılım nasıl geçti o koskocaman ve o dapdar evde? Ev mi dardı yaşanılanlar mı? Düşünmeye değer. Bulunduğunuz semtten pek de dışarıya çıkmadın. Baban bir kere Beyoğlu’na; birkaç kere de diğer semtlere götürdü sizi. Tabii o zamanlar Hatice yok. Sen, baban, abin, annen. Beyoğlu, seni büyülemişti. Aklında ona dair bir iki şey vardı. Birincisi Galata ve köprüsü; bir diğeri İstiklal Caddesi. Her yer kalabalıktı: Kafeler, apartman önleri, iş yerleri, alışveriş mağazaları, kitapçılar. Bu kadar insan nerden gelip nereye gidiyorlardı böyle. Nasıl dayanıyorlardı bu koşturmacaya. 1972 yazıydı. Havanın sıcaklığı insanın iliklerine kadar işliyordu. Bu kadar sıcakta bile İstanbul’un kalabalığı dinmiyordu. Rüzgâr yok, dalga yok. Yalnızca dilinde mayhoş bir dondurma tadı.

Bir gözün hatıralarda bir gözün de Hatice’nin üzerinde. Abine uzaktan nasıl baktığını görüyorsun. Sanki dilinin ucunda bir sırrı taşıyor. Yahut o sırrı taşıyan dil, sırrını açıklayamadan kopmuş. Her yanda oda. Birinden çıkıp ötekine gitmen zaman alıyor. Kuzenler, arkadaşlar, akrabaların akrabaları, ilk defa gördüğün insanlar, son defa göreceğin insanlar, görmediğin insanlar. Bir günde evinize bu kadar insanın nasıl gelebildiğine şaşırmış bir vaziyettesin. Hepsı bir köşeyi tutmuş. Her köşede beyaz bir bayrak sallıyor anılar. Seni içine davet ediyor. Sen yanında ruh gibi Hatice’yle dolaşıyorsun evde. Birinden birine atlıyorsun maceraların. Onun da aklında bambaşka bir şey.

— Ne zaman iyileşir sence Zehra?

— Bilmem ki? Neden sordun?

— Hiç, merak ettim sadece.

— Tabii, kesin öyledir. Hah hah hah.

Misafir odasında abin meyve bıçağını bir sinirle nasıl da fırlatmıştı sana. Havada bir milim şaşmayan bıçak, bir mermi gibi diz kapağının biraz üstüne girmişti. Vücudunda bir gerilme mi var? Evet. Dizin mi sızlıyor? Hayır, sızlayan anılar. Düşündün mü? Neyi? Sekiz seneyi. Ah evet... Sekiz sene... Ne hızlı ne de yavaş. İnsanın yaşı ilerledikçe zaman algısı değişir mi? Belki de... Her şey geriye sarmaya başlar. Geriye doğru ileriye. Hatıralara doğru sıkışın lütfen. Her köşede bir anıya merhaba deyip evi baştan sona gezerken ve yaşıtlarınızla vakit geçirirken zaten akşam olmuştu. Misafirler evi bir bir terk ediyorlardı. Anılar seni bir bir terk ediyorlardı. Ama rahatlıyordun yükün azaldıkça. En son teyzen gitti. Beraberinde Hatice de. Ah Hatice, canım Hatice. Sen her şeyinle bir Hatice’sin. Sarışın güzelliğinle ve çürüyüp düşen eksik dişlerinle. Ama ağzının içindeki eksiklikle biraz daha komik bir Hatice’sin hepsi bu. Yoksa elbette yenisi çıkacak dişlerinin ve hiçbir şey senin güzelliğini gölgeleyemez. Elinden her iş gelir. Bir tek, bu evden ayrılmayı beceremezsin. Nedeni belli. Ranzanın yanında abimle bir şeyler konuşman hâlen belleğimde kayıtlı. Herkesin bir şeyler yazdığı deftere tek satır yazmaman da öyle. Hâlbuki... Ne bileyim. Bir şeyler yazarsın sanmıştım. Bir şeyler yazar olmadı sayfayı yırtar yanına alırsın ama yine de yazarsın öyle değil mi Hatice? Değil Zehra. Öyle be Hatice. Canım Hatice.

Abinin sünnet düğünü çok gerilerde kalmıştı artık. Belleğinin gerilerindeydi, sıkış tepişti fakat yine de oralarda bir yerlerdeydi. Albümlerdeki fotoğraflar... Ne ara çekilmişti. Abinin neredeyse bütün akrabalarla birer fotoğrafı vardı. Hepsı de hemen hemen aynı açıdandı. Ve senin de elinde pideyi dişlerken ve cacıktan bir

kaşık alırken yanında öylemesine duran Hatice’yle birkaç fotoğrafın... Zaten albümler ailelerin dâhili ve harici hafızalarıdır. Annenin bir çantaya alelacele doluşturduğu albümler. Bir de ajanda tabii. Çantada olduğu, hatta sünnet düğününde gelenlerce yazıldığı bile unutulan ajanda. Sekiz senede unuttur be insan hak verin bana. Hak verilir be sana Zehra. Sekiz sene bu. Boru değil. İstanbul’un eski, köy gibi bir semtinde, mahallesinde, caddesinde, sokağında geçen onca sene. Nasıl da sığmış bir albüme akıl sır ermez. O evden sonra taşındığınız eve de taşınalı sekiz sene olmuş öyle değil mi? Öyle. Sene 1981. Daha yeni, daha temiz, daha insancıl bir beldeydi taşındığınız. Sanki her zaman burada oturmuşsunuz da başka bir yere kıpırdamamışsınız gibi geçen sekiz sene. Genişleyen arkadaş, daralan akraba çevresi ve diğer çehreler. Büyüdükçe küçülen dünya. İçine sığılmaz olan dünya. Yatak odasında, bazanın altında bir şeyler ararken bulduğun o içinden çıkılmaz dünya... Eh be dünya! Çocukluğumuzu unutmuşuz burada. Olacak şey değil. Elinin tersiyle silinen tozlu sayfalar. Kocaman geniş kırmızı çantanın içinden çıkan bir de ajanda. Kimler kimler vardır şimdi. Belki de yoktur. Yaşını başını alanlar bir köşeye çekilmiştir. Gençler büyümüş, büyüemeyenler aynı kalmıştır.

Yarışmaya teyzeler kategorisinden katılanlar: Mehtap, Aygül, Firdevs.

Yarışmaya amcalar kategorisinden katılanlar: Ergül, Ufuk, Selami.

Yarışmaya kuzenler kategorisinden katılanlar: Melda, Selda (kardeşler), Elif, Beril.

Yarışmaya kuzen olup aynı zamanda büyük oldukları için abi kategorisinden katılanlar: Berkan, Mustafa, Ahmet, Hakan (ikizler).

Hangi kategoriye girdiği kestirilemeyen isimler: Furkan, Mücahit, Funda, Hümeysra, Hayrunnisa, Tarık.

Ve daha kategorilere ayrılamayacak

kadar insan. Kim ki bunlar? Şöyle demeli belki de: Kimdi? Hatırlamıyorsam ne önemi var? Doğrusun be Zehra. İnsan hatırlamıyorsa, aklına getiremiyorsa, bir mendil gibi tıkanıyorsa.

Bir süre abin hakkında yazılanları okudun.

Ömercim Allah düğününü de görmeyi nasip etsin inşallah.

İmza: Mehtap Samgüzel

İşte şimdi gerçek bir erkek oldun Ömer. Tebrik ediyorum seni.

İmza: Ergül Karayel

Ömer abi babam da yakında beni sünnet ettirecek çok korkuyorum.

İmza: Kaderortağın

Sünnet esnasında ne kadar cesur davrandığımı anlatıyorum herkese. Benim oğlumun ne kadar güçlü, cesur ve dayanıklı olduğunu herkes bilmedi öyle değil mi evlat?

İmza: Baban

Ömer biz seni çok seviyoruz biraz kötü bir el yazım var umarım okuyabilirsin bu deftere dört kişi adına yazıyorum aksi hâlde hepsini tek tek okuman gerekecekti biz de kızlarla böyle bir karar aldık buraya yazdıklarımı hep beraber düşünüp kararlaştırıyoruz neyse kısa sürede iyileşmeni ümit ediyoruz en çok ben ediyorum (burayı kendi başıma ekleme kararı aldım) hemen aramıza katıl daha bir sürü oyun oynayacağız sensiz tadı olmuyor hem de kızlar hep mızıkçılık yapıyor (burası da benden) diyeceklerimiz bu kadar kızlar saçımı çekiştiriyor sana şahsi dileklerimi ilettiğim için bana kızgımlar görüüürüz Ömer.

İmza: Beril (yazıyı yazan benim), Melda, Selda, Ayşe

Sana çok gıcık kapıyorum Ömer. İmza:

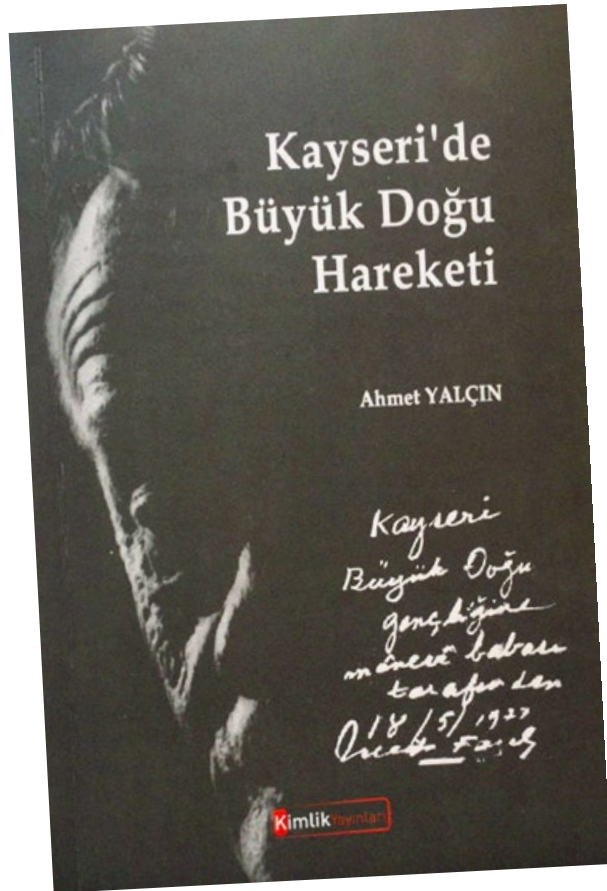
Ömer, sana bakınca çok da uzak olmayan geçmişimizi görüyoruz Hakan’la. Biliyor musun? Sünnet olmaya götürüldüğümüz

o gerici ortam bizi ister istemez ağlamaya sevk etmişti. Sünnetçinin hangimizi önce çağıracağını bekliyorduk, oturduğumuz yerde ayaklarımız titriyordu. Korkudan birbirimize sarılmıştık, ölüme yürüyen korkak iki askerdik. Bizim için acması ama dışarıdan bakan herkes için komik bir andı. Yıllar sonra ise bizim için de komik birer anı oldu, senin için de böyle olacak, üstelik sen bizden çok daha yürekli bir askersin biliyoruz. Hayatın boyunca bunu hiç yitirmemeni ümit ediyoruz.

İmza: Ahmet ve Hakan Karataş

Bir düşün sekiz + sekiz sene. Onca iyi dilek, onca sahte dilek, onca bilmem neler. Abin kaç kere okudu bu satırları sayamazsın. En çok da Ahmet ve Hakan abilerinin yazısından etkilendi. Ona teselli veren ve güçlendiren bir yazıydı, ömrü boyunca hatırlayacaktı. Ya diğerleri? Öylesine yana getirilmiş birkaç kelimeden ibaretti. Bir büyüsü, etkisi yoktu, ruhsuzdu en nihayetinde. Unutulmaya mahkûmdu. Bir düşün. Yeni eviniz eskisine göre daha küçüktü. Küçükük, kutu kadar. Ötekiyle kıyaslanamaz. Bahçe katı. Masmavi bir ev. Capcanlı. Kim bilir ferforjelerinde kaç çiçek yetiştirildi. Eski ev kiraydı, bu ise sizin. Burada da sekiz sene kaldınız, abinle okullar değiştirdiniz, arkadaşlar değiştirdiniz hepsi bu. Sekiz seneniz bu evin içinde, şu caddelerde, şu sokak aralarında kaldı. Bakkalda para üstü yerine verilen sakız gibi başka birine verildi. Çehreler, mahalledeki binalar gibi değişti. Binaların kat sayıları arttı. Bahçeler azaldı. Bahçe katında adamakıllı ev bulmaksa büyük şans. Siz o şanslı insanlardan birisiniz. Nice bitkiler, ağaçlar büyüdü o sekiz senede. Sen ve abin büyüdünüz, annenle baban biraz daha olgunluğa erişti. Sanki bu ev bahçesiyle ve insanın kanını ısıtan rengiyle cennetten bir köşeydi. Mahalledeki diğer evler ise hapishane. Sokaklar ile pencereler arası bir metre var yok. Caddeler ile evler arasında bir yaşam var yok. Nasıl geçtiğini anlamadın. Zaman, hiçbir şeyin anlaşılmması

Kayseri'de Büyük Doğu Hareketi

Mustafa İbakorkmaz

Osmanlı'nın son döneminde Türkiye'de zihinsel anlamda bir karmaşa ile birlikte ve aynı anda bir fikir çeşitliliği, entelektüel bir hareketlilik yaşıyordu. Hem Batı'dan gelen fikri akımlar hararetli bir şekilde takip edilip tartışılıyor hem de ülkenin sorunları etrafında canlı bir fikir hareketliliği yaşıyordu. Edebiyatta, ekonomide, siyasette, felsefede gündelik hayatın hemen her alanında eski ve yeni arasında bir gerilim doğmuştu. Belirsizlikler, kararsızlıklar ve kafa karışıklıkları vardı.

Bunların hiçbiri aniden olmadı elbette. Avrupa, sömürgecilik üzerinden ekonomik ve siyasi güç sağlamış, Aydınlanma dönemini kendi içerisinde birçok tartışma ile yaşamış, düşünce hayatında çığır açmıştı. Pozitif bilimlerdeki gelişmelere sanayideki ilerleme de eklenince Avrupa ile Osmanlı arasındaki dengeler önce bozulmuş, ardından makas giderek açılmıştı. Askeri, siyasi pozisyonlar iyice yön değiştirip Avrupa hemen her alanda

▲ Söğüt Fikir Kulübü

avantajlı duruma geçtiğinde Osmanlı yönetimi önce ne olup bittiğini anlamakta zorlandı. Ardından durumu anlamak ve tespit etmek için, Avrupa'yı anlamak için gençlerini tahsile gönderdi. Aslında son iki yüzyıldaki maceramızın günümüzü de belirleyen en önemli dönüm noktalarından biri Avrupa'ya tahsile gönderilen gençler olmuştur diyebiliriz. Çünkü askerî anlamda öncü birlikler, mesela Akıncılar düşmanı gafil avlamak, zayıf noktalarını tespit etmek, yıpratmak için giderlerken; entelektüel anlamda bir nevi akıncı olmaları düşünülen öğrenciler, tamamen düşmanın zehirli düşünceleriyle memleketlerine döndüler. Kahir ekseriyeti Batı hayranlığıyla malûl

olan bu gençler, bize yenilmişlik, geride kalmışlık, köhnemişlik duygusunu tattırmayı, bunları kabul ettirmeyi kendilerine görev bildiler.

Sonrası malum. Cumhuriyet ilan edildi. İnkılapları ve tek parti dönemini yaşadık. Geçmişimizle biçim ve içerik açısından kıyasıya bir kavga belki çoktan bitmişti ama, bu dönemde kavgada yenilen taraf tamamen imha edilmek istendi. Çünkü bahsini ettiğimiz geri kalmışlığın, yenilmişliğin tek sorumlusu geçmişimiz ve geleneğimiz olarak ilan edileli ve bu yargı kesinleşeli çok zaman olmuştu zaten.

PROJENİN İMALAT HATASI: NECİP FAZIL

Necip Fazıl Kısakürek, gelecek vaat eden bir genç olarak Batı eğitimi alıp oradan çağın bilimini özümseyerek ülkeye dönmesi için yurt dışı eğitimine gönderilen gençlerden sadece biriydi. Batı'nın göz kamaştıran, insanı kendinden nefret ettiren ve mankurtlaştıran yüzünü diğer kuşakdaşları gibi seyretti. Fakat zekası, onun Batı'nın arka sokaklarını görmesini de sağladı. Zaten düşünmeye olan istidadı, felsefe eğitimiyle birleşince Batı düşüncesi tarihinin aslında sürekli birbirini yok sayan bir hikâyeden ibaret olduğunu anlamasına yetti.

Necip Fazıl Kısakürek, gelecek vaat eden bir genç olarak Batı eğitimi alıp oradan çağın bilimini özümseyerek ülkeye dönmesi için yurt dışı eğitime gönderilen gençlerden sadece biriydi. Batı’nın göz kamaştıran, insanı kendinden nefret ettiren ve mankurtlaştıran yüzünü diğer kuşakdaşları gibi seyretti. Fakat zekası, onun Batı’nın arka sokaklarını görmesini de sağladı.

Hem bohem hayatı hem de gençlik yıllarında dünyanın şartlarının da bir sonucu olarak ortaya çıkan varoluşçu düşünceler, belki onun da kendi varoluşuyla ilgili sorgulamalara girişmesine yol açmıştı. Malum olduğu üzere Seyyid Abdülhakim Arvâsî ile tanışması, aradığı yolu bulması anlamına geliyordu. Zaten hayatının geri kalan kısmı o yoldaki yürüyüşünün hikâyesidir. Batı karşıtlığı, Baticılığın ilk zamanlarından beri var olan gelen bir çabadır. Lakin Batı karşıtlarının çoğu, Batı’yı tanıyacak müktesebattan yoksundur. Daha ziyade Baticılarla bir çekişmeden ibaret kör dövüşü şeklinde bir mücadele söz konusudur bu çevreler için. En safdil Batı karşıtlığı “ilmini alalım ahlakını almayalım” düşüncesinden öteye gidememiştir çoğunlukla. Öte yandan Batı’yı gerçek yüzüyle tanıdığı hâlde, etkin bir mücadele ortaya koyamayan insanlar da söz konusu. Fakat belki sadece Necip Fazıl Batı’nın gerçek yüzünü görebilen, bununla birlikte Batı’nın bozuk düşünce itikadına karşı duruş sergileyen bir fikir ve mücadele adamı olarak karşımıza çıkar. Necip Fazıl, düşmanının ciğerini bilen, kendine ve geçmişine saygı ve hürmetle bakabilen ciddi bir fikir adamı olmakla

▲ Ali Biraderoğlu ve Akif Emre

birlikte, düşmana karşı mücadeleyi hem teorik zemine oturtan hem de örgütlü bir mücadele içine giren bir aksiyonerdir. Büyük Doğu dergisi ve cemiyeti işte böylesi bir adamın gönlünden, tefekküründen doğmuştur.

Şimdilerdeki fikir hayatımızda, yaşanan böylesi bir insanın eksikliği ne derece hissediliyor bilemiyoruz. Büyük Doğu fikir dünyasının etki alanında yetişen o günün genç insanları, bugün hâlen fikir dünyamızın belli başlı kişileri olarak

varlıklarını koruyorlar. Onlardan sonraki kuşakta ise hem üstadlarının, hem de talebelerinin eksikliği giderek daha çok hissedileceğe benziyor. Çünkü artık böylesi imalat hatalarına, böylesi dava adamlarına rastlamak giderek daha da zorlaşıyor.

DALGA DALGA BÜYÜK DOĞU

Necip Fazıl Kısakürek, kim ne derse desin mütefekkir ve aksiyoner olarak,

düşünce, edebiyat ve siyaset hayatımıza adını yazdırmış bir insan. Düşmanın farkında olmakla başlayan macerası, kendinin farkına varışla başka bir boyut kazanmış, ülke gençliğinin de düşmanın ve kendinin farkına varması için tek başına büyük bir mücadeleye başlamıştı. O günlerde bir kör gibi el yordamıyla idrakini kurcalayan, hisleriyle yol ve yön bulmaya çabalayan milliyetçi ve maneviyatçı gençler, aradıklarını Necip Fazıl’da buldular. Büyük Doğu dergisi

kısa zamanda bir mektep oldu. İstanbul’a tahsil için giden gençler üstadın etrafında bir hale oluşturdular. Necip Fazıl şehir şehir, kasaba kasaba dolaşarak tüm ülkede gençleri etrafında büyük bir heyecanla toplayan konferanslar düzenledi. Büyük Doğu fikri, bir dava olarak gençlikte o güne kadar görülmemiş bir karşılık buldu.

Yükseköğrenim için İstanbul’a giden Kayserili gençler, Necip Fazıl konferans için Kayseri’ye geldiğinde onu tanıyan, Büyük Doğu dergisini bir mektep olarak

takip eden gençler üstadı onun Kayseri ile bir gönül bağı kurmasına neden olacak kadar sahiplendiler. Büyük Doğu dergisinde başlayan macera Büyük Doğu Cemiyeti olarak bir sivil toplum kuruluşu olduğunda ilk şubesini Kayseri’de açtı. 1950’li yıllardan günümüze kadar Kayseri, Necip Fazıl hayattayken ve vefat ettikten sonra da Büyük Doğu fikrinin adeta manevi merkezi hâline geldi. Öyle ki, Kayseri’nin bu özelliği günümüzde de devam ediyor demek büyük bir iddia olmayacaktır.

KAYSERİ’DE BÜYÜK DOĞU HAREKETİ

Akademisyen Ahmet Yalçın tarafından kaleme alınan “Kayseri’de Büyük Doğu Hareketi” adlı kitap, Necip Fazıl Kısakürek’in Kayseri ile ilişkilerini ve Büyük Doğu hareketinin başlangıcından günümüze kadar Kayseri’deki serencamını akademik bir hassasiyetle inceliyor. Kimlik Yayınları arasından yayımlanan kitap “Söğüt Fikir Kulübü” alt başlığını taşıyor.

Kitabın önsözünde yazar; “Türkiye’nin fikir hayatında önemli yeri olan Büyük Doğu düşüncesinin Kayseri’de çok köklü bir geçmişi vardır. 1950 yılında başlayan bu serüven hâlâ sürmektedir. 70 yıllık müesseseleşme boyunca yürünen yolları ve beklenen durakları konu edindiğimiz bu çalışmamız, fikri bir hareketin yerel temsilciliği çerçevesinde yaşanan tecrübeleri aktarmak, geleceği şekillendirme gayretiyle yola çıkacaklar için geçmişe doğru bakabilecekleri bir ayna vazifesi icra edecektir.” diyor.

Kitap dört ana başlıktan ve bu başlıkları açımlayan alt başlıklardan oluşuyor. Birinci bölümde “Büyük Doğu Mecmuası ve Büyük Doğu Cemiyeti” tanıtımı ve tarihçesi konu edilmiş. İkinci bölümde, Büyük Doğu Cemiyeti Kayseri Şubesi hakkında bilgiler yer alıyor. Bu bölümün sonunda Necip Fazıl’ın Kayseri Büyük

▲ Necip Fazıl Kısakürek

Doğu Cemiyeti’nin açılışında, Kayserililere yaptığı hitabın metni tarihî bir belge olarak yer alıyor. Necip Fazıl bu konuşmada Kayserililere “gönüldaşlarım” diyerek hitap ediyor. Bu konuşmada altı çizilesi birçok hususa değindiğini belirtmekte fayda var. Mesela şöyle diyor: “Bu zamana kadar başımıza ne geldiyse şaşırtıldığımız, bezdirildiğimiz ve yıldırıldığımız için geldi. Şaşırmayacağız, bezmeyeceğiz, yılmayacağız! Şaşırtırlar, şaşırmamanın devası zekâdır. Bezdiriler, bezmemenin ilacı aşktır. Yıldırırlar, yılmamanın mer-

hemi imandır. Zekâ, aşk ve iman ise, toplu olarak, Anadolu’nun her biri bir tarafta bir dağa sığınmış, burada da topyekün Anadolu örneği hâlinde Erciyes’i tutmuş, tam bir Kayseri ve Kayserili servetidir. Sizi, eşekleri boyamakla vasıflandıran zekâsız, aşksız ve gayretsiz telakki, bir gün gelecek, boyanmış tarihî eşeklerin foyasını meydana çıkaran cereyanın öncüleri diye vasıflandıracaktır!” (sf. 30) Görüleceği üzere Necip Fazıl, Kayserilileri zeka, aşk ve iman noktasında bir potansiyel olarak değerlendiriyor. Büyük

Necip Fazıl ve Büyük Doğu düşüncesi açısından, bugün yeni nesiller tarafından çok bilinmese de, Kayseri merkezî öneme sahip bir şehirdir. Kayseri ve Kayserililer genellikle büyük davaların peşine düşmek yerine ticaretle uğraşmayı, paraya değer vermeyi tercih eden insanlar olarak nitelendirilirler. Fakat bu kitap bağlamında şunu rahatlıkla görebiliyoruz: Samimi ve hakikatin peşinde bedel ödemeyi göze alan bir düşünce adamı etrafında her tür fedakarlığı göze alacak şekilde bir davaya gönül vermek de Kayserililer için yadırganacak bir tutum değildir.

Doğu düşüncesinin gelecekte de önemli temsilcilerinden olarak görüyor.

Üçüncü bölüm “Büyük Doğu Fikir Kulübünün Kuruluşu” başlığını taşıyor. Bu başlık altında Büyük Doğu Fikir Kulübü Kayseri Şubesi, Türk Ocağı, Milliyetçi Türk Talebe Birliği Kayseri Temsilciliği, Particilik ve Büyük Doğu ayrışması konuları o günlerin tanıkları ve belgeler üzerinden kayıt altına alınıyor. Yaşanan gelişmeler hakkında detaylı bilgiler veriliyor.

Dördüncü bölümde ise “Söğüt Fikir Kulübü’nun Kuruluşu” anlatılıyor. Bilenler biliyor, Kayseri’de gerçekten Büyük Doğu fikir dünyasına vaktiyle mensup olmuş çok sayıda insan var. Bunların arasında akademisyenler, iş adamları, öğretmenler gibi toplumun farklı kesimlerinden

insanlar bulunuyor. Kayseri’de çok sayıda Büyük Doğucu bulunması, kimi küçük, kimi büyük Büyük Doğucu grupların mevcudiyeti anlamına da geliyor. Bu toplulukların kimi sohbet gurubu, kimi sivil toplum kuruluşu (dernek veya vakıf) olarak varlığını sürdürüyor. Bu topluluklardan biri de Necip Fazıl Kısakürek’in en gözde talebelerinden biri olan Ali Biraderoğlu etrafında oluşan Söğüt Fikir Kulübüdür. Söğüt Fikir Kulübü bir kitabevi olarak etkinliğine başlamış olmasına rağmen çok uzun yıllar Büyük Doğu düşüncesini merkeze alarak kesintisiz entelektüel çalışma yürüten bir kulüp olmuştur. Büyük Doğu düşüncesinin bir okul olarak yaşadığı en önemli etkinliklerden biridir. Ahmet Yalçın, kitabın bu bölümünde Söğüt Fikir Kulübünü geçmişten günümüze kadar tüm tarihini ve çalışmalarını ayrıntılı bir şekilde anlatıyor. Bu bölümde, Söğüt Fikir Kulübünün kurucusu Ali Biraderoğlu, Biraderoğlu’nun kulüp etkinliklerinde kullandığı yöntem, Söğüt’ün fikir temelleri hakkında bilgiler veriyor. Bu bölümde ayrıca Söğüt’te düzenlenen eğitim faaliyetlerine bir müddet devam edip ayrılanlar, Kayseri’deki Büyük Doğu hareketi içinde yetişenler de tanıtılıyor. Söğüt Fikir Kulübünün en önemli yönlerinden biri belli bir müfredat ve sistem dahilinde çok disiplinli kitap okumalarının yapıldığı bir merkez olmasıdır. Bu açıdan düşünüldüğünde Söğüt Fikir Kulübünün kütüphanesi de ele alınması gereken başlı başına bir konudur. Bu nedenle Ahmet Yalçın’ın, Söğüt Kütüphanesine müstakil bir alt başlık oluşturduğu görülüyor. Dördüncü bölümün son konusu ise Büyük Doğu İdarehanesinde Çalışan Kayserililer. Bu bölümde de görüleceği gibi, Büyük Doğu’nun içerisinde, hatta kalbinde Kayserililer en baştan beri elini taşın altına koyan insanlar olarak yer almışlardır.

Ahmet Yalçın, kitap boyunca verdiği bilgiler ardından sonuç bölümünde topluca bir değerlendirme yaparak kitabın

hitamına geliyor. Metin kısmının ardından Büyük Doğu ve Kayserililer bağlamında belge niteliği taşıyan bir fotoğraflar bölümü de bulunuyor.

SONUÇ NİYETİNE

Necip Fazıl ve Büyük Doğu düşüncesi açısından, bugün yeni nesiller tarafından çok bilinmese de, Kayseri merkezî öneme sahip bir şehirdir. Kayseri ve Kayserililer genellikle büyük davaların peşine düşmek yerine ticaretle uğraşmayı, paraya değer vermeyi tercih eden insanlar olarak nitelendirilirler. Fakat bu kitap bağlamında şunu rahatlıkla görebiliyoruz: Samimi ve hakikatin peşinde bedel ödemeyi göze alan bir düşünce adamı etrafında her tür fedakarlığı göze alacak şekilde bir davaya gönül vermek de Kayserililer için yadırganacak bir tutum değildir. 50 yılı aşan bir süre geçmiş olmasına rağmen Büyük Doğu’ya ve üstad Necip Fazıl’a gönül veren dava adamları hâlen bu şehirde yaşamaktadır. Şehirle birlikte anılan olumsuzluklardan bilinçli bir şekilde uzak durarak, şehrin imajına zarar veren yanlış değerleri ellerinin tersiyle iterek yaşamaya devam ediyor bu insanlar. Hâlen birer dava adamı olarak. Bu kitapta Büyük Doğu’nun tarihi kadar bu tarihte Kayseri ve Kayserililerin yerini okuyunca şaşırmayacak okur olacağını zannetmiyorum. Bu hikâyenin kahramanları ve hikâyeyi dışarıdan bilenler hariç. Onlar da bu kitap vesilesiyle geçmişe bir yolculuk yapacaklar. Belki bir miktar da iç hesaplaşma. Bu kitap vesilesi ile son dönemlerde kitapları da yayınlanan Ali Biraderoğlu’nun ciddi bir biyografisinin de zamanı geldi diye düşünüyorum. Kalemin ve kelamin ishal olduğu bir dönemde evinin ve Söğüt’ün duldasında fikir namusundan başka herhangi bir kaygısı olmayan bir hafızayı ve dili diri tutmayı gaye edinerek kelime kelime çırpınan Büyük Doğu perspektifini en özgün biçimiyle savunduğunu ve temsil ettiğini düşündüğüm Ali Biraderoğlu’nun

özellikle Necip Fazıl’ın düşünce boyutu ve bunun düşüncelerindeki tezahürlerinin ete kemiğe bürünmesi vaktinin geldiğini düşünüyorum. Ahmet Yalçın’a da emekleri için teşekkür etmek kalıyor geriye... ■

Sofra

Yağbari

HAZIRLANIŞI

Ciğerleri zeytinyağında yüksek ateşte 2-3 dakika kavurun.

İnce ince doğranmış soğanları ilave edip 10 dakika dtaha kavurmaya devam edin.

Tuz, salça ve toz biberi ekleyerek 5 dakika daha kavurun.

Kavrulan ciğerleri soğan piyazı ile servis edin. ■

Afiyet olsun...

Malzemeler

1 kg ciğer

2 soğan

5 yemek kaşığı zeytinyağı

2 tatlı kaşığı domates salçası

1 tatlı kaşığı kırmızı biber

1 çay kaşığı tuz

Diyabetik Ekmek pek yakında sizlerle!

www.kaytur.com.tr

Kültürden..

KÜLTÜR SANAT GÜNCEİ

TARİHİ GÜNLER YAŞIYOR, TARİH YAZIYORUZ

Bugün nasıl tarih olur? Günü yaşayıp giderken bunu düşünmeyiz. Ama dünlere eklenen her yeni gün geçmiş zaman olur. Kişisel hayatımızda geçmiş zamanı bir hatıra olarak sınırlı olarak saklarız hafızamızda. Yaşadığımız her günün anısı yoktur. İstesek de tutamayız aklımızda. O yüzden hayatımızın çoğu anı zamanın içerisinde kaybolur gider. Buna rağmen tarih denilen bir ilim vardır. Savaşların, felaketlerin, dönüm noktalarının yaşandığı olaylar bu ilmin konusudur.

Tüm dünyayı saran ve günümüzü, hayatımızın her alanıyla belirleyen bu salgın dönemi, hiç şüphesiz dünya tarihi açısından en önemli dönüm noktalarından birini teşkil ediyor. Yukarıdaki soruyu tekrar soracak olursak, yani bugün nasıl tarih olur diye sorarsak, cevabı belki bu satırlarla ilgili olacak.

Yaşadığımız hayatta; yazılı, sözlü ve görsel olarak neyi kayıt altına alıyorsak onlar tarih olacak. Çünkü tarih bilimi için belge gerekli. Bugün kayıt altına aldığımız küçük notlar bile ileride tarih açısından bir belge haline gelecek. Dolayısıyla Şehir Kültür Sanat dergisi tarih için kayıt tutmaya devam ediyor. Söz gelimi burada kendi merakımız ve meramımız için bir araya getirdiğimiz haberler vasıtasıyla bir iletişim gerçekleştiriyoruz. Ama öte

yandan dergimizdeki yazı ve haberler gelecekte bu günü merak edenler için eşsiz bir tarihi belge değeri kazanacak. Yani tarih sadece yapılan eylemlerin büyüklüğü ile sınırlı değildir. Bir de onun yazılan bir yanı vardır ki, Şehir Kültür Sanat dergisi çıktığı ilk günden beri içeriğinin en önemli unsurlarından biri olarak bu bilinci taşıyor.

Covid-19 günleri daha birinci dalgasını tam atlatamamışken ikinci dalga etkisiyle hayatımızı alt üst etmeye devam ediyor. İmkanlarımız dahilinde öteden beri yaşadığımız hayatı sürdürmeye çalışıyoruz. “Her şeyin başı sağlık” diyen atalarımızın ne demek istediğini daha net anlıyoruz. Aldığımız nefes hayat memmat meselesi haline gelince, sağlık başta olmak üzere en temel ihtiyaçlarla sınırlanan bir hayata sığınmak zorunda kalıyoruz. Durum bu minval üzere olunca kültür ve sanat gibi konular daha ikincil bir sıraya düşüyor. Fakat şunu da biliyoruz, moralimizi de yüksek tutmamız gerekiyor. Bu açıdan bakıldığında da kültür ve sanat etkinlikleri belki eskiden verdiğimiz önemden daha bir çok önem kazanıyor.

Şehrimizde pandemi günlerinin tüm olumsuzluklarına rağmen hayat devam ediyor. Büyükşehir Belediyesi’nin diğer tüm alanlardaki çalışmaları gibi kültür ve sanat etkinlikleri de şartların el verdiği ölçüde hiç hızını kesmedi. Hatta ki bazı

açılardan çığır açıcı yeni hizmetler üretmeyi başardığını da burada teslim etmek lazım.

Öte yandan çeşitli kurumların, sivil toplum kuruluşlarının kültür sanat çalışmaları da sekteye uğrasa da kendine mecra arayışında. Şehir adına umut ve memnuniyet verici birçok etkinliğin gerçekleştirildiğini de görüyoruz.

Bu yıl hepimizin hayatında unutulmaz izler bırakarak sona doğru ilerliyor. Yakınlarımızdan kaybettiklerimiz oldu. Kimilerimiz hastalığı yenmeyi başardı. Çoğumuz da sıramızın gelmesini bekliyoruz. Bu hengame içerisinde 2020 yılının sonuna doğru geliyoruz. Şehir Kültür Sanat dergisi bu sayı ile 2020 yılını tamamlıyor. Sağlıklı, sıhhatli, Allah’ın bu yaman imtihanı üzerimizden kaldırdığı güzel günlerde ve yeni bir yılda yeniden Şehir Kültür Sanat sayfalarında buluşmak dileğiyle...

Kayseri Devlet Tiyatrosu “Perde” Dedi

Kayseri’nin tanımayanları şaşırtacak özelliklerinden biri hiç şüphe yok ki, sanat dalları arasında tiyatroya verdiği önem ve gösterdiği ilgidir. Geçmişte Türkiye’nin belli başlı Şehir Tiyatrolarından birinin Kayseri’de kurulmuş olması, ve tiyatro ekibinin ve şehir halkının tiyatro sanatına ilgisine cevap vermek için başlı başına bir Şehir Tiyatrosu binası kurulması bunun göstergesidir. Şehir Tiyatrosu kadrosuyla birlikte yaşama imkanı bulamamış olsa bile, Kayseri’de tiyatro aşıkları her zaman var olagelmıştır. Nitekim, Büyükşehir Belediyesi, kurduğu Konservatuvarda, sürekli olarak tiyatro sanatına ayrı bir önem vererek, tiyatro eğitiminin devamlılığını sağlamıştır. Türkiye’de ilk kez gerçekleştirilen Uluslararası Liseliler Tiyatro Festivali uzun yıllar devam etmiştir. Kayseri yıllar boyunca hem şehrimizdeki tiyatrosever lise öğrencilerine sahne heyecanı yaşatmış, hem de uluslararası düzeyde bir festivali başarı ile devam ettirmişti.

Şehrimizde özel organizatörler tarafından da sürekli olarak turneye çıkan tiyatro grupları davet edilir. Sezon boyunca Şehir Tiyatrosu boş kalmaz. Mutlaka konservatuvar öğrencilerinin hazırladığı oyunlar sahnelenir. Hem yetişkinler, hem de çocuklar için sahnelenen oyunlar şehir halkına sezon boyunca sunulur.

Şehirdeki tiyatroseverlerin yıllar boyunca dile getirdikleri iki talebi de burada hatırlamakta yarar var. Birincisi üniversitelerimizden birinde tiyatro bölümünün açılması gençlerin isteğidir. Buradan ilgililere duyurmuş olalım. İkinci istek ise, yıllardır dile getirilen bir istektir. Tiyatro seyircileri sezon içerisinde sadece özel tiyatro gruplarının değil, Devlet Tiyatrosu’nun da Kayseri’de sürekli olarak faaliyet göstermesini talep edegelmişlerdir. Bu istek uzun yıllardır dile getirilen, adeta ümit kesilmiş bir hayal haline gelmişti. Kayseri Büyükşehir Belediyesi tiyatroseverlerin bu isteğine kulak verdi ve Devlet Tiyatrosu, Kayseri’ye kalıcı olarak davet edildi. Büyükşehir Belediye Başkanımız Dr. Memduh Büyükkılıç gerekli girişimlerde bulunarak Devlet Tiyatrosu’nu Kayseriye kalıcı olarak getirdi.

15 teknik eleman, 5 yöneticinin burada istihdamı için, Cumhurbaşkanlığına ve Maliye Bakanlığımıza ilgili yazıları yazdı. Süreç böylece başlamış oldu, pandemi nedeniyle de bugünlere gelindi” diye konuştu.

“KARAMSAR DEĞİLİZ, İNŞALLAH BU SÜREÇTEN DE ÇIKACAĞIZ”

2020 yılını turizm ve kültür yılı olarak hedeflediklerini ancak pandemi nedeniyle beklenen standartlara ulaşamadığını belirten Büyükkılıç, “Bir şehri alt yapısı, fiziki mekanları ile güzelleştirebilirsiniz. Ancak sosyokültürel açıdan gerekli çalışmalar yapmadığınızda adeta bir kanadının eksik olduğunu da hissedersiniz. Her şeyi dört dörtlük yaptığımızı iddia etmiyoruz ama dört

Kayseri Devlet Tiyatrosu yeni sezonda ‘Taş Bademleri’ adlı oyun ile perdelerini açtı. Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, “Makarr-ı evliya, makarr-ı ulema dediğimiz veliler ve âlimler şehri olan Kayserimizde Devlet Tiyatrosu yeni bir zenginlik, yeni bir güzelliiktir” dedi.

Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç’ın Ankara’da yaptığı çalışmalar sonucunda kurulan Kayseri Devlet Tiyatrosu, tüm dünyayı etkisi altına alan Yeni Tip koronavirüs (KOVİD-19) nedeniyle faaliyetlerine ara vermişti. Kayseri Devlet Tiyatrosu, yeni sezonda Remzi Özçelik’in yazdığı, Berrin Kulya Balkanlar’ın yönettiği Bursa Devlet Tiyatrosu sanatçıları tarafından sahnelenen ‘Taş Bademleri’ adlı oyun ile tiyatroseverlerle buluştu. Korona virüs tedbirleri kapsamında Hayat Eve Sığar (HES) koduyla girilen, maske ve mesafe kurallarına uyularak izlenen oyunu, Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, eşi Dr. Necmiye Büyükkılıç ve Devlet Tiyatroları Genel Müdürü Mustafa Kurt da izledi.

Oyun öncesi bir konuşma yapan Başkan Büyükkılıç, “Kültür Turizm Bakanımız ve Bakan Yardımcımıza bu alandaki çalışmalarından dolayı teşekkür ediyorum. Genel müdürümüz de bölgemizin insanı olunca adeta ağabey, kardeş mantığında teklifsiz görüşmelerimiz oldu, bizlere yol gösterdi.

O yoldan hareket ederek bu süreci tamamlamak çok şükür nasip oldu. Burası daha önce Büyükşehir Belediyesi bünyemizde Şehir Tiyatrosu olarak bulunuyor ve değişik etkinliklere fırsat veriliyordu. Kayseri’ye Devlet Tiyatrosu’nun kurulması teklifinde bulunduğumda ilk talepleri salon konusu oldu. Ben de ‘hem salonu vereceğiz, hem de ne eksigi varsa birlikte tamamlayacağız’ dedim. Öyle deyince işimiz kolaylaştı. Bakanımız da nezaketi ile her zamanki yapıcı yaklaşımı ile Kayserimize bölge müdürlüğünün kurulması için, 20 sanatçı,

dörtlük yapmak için gayret gösterdiğimizi ifade etmek istiyorum. İyi niyetimizden hiç kimsenin şüphesi olmasın, art niyet nedir bilmeyiz. 2020 yılını kültür ve turizm yılı olarak hedeflemiştik, bu konuda da 2019 yılında epeyce mesafe almış, alt yapısını oluşturmuştuk ama gelin görün ki pandemi süreci başlayınca ister istemez arz ettiğimiz standartlara erişemedik. Karamsar değiliz, inşallah bu süreçten de çıkacağız, yeter ki maske, mesafe, temizlik kurallarına uyalım” ifadelerini kullandı.

“HER HAFTA KAYSERİ’DE OLACAĞIZ”

Devlet Tiyatroları Genel Müdürü Mustafa Kurt da yaptığı konuşmada, “Hem sayın valimiz, hem büyükşehir belediye başkanımız çok büyük çaba sarf ettiler. Biz bundan sonra şimdilik Devlet Tiyatrosu turne düzeninde her hafta Kayseri’de olacağız. Kayserimiz için Devlet Tiyatrosu çok önemli. Devlet Tiyatrosu’nun bir şehirde olması o şehir için büyük bir şans. Devlet Tiyatrosu akademik de kurum, Devlet Tiyatromuzun Kayseri’ye çok yakışacağını, çok büyük talep ve ilgi olduğunu biliyorum” dedi.

KIZIL KÖŞK EKBERİ GELENEĞİN KAYSERİ’DEKİ İZİ

Kızılköşk, Kayseri halkından çoğunun haberdar olmadığı önemli bir tarihi yapıdır. 13 yüzyıla tarihlenen yapı, Kayseri tarihine ilgi duyanların dışında pek bilinmez. Belki bulunduğu bölgenin halkı tarafından tarihten kalan bir harabe olarak tanınır o kadarla sınırlıdır.

Oysa Kızılköşk, Kayseri’de Selçuklu dönemi eserlerinin en önemlilerinden biridir. Yapım

Kayseri şehir merkezinin güneyinde, ovidan birden yükselen tepelik Billur Bağları semtinde, Kızıl Tepe tümölüsü önünde, Hızır İlyas Köşkü gibi ovaya karşı zaviyeden hakim bir yerde yaptırılmış olup II. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından Taceddin Emir Tac isimli şeyhe, etrafındaki

Kızıl Köşk’ün vakfiyesinde şahit olarak Mevlana ve Seyyid Burhaneddin gibi hem dönemlerinde hem yüzyıllardır saygı gören büyük mutasavvıfların bulunması, Seyyid Emir Tac’ın dönemin en büyük zatlari nezdinde gördüğü saygıyı ve önemi bize işaret etmektedir. Bilindiği gibi, Muhyiddin İbn Arabi, hayatının önemli bir kısmını Anadolu’da geçirmiş, burada ise Malatya, Konya ve Kayseri arasında sık sık seyahat etmiş, buralarda birçok öğrenci yetiştirmiştir. Konya’da yetiştirdiği manevi oğlu Sadreddin Konevi’nin ünü çok ön plana çıktığı için Malatya ve Kayseri’de yetiştirdiği öğrenciler pek bilinmez. Fakat, Emir Tac’ın, Ekberi geleneğinin önemli temsilcilerinden biri olarak Kayseri’de yaşamış olması üzerine durulup, müstakil eserler verilmesi gereken bir konudur. Zira o dönemde Kayseri, Muhyiddin İbn Arabi ve Evhadüddin Kirmani gibi tüm zamanların en önemli mutasavvıflarının yaşadığı, öğrenci yetiştirdiği bir ilim ve tasavvuf merkezi olarak gözükmektedir.

Kızıl Köşk’ün mukimi olarak Emir Tac ve belki kısa bir müddet sonra yine Ekberi geleneğinin en önemli isimlerinden biri olan Davud el-Kayseri’nin bu şehrin evlatları olarak dikkate alınması, Ekberiliğinin şehrimizdeki izlerinin geniş bir şekilde ortaya çıkarılması ilim erbabı için adeta bir görev olarak durmaktadır. Ne yazık ki, bu konuda Mehmet Çayırdağ’ın Kızıl Köşk

tarihi hakkında kesin bilgiler olmamakla birlikte 13. yüzyıl eseri olduğu konusunda bir görüş birliği olduğu söylenebilir. Kubadabad Sarayı, Haydarbey Köşkü, Hıdırellez Köşkü gibi, 13. yüzyıl Selçuklu mimarisinin tipik özelliklerini taşıyan bir köşktür.

arazi ve Erciyes Dağı’ndan gelen su ile birlikte vakfedilmiştir. Kimi kaynaklara göre Taceddin Emir Tac, Abdülkadir Geylani’nin torunlarından biridir. Bu zatın, Muhyiddin İbn Arabi’nin Kayseri’deki halifesi olduğu da yine bazı kaynaklarda yer almaktadır.

vakfiyesinden hareketle yazdıklarının dışında kayda değer bir çalışma henüz ortaya konulmamış durumda.

Kızıl Köşk Restore Ediliyor: Büyük ve önemli bir miras olan Ekberilik, Kayseri'nin yeniden ele alması ve derinlemesine araştırmalarla mevcut bilgileri ortaya çıkarması gereken bir konu. Taceddin Emir Tac belki de Kızıl Köşk'ün restorasyonu ve ihyasının ardından daha çok gündemimize gelecek.

Büyükşehir Belediyesi, başkan Memduh Büyükkılıç'ın talimatıyla Anadolu Selçuklu Devleti 1. Alaaddin Keykubad dönemine tarihlenen Billur Bağları mevkiindeki Kızıl Köşk ayağa kaldırılarak, restorasyona hazır hale getirildi.

800 yıllık tarihe sahip olduğu belirlenen Kızıl Köşk'te Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen kazı çalışması sona erdi. Kazı çalışmasının hemen ardından ise restorasyona yönelik projelendirme çalışmaları başlatıldı. Önümüzdeki yıl bir taraftan yapı çevresinde kazı çalışmaları sürdürülecek, diğer taraftan da ana yapıda restorasyon çalışmalarına başlanacak. Kayseri Müze Müdürlüğü denetiminde tamamen Büyükşehir Belediyesi uzmanları tarafından yürütülen çalışma, arkeolojik kazı disiplini içerisinde orta vadeli hedefler arasında yer alıyor.

“Kayseri Önemli Bir Selçuklu Şehri” Kızıl

Köşk hakkında bilgiler aktaran Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, Kayseri'nin önemli bir Selçuklu şehri olduğuna vurgulayarak, “Şehrimizin doğusunda Haydar Bey Köşkü, kuzeyinde Hızır İlyas Köşkü, batısında Keykubadiye Sarayı ve şu anda da günündeki Kızıl Köşk. Bunlar bize Selçuklu dönemine ilişkin çok önemli bilgiler aktarıyor. Etrafı köşkle kuşatılmış bir Selçuklu şehriden söz ediyoruz. İnşallah bu projemizi tamamlayarak şehrin tarihine önemli bir katkı daha sağlayacağız.” ifadelerini kullandı.

Dr. Memduh Büyükkılıç, kentin tarihine sahip çıkma yönündeki çalışmalarına “tarihi” bir hamle daha ekleyerek, yok olmaya yüz

tutmuş Selçuklu Dönemi anıt eserlerinden Kızıl Köşk'te çalışma başlattı. Başkan Büyükkılıç, Kayseri'nin sadece bugünü veya yarını ile değil, aynı zamanda dünyayla bir bütün Kayseri olduğunu söyleyerek, tarihe ışık tutan çalışmalara kararlılık ve titizlikle devam ettiklerini ifade etti. Bu çalışmayla birlikte Büyükşehir Belediyesi'nin eş zamanlı desteklediği kazı ve restorasyon çalışmalarının sayısı 4'e ulaştı.

Kayseri'nin tarihini, kültürünü, sanatını yaptığı çalışmalarla hep ön planda tutan Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, tarihin yazıldığı ve yaşandığı bir şehir olan Kayseri'de tarihi yapıların kazı çalışmalarına özel ilgi gösteriyor. Bu kapsamda Selçuklu Döneminden kalan ve yok olmaya yüz tutmuş Billur Bağları mevkiindeki 800 yıllık Kızıl Köşk'te çalışma başlatılması talimatını veren Başkan Büyükkılıç, çalışmaları yerinde denetledi.

KEYKUBADİYE SARAYI ÇALIŞMALARI DEVAM EDİYOR

Selçuklu Dönemi'nden kalan en önemli eserlerden biri hiç şüphe yok ki Keykubadiye Sarayı. Yıllardır bir harabe halinde bulunan, kaderine terkedilmiş halde tamamen yok olmayı bekleyen Keykubadiye Sarayı da gereken ilgiyi gördü ve şu anda kazı çalışmaları yürütülüyor.

Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, İl Kültür Turizm Müdürü Dr. Şükrü Dursun ile birlikte Büyükşehir Belediyesi öncülüğünde Keykubadiye Sarayı'nda yürütülen kazı çalışmalarını inceledi. Kayseri'nin tarihine ışık tutan ve bunu adeta miras olarak gören Başkan Büyükkılıç, kazı çalışmalarının süresinin artırılacağını da müjdesini verdi.

Anadolu Selçukluları'nın en parlak döneminde Sultan 1'nci Alaaddin Keykubad tarafından 1220'li yıllarda inşa ettirilen Keykubadiye Sarayı'ndaki kazı çalışmaları Büyükşehir Belediyesi destekleriyle devam ediyor. Başkan Büyükkılıç'ın tarihi değerlere sahip çıkma anlayışıyla gerçekleştirdiği çalışmaların içerisinde Keykubadiye Sarayı özel önem taşıyor.

Başkan Büyükkılıç, İl Kültür ve Turizm Müdürü Dr. Şükrü Dursun ile birlikte

Keykubadiye Sarayı'nın kazı çalışmalarını yerinde gördü. Çalışmaları yakından takip eden Başkan Büyükkılıç, Kayseri'nin dört bir tarafında Selçuklu dönemine ait önemli eserler olduğunu belirterek, şu bilgileri verdi:

“Şeker Fabrikamızın olduğu bölgede sarayın ya da köşk diyebileceğimiz bu tarihi yapıda çıkan eserlerin bir kısmını görebiliyoruz.

Kazı heyetimiz yaklaşık senede üç ay çalışıyor. Altı senedir bu çalışma sürüyor. Kültür Bakanlığımızla yaptığımız görüşmeler sonrasında değerli Kültür Müdürümüzle birlikte inşallah bu kazı süresini 12 aya çıkarma yönünde gayret içinde olacağız” Büyükşehir Belediyesi olarak şehrin tarihi değerlerini ortaya çıkaracak tüm çalışmaları çok önemsediklerini kaydeden Başkan Büyükkılıç, “Burada kazıya yönelik çıkan çalışmalarda ortaya çıkan eserler hem bizi hem de ekibimi yüreklendirdi, cesaretlendirdi. İnşallah bu kazı süreci hem hızlanacak hem daha güzel eserler çıkacak. Aynı zamanda Kızıl Köşk ile ilgili çalışmalarımız belediyemizce yürütülüyor. Kültepe Kanış-Karum'da da devam ediyoruz. 7.5 milyon yıl önce yaşamış olan fillerinin atası mamutların olduğunu da biliyoruz. Yamula bölgesinde çıkanlarla da gerçekten Kayseri'nin bu yönden zengin olduğunu söylemek mümkün. Bu konulara gerekli desteği Büyükşehir Belediyesi olarak verdik

bundan sonrada aynı desteği vermeye devam edeceğiz” diye konuştu.

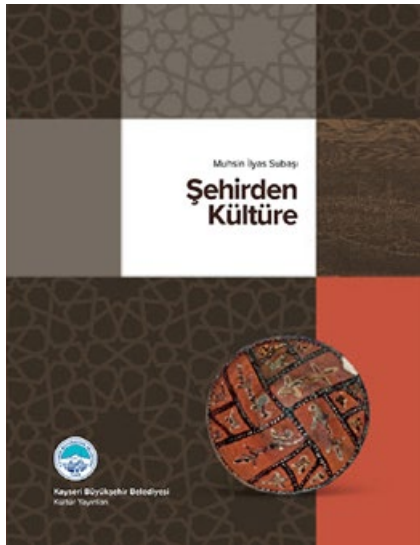
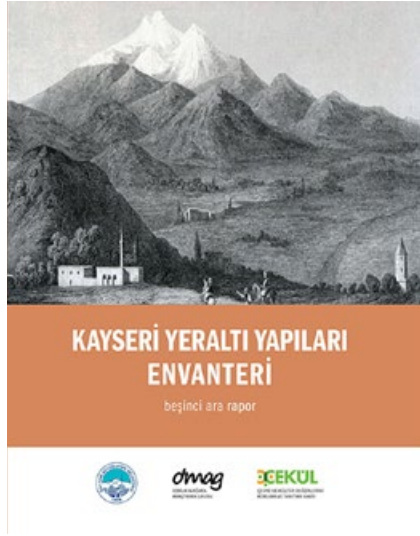
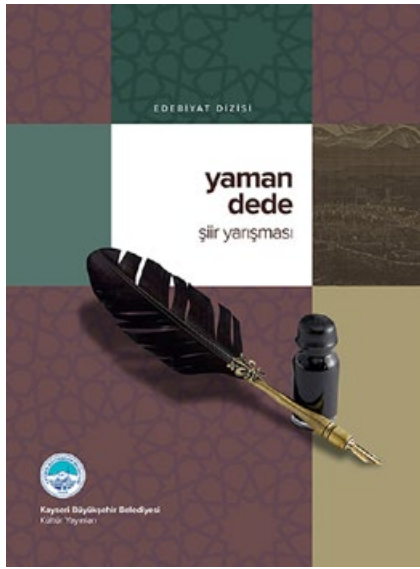
Keykubadiye Sarayı Kazı Heyeti Başkanı ve Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ali Baş ise Başkan Büyükkılıç'a özellikle teşekkür etmek istediğini belirterek, kazı çalışmalarının en büyük sorununun konaklama olduğunu ancak Başkan Büyükkılıç'ın yer

tahsis ederek bu sorunu ortadan kaldırdığını söyledi.

Prof. Dr. Baş, “Kazıların en büyük sorundur konaklama. Başkanımızın desteğiyle o sorun da çözüldü. Bundan sonra çok daha rahat bir şekilde hem kazı alanındaki çalışmalarımız hem de kazı yönündeki depo çalışmalarımız daha iyi gerçekleşmiş olacak. Bu anlamda kültürümüze biraz daha katkı sağlamış olacağız.” dedi.

BÜYÜKŞEHİR'DEN KÜLTÜREL MİRASA DESTEK

Kayseri Büyükşehir Belediyesi şehir ve şehir kültürü üzerine yayınladığı eserlerle şehri mimariden, görsel sanatlarla ve edebiyata kadar kültürün her alanında geliştirip, güzelleştiriyor. Bu kapsamda Büyükşehir Belediyesi kültür yayınları envanterlerin içerisinde bulunan Ragıp Bey Muhtasar Mecmuası, Yaman Dede Şiir Yarışması, Kayseri Yeraltı Yapıları Envanteri, Şehirden Kültüre, Erciyes Dağı kitaplarıyla Kayseri'nin

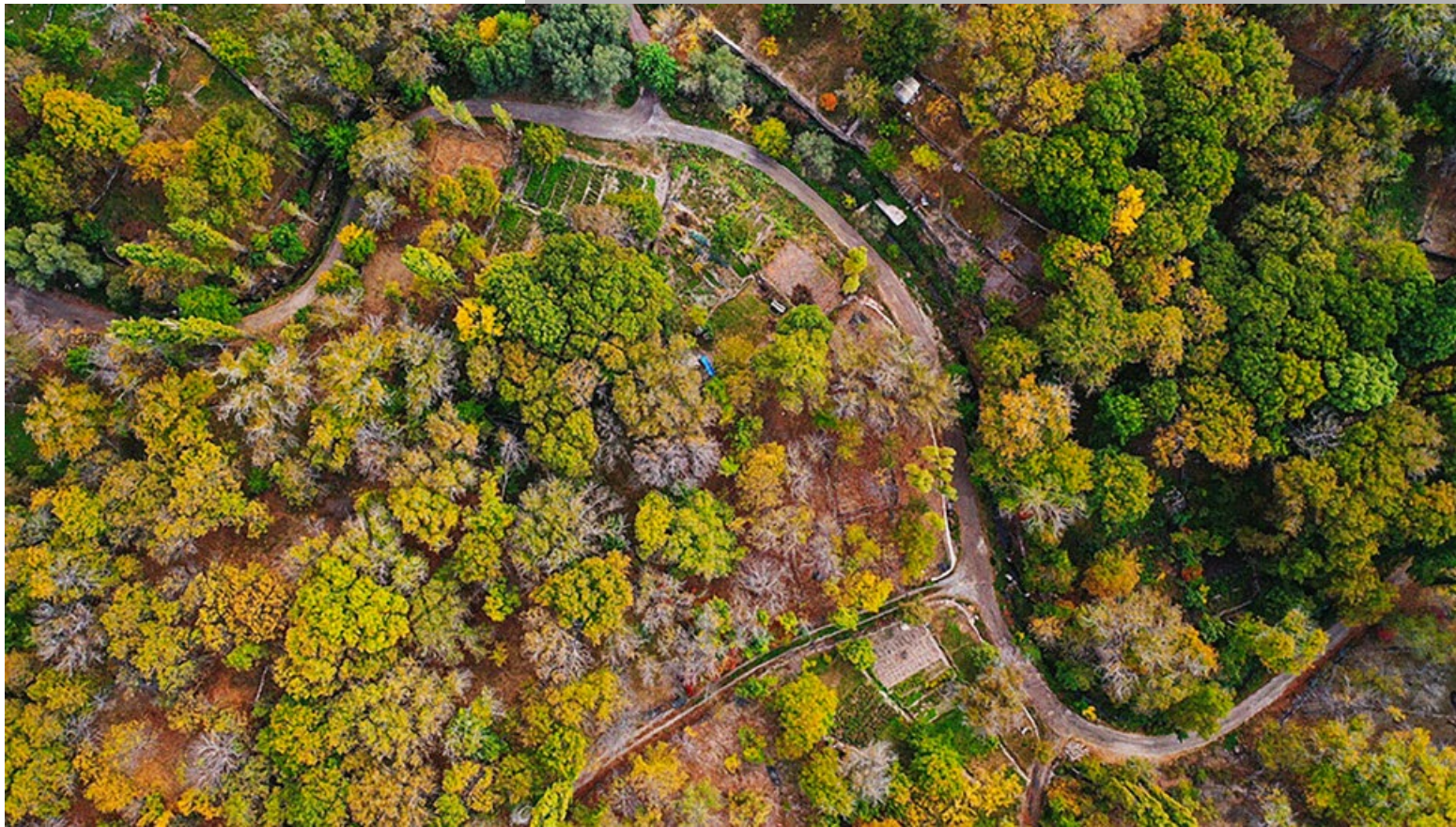
değerlerini ortaya koyuyor.

Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Kayseri'nin tıpkı ekonomi de gösterdiği canlılığını kültür ve sanatta da yaşıyor. Büyükşehir Belediyesi yayınları envanterinde bulunan kitaplarıyla Kayseri'nin değerleri olan Prof. Dr. Atabey Kılıç'ın yönetiminde Ragıp Bey Muhtasar Mecmuası, Yaman Dede Şiir Yarışması, Kayseri Yeraltı Yapıları Envanteri, Muhsin İlyas Subaşı'nın Şehirden Kültüre ve Dursun Çiçek'in fotoğraflarıyla Erciyes Dağı kitaplarını vatandaşlarla buluşturdu.

Büyükşehir Belediyesi kültür yayınları envanterinde yer alan Yaman Dede Şiir

Yarışması kitabında şiir yarışmasında dereceye giren şiirlerin derlemesi bulunurken, Kayseri Yeraltı Yapıları Envanteri beşinci ara raporda Kayseri'nin eşsiz değeri Koramaz Vadisi anlatılıyor. Koramaz Vadisi'ndeki zenginliğin gözler önüne serildiği beşinci ara raporda, 76 tane yapı tek tek çizimlerle ve fotoğraflarla anlatılıyor.

Ragıp Bey Muhtasar Mecmuası kitabında ise, Kayseri tarihi, kültürü, ve edebiyatıyla ilgili kıymetli bilgilerin manzur-mensur karışık eserleri mevcut. Şehirden Kültüre Kitabı ise şehrin kimliğini insanlarla yeniden buluşturuyor.

Tarihi mirasını koruyan ve tarihi değerlerine fonksiyonlar yükleyen bir kültür şehri olarak Kayseri'yi anlamak için, bu eserlerin okunması gerektiğini belirten Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, "Yaman Dede Şiir Yarışması,

Ragıp Bey Muhtasar Mecmuası, Kayseri Yeraltı Yapıları Envanteri kitapları Kayseri'nin güzelliklerini de ortaya koyuyor. Kayseri aynı zamanda Makarr-ı Ulema yani Alimler Şehri. Bu topraklardan pek çok kültür ve sanat adamı yetişmiş. Böylesine güçlü isimlerin yetiştiği, böylesine ilginin olduğu bu topraklar kültür ve sanatla çok daha fazla yoğunlaşması gerekir. Büyükşehir Belediyesi yayınları envanterinde bulunan kitaplarımız da şehrimizin aynası olduğundan, Kayseri'nin kültür ve eğitimine armağan etmekten gurur duyuyoruz" dedi.

Büyükşehir ile Tarihe Yolculuk

Kayseri'de gün içerisinde binlerce kilometre yol yapan tramvaylar, bu seyahatleri sırasında adeta tarihe yolculuk yaparcasına

İlk etapta UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne giren Koramaz Vadisi ve Kültepe Kaniş- Karum'un fotoğrafları ile donatılan tramvaylar, gün içerisinde kat ettikleri güzergah boyunca vatandaşları tarihi bir yolculuğa da çıkarıyor.

Medeniyetlerin beşiği konumundaki Kayseri'de, kente ait değerlerin bu şekilde tanıtılması vatandaşlar tarafından da memnuniyetle karşılandı. Önümüzdeki dönemlerde Kayseri ile özdeşleşmiş değerlerin de toplu ulaşım araçlarında yer alacağı belirtildi.

BÜYÜKKILIÇ'TAN UNESCO KARARLILIĞI:

Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu'nun (UNESCO) 75. kuruluş yıldönümünde, Dünya Mirası Geçici Listesi'nde iki büyük mirası bulunan Kayseri'de çalışmaların hız kesmeden sürdürüldüğünü belirterek, bu iki değer kalıcı listeye alınmasını amaçladıklarını söyledi.

Başkan Memduh Büyükkılıç, yaptığı açıklamada, Türkiye'nin 1945'te 20 kurucu üyesinden biri olduğu Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) 75. kuruluş yıl dönümünü tebrik etti.

6 bin yıllık geçmişe sahip Kayseri'nin önemli

şehrin tarihi değerlerini tanıtıyor. UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne giren Koramaz Vadisi ile Kültepe Kaniş- Karum'un görselleriyle donatılan tramvaylar tarihi ve kültürel mirasın tanıtımına katkı sağlıyor.

Kayseri'deki tarihi, kültürel ve coğrafi değerlerin tanıtılmasına önem veren Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç'ın talimatıyla tramvaylar kente ait tarihi ve kültürel değerlerle donatılıyor.

bir tarih mirası olan ve UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesinde yer alan Kültepe Kaniş Karum'un gün yüzüne çıkarılması ve tanıtılması amacıyla Büyükşehir Belediyesi olarak gereken bütün destekleri verdiklerini kaydeden Başkan Büyükkılıç, 2022 yılının da 'Kültepe Kaniş Karum' yılı ilan edilmesi konusunu bir kez daha dile getirdi.

Şehrin yer üstünü imar ederken, şehrin altındaki tarih hazinesini de ihmal etmediklerini dile getiren Başkan Büyükkılıç, çalışmalarını yerinde takip ederek kazı ekibinden bilgi aldığı Kültepe'deki kazı alanında çıkarılan eserlerin sergileneceği

müzenin yapımına ilişkin çalışmaların sürdürüldüğünü ifade etti.

"Koramaz Vadisi Dünyanın Ender Bölgelerinden Birisi" UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesindeki kültürel miraslardan bir diğeri olan Kayseri'nin eşsiz değerlerinden Koramaz Vadisi'ne de özel önem gösteren Başkan Büyükkılıç, Subaşı, Küçük Bürüngüz, Ağırnas, Turan, Vekse ve Bağpınar'ı içine alan Koramaz Vadisi'nin gerek doğal güzellikleri ve biyolojik çeşitliliği gerekse tarihi özellikleri ile tanıtılmasının önemine işaret etti.

Başkan Büyükkılıç, "Tarihi ve kültürel

mirasımızın daha kalıcı ve anlamlı olmasını sağlayacağız. Koramaz Vadisi bünyesinde barındırdığı tarihi ve doğal güzellikler ile kendi alanında bir adım daha ön plana çıkıyor. Büyükşehir Belediyesi olarak bölgeyle yakından ilgileniyoruz. UNESCO'nun Dünya Geçici Mirası Listesi'nde yer alan iki değerimizi kalıcı listeye alınması yönünde kararlıyız. Hem Kültepe Kaniş Karum hem de Koramaz Vadisi ile ilgili akademisyenlerin de destek verdiği çalışmalarımız sonucunda bu iki değerimizi tüm dünyaya tanıtmış ve olması gereken değere taşımış olacağız" diye konuştu.

Kade Burhaneddin 3. ŞİİR YARIŞMASI

Konu:
Serbest

Ödüller:

Birinci: 6.000 TL

İkinci: 5.000 TL

Üçüncü: 4.000 TL

Mansiyon: 1.000 TL

(3 Adet)

Son Katılım:
18 Aralık 2020
Cuma

Detaylı bilgi için
kayseri.bel.tr
0352 207 16 37

Prof. Dr. Ziya AVŞAR
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Öğretim Görevlisi
Prof. Dr. Nurullah GENÇ
İstanbul Ticaret Üniversitesi
Öğretim Görevlisi, Şair
Prof. Dr. Alaattin KARACA
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Öğretim Görevlisi, Yazar
Dr. Celal FEDAI
Şair
Yavuz Bülent BAKİLER
Şair
Hayati İNANÇ
Program Yapımcısı, Yazar
Bekir OGUZBAŞARAN
Şair, Yazar
Ali AYÇİL
Şair
Salih ÖZGÖNCÜ
Kayseri Büyükşehir Belediyesi
Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanı
Serdar ÖZTÜRK
Kayseri Büyükşehir Belediyesi
Genel Sekreter Yardımcısı

ERCIYES

dağı

Erciyes Dağı kitabı Kayseri Büyükşehir Belediyesi
Kültür Yayınlarından çıktı!